

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Навчально-науковий інститут економіки та управління
ОБЛІКОВО-ФІНАНСОВИЙ ФАКУЛЬТЕТ

*Видається з 2009 р.
Виходить 2 рази на рік*

СТУДЕНТСЬКИЙ НАУКОВИЙ ВІСНИК

ВИПУСК 1 (16). Частина 1
Економічні науки

Миколаїв
2017

Рекомендовано до друку вченою радою обліково-фінансового факультету МНАУ. Протокол № 10 від 25.05.2017 р.

Точка зору редколегії не завжди збігається з позицією авторів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР: д.т.н., проф., чл. - кор. НААН
В.С. Шебанін

ЗАСТУПНИКИ ГОЛОВНОГО РЕДАКТОРА:
д.е.н., професор Вишневська О.М.

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Економічні науки:

д.е.н., професор Сіренко Н.М.,
д.політ.н., професор Ханстантінов В.О.,
д.е.н., доцент Дубініна М.В.,
д.е.н., доцент Ксьонжик І.В.,
к.т.н., доцент Волосюк Ю.В.,
к.іст.н., доцент Березовська Т.В.,
к.е.н., доцент Бурковська А.В.

Адреса редколегії:
54020, Миколаїв, вул. Г. Гонгадзе, 9,
Миколаївський національний аграрний університет
тел. 58-05-94   www.mnau.edu.ua

© Миколаївський національний
аграрний університет, 2017

Миколаїв
2017

УДК 651.317

**ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ОБЛІКУ ГРОШОВИХ КОШТІВ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ**

А. В. Бараненко, здобувач вищої освіти обліково-фінансового факультету

Миколаївський національний аграрний університет

Досліджено зарубіжний досвід центрів відповідальності у бухгалтерському обліку сільськогосподарських підприємств. Здійснено аналіз бюджету грошових розрахунків.

Ключові слова: грошові кошти, зарубіжний досвід, бюджетування, розрахунки.

Постановка проблеми. Як свідчить зарубіжний досвід, у великих фірмах, щоб уникнути небезпеки втратити контроль над грошовими розрахунками, вище керівництво намагається якомога глибше контролювати рішення менеджерів нижчого рівня, не підміняючи водночас їхньої функції приймати рішення. Отримання менеджером права самостійно приймати рішення означає водночас і відповідальність за його наслідки. Тому підрозділ, очолюваний керівником, який несе відповідальність за результати його діяльності, дістав назву “центр відповідальності” [6, с. 406].

Аналіз останніх публікацій і досліджень. Дослідження практичних аспектів обліку грошових розрахунків з різним ступенем теоретичного і практичного висвітлення розглядалось багатьма практиками та науковцями, зокрема такими, як: Ф. Ф. Бутинець, В. В. Варавка, О. В. Макаренко, І. М. Михайловська, І. А. Краївська та інші.

Разом з тим, зарубіжний досвід ведення бухгалтерського обліку сільськогосподарськими підприємствами різних країн досліджені недостатньо.

Постановка завдання. Дослідити зарубіжний досвід центрів відповідальності у бухгалтерському обліку сільськогосподарських підприємств. Здійснити аналіз бюджету грошових розрахунків.

Результати досліджень. Центр відповідальності (Responsibility Center) – сфера (сегмент) діяльності, в межах якої встановлено персональну відповідальність менеджера за показники діяльності, які він контролює [13].

У системі управління вищий керівник має контролювати й оцінювати роботу менеджерів нижчого рівня, а вони, своєю чергою, повинні здійснювати самоконтроль та інформувати вище керівництво про результати діяльності.

Концепцію центрів та обліку відповідальності вперше було

сформульовано Джоном А. Хіггінсом. На початку 1950-х років вона набула значного поширення у США, а згодом і в інших країнах.

Згідно з МСБО 7 “Звіт про рух грошових коштів”, до грошових коштів (cash) належать готівка в касі та депозити до запитання. У США до складу готівки включаються банкноти й монети, кошти на чекових рахунках, чеки і грошові перекази, отримані від клієнтів (покупців) [8].

Закордонні компанії не тримають великих сум тимчасово вільних грошових коштів на поточних рахунках у банках, а вкладають їх у короткострокові високоліквідні цінні папери з метою отримання доходу. Такі короткострокові високоліквідні інвестиції, що мають незначний ризик зміни їхньої вартості і можуть швидко і легко конвертуватись у відомі суми грошових коштів, належать до еквівалентів грошових коштів (cash equivalents).

У зарубіжних країнах еквіваленти грошових коштів містять короткострокові депозитні сертифікати, казначейські векселі, комерційні цінні папери та інші високоліквідні інвестиції з терміном погашення до трьох місяців. Визнання та оцінювання грошових коштів не створює облікових проблем. Грошові кошти відображаються в обліку за фактичною номінальною вартістю. Усі грошові кошти, що можуть бути використані для поточних операцій або задоволення поточних зобов'язань, а також еквіваленти грошових коштів, у балансі закордонних компаній показуються однією статтею.

Визначення термінів “грошові кошти” і “еквіваленти грошових коштів” українським НП(С)БО 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності” [48], практично аналогічне визначенням цих понять, що наводяться у МСБО 7 [8]. Єдина суттєва відмінність полягає й тому, що НП(С)БО 1 не обмежує критерії визнання короткострокових інвестицій грошовими еквівалентами трьохмісячним терміном погашення.

Грошові кошти за кордоном, які внаслідок певних обмежень не можуть бути використані для поточних операцій, не вносяться до статті балансу “Грошові кошти”, а показуються окремо. Наприклад, у балансі американських компаній такі кошти відображаються у статті “Інвестиції та фонди” або “Інші активи”.

Обмеження на використання грошових коштів можуть бути спричинені рішенням управління компанії про використання певної суми коштів на якісь конкретні цілі, наприклад для купівлі промислового обладнання. У такому випадку, якщо сума грошових коштів є суттєвою, вони повинні бути класифіковані в балансі як “Інвестиції та фонди” або “Інші активи”.

МСБО 7 містить загальні вимоги щодо подання та розкриття інформації у Звіті про рух грошових коштів та примітках до фінансових звітів. Інформація про рух грошових коштів у результаті операційної діяльності може бути наведена із застосуванням прямого або непрямого методів.

При використанні прямого методу для визначення чистої зміни

грошових коштів унаслідок операційної діяльності у Звіті про рух грошових коштів послідовно наводяться всі основні класи (статті) надходжень та видатків, різниця яких показує приріст або зменшення грошових коштів.

Непрямий метод передбачає відображення у Звіті про рух грошових коштів суми чистого прибутку (збитку), яка згодом послідовно коригується до величини чистої зміни грошових коштів виключенням впливу не грошових операцій та операцій, пов'язаних з інвестиційною та фінансовою діяльністю.

МСБО 7 заохочує підприємства до застосування прямого методу, який надає корисну інформацію для оцінки майбутнього руху грошових коштів.

Однак, як засвідчує практика, за наявності можливості вибору підприємства віддають перевагу більш простому непрямому методу. Так, у США його застосовують 97,5 відсотка компаній, а в Іспанії цей метод є обов'язковим. Тим часом у деяких країнах, наприклад в Австралії, обов'язковим є прямий метод [5, с. 94].

Необхідна умова ефективного функціонування сільськогосподарського підприємства в сучасному конкурентному середовищі – створення ефективного механізму управління грошовими потоками, що забезпечує формування оперативної і достовірної інформації, регулювання взаєморозрахунків, підвищення платіжної дисципліни і, в кінцевому підсумку, прискорення оборотності грошових коштів. Загальне планування витрат і надходження грошових коштів підприємства виконується в рамках фінансової звітності підприємства.

Управління грошовими розрахунками на підприємстві – це першочерговий інструмент, спрямований на побудови єдиної системи планування, контролю та аналізу витрат, доходів, і так само фінансових результатів. Найважливішим елементом цього є фінансове планування – управління процесом створення, розподілу і використання фінансових ресурсів підприємства. А бюджет грошових розрахунків підприємства – це фінансовий план, який показує передбачувані грошові надходження і виплати за період, що аналізується.

В зарубіжних країнах з розвиненою ринковою економікою бюджет грошових розрахунків давно зайняв гідне місце. Королівський інститут управлінського обліку Великобританії визначає бюджет наступним чином: “Бюджет це план, представлений в грошовому вираженні, підготовлений і прийнятий на певний період часу в майбутньому, в якому зазвичай вказується, який дохід повинен бути отриманий і / або які витрати повинні бути зроблені протягом цього періоду, а також який капітал передбачається використовувати для досягнення даної мети” [10].

Найбільш часто зустрічається в джерелах з управлінського обліку в США комплексна модель грошових розрахунків, описує ряд функціональних бюджетів, які оцінюють виходи основних процесів підприємства: закупівлі, виробництва, продажу, розрахунків і т.п., також присутні бюджети операційні, що вимірюють внесок кожного центру фінансової

відповідальності в кінцевий фінансовий результат. Дані цих двох груп бюджетів консолідуються в три зведених бюджету підприємства – бюджет доходів і витрат, бюджет руху грошових коштів і бюджет по балансовому листу. Таким чином, необхідною умовою для коректного формування зведених бюджетів в практиці внутрішньофірмового планування в США вважається охоплення функціональними і операційними бюджетами всіх областей діяльності і підрозділів [12].

Бюджет грошових розрахунків на підставі даних зарубіжних літературних джерел [1, 2, 3, 4] може бути складений в декількох варіантах з використанням таких методів:

1. Метод гнучких бюджетів або метод бюджетного контролю (кожен прогноз є фактично короткостроковим планом, який коректується, в нього вносяться доповнення і, врешті-решт, він замінює первинний план).

2. Ймовірний бюджет грошових розрахунків (полягає в тому, щоб розрахувати залишок грошових коштів на кожен місяць в залежності від ймовірної умови не однієї, а кількох змінних. Цей залишок також стає випадковою змінною, для якої можна розрахувати математичне сподівання і середнє відхилення).

3. Змодельований бюджет грошових розрахунків.

Більшість сільськогосподарських підприємств вважає за доцільне підтримання постійного залишку на своєму банківському рахунку не нижче певного мінімуму (нормативу).

Зарубіжними фахівцями пропонується чотири основних моделі розрахунку мінімального залишку грошових коштів і контролю за ним: модель Баумоля, модель Міллера-Орра, модель Стоуна, модель за методом Монте-Карло [7].

На думку українських авторів, значущими з практичної точки зору є моделі Міллера-Орра і Баумоля [9].

Найбільш широко використовується за кордоном є модель Баумоля, вихідними положеннями якої є сталість потоку витрачання грошових коштів, зберігання всіх резервів грошових коштів у формі короткострокових фінансових вкладень і зміна залишку грошових активів від їх максимуму до мінімуму, рівного нулю. Модель Міллера-Орра передбачає наявність певного розміру страхового запасу і певну нерівномірність в надходженні та витрачання грошових коштів, а відповідно і залишку грошових активів. Мінімальна межа формування залишку грошових активів приймається на рівні страхового залишку, а максимальний – на рівні трикратного розміру страхового залишку.

У вітчизняній практиці фінансового менеджменту поки що складно використовувати обидві наведені моделі з наступних причин:

- гостра нестача оборотних активів не дозволяє підприємствам формувати залишок грошових розрахунків в необхідних розмірах з урахуванням їх резерву;
- уповільнення платіжного обороту викликає значні коливання в

розмірах грошових надходжень, що відповідно відбивається і на сумі залишку грошових активів;

- обмежений перелік звертаються короткострокових фондових інструментів і низька їх ліквідність ускладнюють використання в розрахунках показників, пов'язаних з короткостроковими вкладеннями.

Для використання даних моделей необхідно проводити коректування методологічних основ формування бюджету з урахуванням особливостей білоруських підприємств при використанні основних досягнень науки.

Республіка Білорусь на сьогоднішній момент лише накопичує досвід управління фінансами підприємств за допомогою системи грошових розрахунків, яка необхідна для моніторингу, фінансування поточної діяльності та інвестиційних проектів, аналізу ефективності використання оборотних коштів. Питанням грошових розрахунків присвячений невеликий ряд робіт білоруських авторів – Д. Ярошевич, І. Рукомічева, О. Іванова та ін. В них викладаються можливі підходи до побудови системи грошових розрахунків в цілому. Однак в цих роботах недостатньо повно розглядається методологія розробки і впровадження бюджету грошових потоків. Саме тому на сьогоднішній день проблема розробки взаємопов'язаних і узгоджених форм фінансових звітів, створення центрів відповідальності за складання звітності, а також впровадження процесів узгодження і затвердження даних в обліку грошових розрахунків залишається актуальною.

На сьогоднішній день в Республіці Білорусь створено програмний модуль “Бюджетування грошових розрахунків”, який призначений для автоматизації процедур формування звітів і контролю їх виконання. Програма сприяє вирішенню ряду важливих завдань:

- а) планування бюджетів в розрізі ЦФО (Центрів Фінансової Відповідальності), статей доходів і витрат, постачальників / покупців за різні плановані періоди;

- б) забезпечення високого рівня координації діяльності між підрозділами за рахунок формування комунікативного середовища;

- в) підвищення мотивації персоналу, відповідальності управлінців всіх рівнів і фінансова дисципліна при здійсненні операційної діяльності підрозділів і всього підприємства;

- г) за рахунок оцінки фінансового стану підприємства підвищення рівня передбачуваності фінансових результатів, що дозволяє уникати кризових ситуацій і мати репутацію стабільно функціонуючого підприємства;

- д) підпорядкування інтересів окремих структурних одиниць інтересам власників організації та членів її колективу.

Питаннями з бюджетування грошових розрахунків в Республіці Білорусь займається агенство AGNN, яке допоможе клієнтам розробити методологію бюджетування, методологію аналізу результатів функціонування підрозділів і підприємства в цілому, а також розробити систему управління витратами.

Висновки. Таким чином, бюджетування грошових розрахунків надає можливість керівництву організації оперативно отримувати об'єктивну інформацію про рентабельності кожного підрозділу і підказує управлінські рішення.

Управління за допомогою бюджетів (бюджетування грошових розрахунків) являє собою метод управління підприємством за центрами фінансової відповідальності через бюджети, що дозволяють досягати поставлених цілей при найбільш ефективному використанні ресурсів. Бюджетування, з одного боку, як ніякий інший метод гарантує визнання і реалізацію нововведень, які відповідають цілям підприємства, а з іншого – є досить гнучким інструментом, що не дозволяє знижувати інноваційну активність.

Список використаних джерел

1. Апчерч Алан. Управлінський облік: принципи та практика: пер. з англ. / Под ред. Я. В. Соколова, І. А. Смирнової. – М.: Фінанси і статистика, 2002. – 952 с.
2. Бернстайн Л. В. Аналіз фінансової звітності: теорія, практика та інтерпретація: пер. з англ. / Гол. ред. серії Я. В. Соколов. – М.: Фінанси і статистика, 2002. – 624 с.
3. Бертонеш М. Управління грошовими потоками / М. Бертонеш, Р. Найт. – С.Пб.: Пітер, 2004. – 240 с.
4. Ван Хорн Дж. К. Основи управління фінансами: Пер. з англ. / Гол. ред. серії Я. В. Соколов. – М.: Фінанси і статистика, 2000. – 800 с.
5. Голов С. Ф. Бухгалтерський облік та фінансова звітність за міжнародними стандартами. Практичний посібник / С. Ф. Голов, В. М. Костюченко. – К.: Лібра, 2004. – 880 с.
6. Голов С. Ф. Управлінський облік: підручник / С. Ф. Голов. – К.: Лібра, 2003. – 704 с.
7. Методи статистичного моделювання (метод Монте-Карло). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://csc.sibsubtis.ru/sites/csc.sibsubtis.ru/files/courses/моделирование.pdf>.
8. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 7 (МСБО 7) “Звіт про рух грошових коштів” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dipifr.info/lib_files/standards/ukr/standards_010109/IAS_7.pdf.
9. Моделі Баумоля і Міллера-Орпа управління грошовим залишком на розрахунковому рахунку. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://studfiles.net/preview/3578263/>.
10. Паркінсон Алан. Бюджет / А. Паркінсон. – М., 1997. – С. 8.
11. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності”, із змінами і доповненнями, внесеними наказами Міністерства фінансів України від 27 червня 2013 року № 627, від 8 лютого 2014 року № 48. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pro-u4ot.info/index.php?section=browse&CatID=92&ArtID=13612&PHPSESSID=ql6ljg0947g3vn>.
12. Світовий досвід бюджетного планування на підприємстві <http://www.cis2000.ru/cisBudgetingTwo/HandbookG.shtml>
13. The responsibility center, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.accountingtools.com/articles/what-is-a-responsibility-center.html>.

A. Baranenko. External expenditure of cash flow statements of agricultural enterprises.

Foreign experience of centers of responsibility in accounting of agricultural enterprises is researched. The analysis of the budget of monetary payments is carried out.

Key words: money resources, foreign experience, budgeting, calculations.

*Науковий керівник – д-р екон. наук, доцент Ксьонжик І.В.
Миколаївський національний аграрний університет*

УДК: 336.741.236:657

ГРОШОВИЙ ПОТІК: ВИЗНАЧЕННЯ ТА ОЦІНКА

В. С. Богданов, здобувач вищої освіти обліково-фінансового факультету

Миколаївський національний аграрний університет

Висвітлено сутність економічної категорії “грошовий потік”, досліджено значимість грошових розрахунків в сучасних умовах господарювання сільськогосподарських підприємствах. Визначено складові елементи системи грошових потоків.

Ключові слова: грошові потоки, сільськогосподарське підприємство, готівка, фінансовий ресурс, розрахунки.

Постановка проблеми. В усіх сферах економічного життя, на всіх рівнях і у всіх формах господарювання, усі сфери економічних відносин обслуговуються специфічним товаром, яким є гроші. Від ефективності управління грошовими потоками на підприємствах залежить успішність поточної діяльності. Оцінку та управління грошовими потоками на підприємствах України не можна вважати задовільними. Чинниками цього є неузгодженість грошових потоків, перевищення темпу росту відтоку грошей над темпом росту їх притоку, розбалансування кредиторської та дебіторської заборгованості тощо. У зв'язку з цим набуває особливого значення впровадження дієвого механізму оцінювання й ефективності грошових потоків. При цьому необхідно визначити сутність поняття “грошовий потік”.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання теорії та практики обліку грошових потоків досліджувались у наукових працях такими видатними вченими-економістами, як Бутинець Ф. Ф., Грабова Н. М., Завгородній В. П., Кулаковська Л. П., Піч Ю. В. Економічний аналіз грошових потоків висвітлюються ширше в роботах зарубіжних авторів і частково у вітчизняних спеціалізованих виданнях. Свій внесок у розробку аналітичного забезпечення управління грошовими потоками зробили вітчизняні економісти: Бланк І. О., Голов С. Ф., Лігоненко Л. О., Литвин Б. М., Мних Є. В., Нусінов В. Я., Ситник Г. В., Суторміна В. М., Шкарабан С. І. та інші. Водночас у вітчизняному доробку бракує окремих комплексних завершених досліджень з питань управління грошовими потоками, які б

розширили межі традиційного аналізу, сформувавши конкретні підходи до розробки аналітичного забезпечення управління ними, запропонували конкретні шляхи виходу підприємств із стану неплатоспроможності тощо.

Постановка завдання. Висвітлити сутність економічної категорії “грошовий потік”, дослідити значимість грошових розрахунків в сучасних умовах господарювання сільськогосподарських підприємствах. Визначити складові елементи системи грошових потоків.

Результати дослідження. Поняття “грошовий потік” ввійшло у теорію і практику діяльності вітчизняних підприємств із зарубіжного досвіду. У світовій практиці він має назву Cash flow [1]. Треба зазначити, що однозначного трактування грошового потоку як економічної категорії, не існує, про що свідчить вітчизняний та зарубіжний досвід. Окремі вчені вважають, що грошовий потік – це “грошові кошти, які підприємство одержує у процесі своєї діяльності. Інші трактують грошовий потік як різницю між кількістю отриманих і витрачених грошей або як різницю між грошовими надходженнями й витратами. Визначають грошовий потік і як фактичні чисті готівкові кошти, які надходять до фірми протягом деякого визначеного періоду, або як оборот грошей, який протікає безпосередньо в часі.

При дослідженні сутності грошового потоку визнають його як фінансовий ресурс, в основі якого лежить ступінь ліквідності підприємства. Також є і таке визначення, що грошовий потік підприємства являє собою сукупність розподілених в часі надходжень та виплат грошових коштів, які генеруються його господарською діяльністю. Поняття “грошовий потік підприємства” є агрегованим і включає багато видів цих потоків, що обслуговують різні напрямки діяльності [2].

Згідно з Національним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності” [3] рух грошових коштів – це надходження і вибуття грошей та їхніх еквівалентів, а відповідно до Міжнародного стандарту бухгалтерського обліку 7 [4] є надходженням і вибуттям грошових коштів і їхніх еквівалентів.

Наявність багатьох визначень категорії “грошовий потік” свідчить про її багатоаспектність і значущість для фінансової діяльності підприємства. Виходячи із цього, трактування зазначеної категорії може бути таким: “грошовий потік – це економічна категорія, яка є сукупністю розподілених у часі притоків і відтоків грошових коштів, є фінансовим ресурсом та показником, що визначає ступінь ліквідності підприємства”.

Грошовим коштам належить значне місце в життєдіяльності сільськогосподарських підприємств. Вони є вираженням оборотних коштів на стадіях постачання і реалізації та вираженням капіталу підприємства, який спрямований на забезпечення його повноцінного функціонування.

Управління грошовими коштами у сільськогосподарських підприємствах полягає в оптимізації їх загального середнього поточного залишку з позиції забезпечення постійної платоспроможності суб’єкта

господарювання, а тому передбачає виконання певних завдань. Визначення мінімальної необхідної потреби в грошових коштах для здійснення поточної господарської діяльності базується на розрахунку грошових потоків по поточних господарських операціях, які відбуваються на підприємстві [5, с. 151-154].

Діяльність підприємства характеризується цілою системою показників, серед яких важливе значення набувають показники оцінки грошового потоку.

На практиці використовуються такі оцінюючі показники грошових потоків:

- показник тривалості погашення заборгованості;
- коефіцієнт оберненості заборгованості;
- чиста операційна маржа;
- показник співвідношення грошового потоку до власного капіталу, показник співвідношення сукупного капіталу на грошовий потік.

Крім зазначених показників, провідна роль для оцінки ефективності грошового потоку повинна відводитися показникам рентабельності коефіцієнту, який розраховується як співвідношення чистого потоку до величини негативного.

Перелічені показники суттєво підвищують емпірично-аналітичну цінність дослідження, оцінюють рейтингову позицію підприємства, є тим механізмом, використання якого доповнює оцінку фінансового стану підприємства.

Аналіз зазначених показників здійснюється у порівнянні з нормативом, якщо він розроблений, та в динаміці шляхом зіставлення фактичних даних за звітній період з фактичними даними попереднього періоду. Визначені позитивні відхилення на показниках рентабельності грошових потоків характеризують підвищення їх ефективності, негативні – її зниження [6].

Висновки. Для більш детального аналізу можуть бути досліджені фактори, що впливають на зміну рентабельності грошових потоків. До першочергових відносять загальний або чистий прибуток підприємства та обсяг грошових потоків. До факторів другого рівня можуть бути віднесені такі показники, як обсяг реалізації продукції та відповідні витрати.

Список використаних джерел

1. Лігоненко Л. О. Управління грошовими потоками: навч. посібник / Л. О. Лігоненко, Г. В. Ситник. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2005. – 255 с.
2. Ясишена В. В. Сутність грошових потоків підприємств та їх класифікація // Економічний аналіз. – 2008. – № 2 (18). – С. 321-324.
3. Загальні вимоги до фінансової звітності : Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>.
4. Основні засоби : Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0288>.
5. Гавриленко В. О. Удосконалення обліку грошових коштів на підприємствах торгівлі / В. О. Гавриленко, І. В. Олексюк // Збірник наукових праць ЧДТУ. Серія: Економічні науки. – Випуск 21. – 2008. – С. 151-154.

6. Надточій С. І. Аналіз грошових потоків підприємства з використанням динамічної мультиплікативної оцінки їх ефективності та дослідження їх рядів динаміки як завершальної складової аналізу грошових потоків підприємства в системі управління ними // Формування ринкових відносин в Україні. – 2008. – № 8. – С. 82-85.

B. Bogdanov. Cash flow: definitions and evaluation.

The essence of the economic category “cash flow” is highlighted, the significance of monetary payments in the modern conditions of management of agricultural enterprises is researched. The constituent elements of the cash flow system are determined.

Key words: cash flows, agricultural enterprise, cash, financial resource, calculations.

*Науковий керівник – д-р екон. наук, професор Потриваєва Н. В.
Миколаївський національний аграрний університет*

УДК: 657.471:634.8

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ВИТРАТ У ВИНОГРАДАРСТВІ

*Д. О. Кіц, здобувач вищої освіти обліково-фінансового факультету
Миколаївський національний аграрний університет*

Досліджено теоретичні і методичні аспекти формування, виявлення і обґрунтування чинників впливу на організацію обліку і контролю витрат аграрних підприємств, що працюють у галузі виноградарства.

Ключові слова: витрати, виноградарство, продукція, собівартість.

Постановка проблеми. Однією з розвинутих і специфічних галузей рослинництва, що характерна для півдня України, є виноградарство завдяки сприятливим природно-кліматичним умовам для вирощування такої культури. Висока споживча цінність і значний попит на виноград та продукцію його переробки сприяють розвитку даної галузі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В економічній літературі тема обліку витрат висвітлена досить широко вітчизняними та закордонними авторами. Серед вітчизняних авторів методика бухгалтерського обліку витрат досліджувалась у працях Бутинця Ф. Ф., Сопко В. Н., Завгороднього В. І., Новодворського В. Д. Серед зарубіжних науковців вагомі публікації мають Кузьмінський А. М., Мюленбауер Р., Хендріксен Є. С. та інших. Однак питання обліку витрат на підприємствах, що займаються виноградарством висвітлені недостатньо.

Постановка завдання. Метою написання статті стало дослідження теоретичних і методичних аспектів формування, виявлення і обґрунтування чинників впливу на організацію обліку і контролю витрат аграрних підприємств, що працюють у галузі виноградарства.

Результати дослідження. Найважливішим показником господарської діяльності будь-якого суб'єкта господарювання є витрати, виражаючи вартість затрачених на виробництво ресурсів. Від того, наскільки точно і своєчасно вони відображаються в бухгалтерському обліку, прямо залежить точність і достовірність фінансового результату підприємства.

Виражені в грошовій формі витрати, відшкодування яких є необхідною умовою простого відтворення, являють собою собівартість. Цей показник, як один з найважливіших у діяльності підприємства, впливає на рентабельність і самоокупність останнього. Крім того, собівартість продукції визначає ступінь досягнення стратегії зниження витрат у зміцненні конкурентоспроможності підприємства.

Із зміною законодавства відбуваються зміни і в бухгалтерському обліку, зокрема у складі витрат виробництва, що включаються до собівартості продукції. Згідно з П(С)БО 16 "Витрати" в обліку визначається лише виробнича собівартість продукції за неповними витратами. Але, з метою задоволення внутрішніх потреб підприємства інформацією про фактичні витрати виробництва конкретних видів продукції, необхідно та доцільно визначати собівартість продукції за повними витратами [3].

Важливою складовою у побудові обліку витрат виробництва є виокремлення його об'єктів, їх чіткий розподіл за складом, місцями виникнення, центрами витрат і центрами відповідальності, об'єктами калькуляції, а також встановлення меж технологічного процесу виробництва.

Так як об'єкти обліку витрат мають різне призначення та сенс, вони можуть не співпадати з об'єктами калькуляції. Під об'єктами обліку витрат слід розуміти сукупність витрат, а під об'єктами калькуляції – певний вид продукції.

Калькулювання собівартості винограду є кінцевим етапом обліку процесу виробництва. Так як виноградарство є специфічною галуззю, то Методичними рекомендаціями з планування, обліку і калькулювання собівартості продукції сільськогосподарських підприємств не передбачено методики калькуляції собівартості продукції, що повністю враховувала б технологічні особливості досліджуваної галузі, і тому потребує вдосконалення [2].

Через те, що виробництво винограду триває не один сезон, то слід було у структурі витрат і собівартості виділити незавершене виробництво. Це потрібно для того, щоб здійснювати правильне віднесення витрат до собівартості одержаної продукції. У незавершене виробництво включатиметься фактична собівартість виноградних саджанців, які залишилися в ґрунті на кінець календарного року для дорощування в наступному [1].

До складу валової продукції виноградарства відноситься як основна, так і побічна продукції. Згідно з П(С)БО 16 "Витрати" реалізація і оцінка побічної продукції здійснюється за справедливою вартістю, а та, що використовується на самому підприємстві, оцінюється за можливістю її

використання. Тому визначити реальну собівартість продукції та зробити певні висновки про ефективність виробництва винограду за цим підходом неможливо [3].

Безпідставне завищення або заниження собівартості побічної продукції, у підсумку, призведе до викривлення фактичної собівартості основної продукції. Тож доцільно виноград, одержаний як побічна продукція, оцінювати за нормативно-розрахунковими витратами, що включають витрати на збирання і транспортування його до місця приймання.

В організації обліку витрат у виноградарстві важливе місце посідає економічно обґрунтована номенклатура статей витрат, від раціональної побудови якої залежить аналітичність обліку та наявність відповідної інформаційної бази для здійснення контролю.

Висновки. Методичними рекомендаціями з планування, обліку і калькулювання собівартості продукції сільськогосподарських підприємств передбачена приблизна номенклатура статей витрат у рослинництві, що для виноградарства є недостатньо сформованою і потребує уточнення. Тож варто ведення обліку витрат у виноградарстві здійснювати за такою номенклатурою статей [1]: витрати на оплату праці; відрахування на соціальні заходи (для господарств, які не сплачують єдиний податок); посадковий матеріал (тільки для виноградних розсадників); добрива та засоби захисту рослин; роботи і послуги; паливно-мастильні матеріали; амортизація виноградних насаджень; витрати на утримання основних засобів; інші прямі витрати; загальновиробничі витрати.

Список використаних джерел

1. Замета О. Г. Особливості обліку витрат на виробництво винограду залежно від форм організації праці // Ринкова трансформація економіки АПК : колективна монографія у чотирьох частинах. – Ч. 3. : Фінансово-кредитна система / О. Г. Замета, П. Т. Саблука, В. Я. Амбросова. – К : ІАЕ, 2002. – С. 323-325.

2. Методичні рекомендації з планування, обліку і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) сільськогосподарських підприємств [Електронний ресурс] : методичні рекомендації: затверджені наказом Міністерства аграрної політики України від 18 травня 2001 р. № 132 (зі змінами і доповненнями). – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua>

3. Витрати : Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 [Електронний ресурс] : положення від 31.12.99 р. № 318 (зі змінами і доповненнями). – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua>

D. Kits. Features of the account of expenditure in vinography.

The theoretical and methodical aspects of the formation, revealing and substantiation of factors of influence on the organization of accounting and control of expenditures of agrarian enterprises operating in the field of viticulture are investigated.

Key words: costs, viticulture, production, prime cost.

*Науковий керівник – д-р екон. наук, професор Потриваєва Н. В.
Миколаївський національний аграрний університет*

УДК 657.24

ОСНОВНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

О. Є. Драгомирова, здобувач вищої освіти обліково-фінансового факультету, заочне відділення,

Миколаївський національний аграрний університет

У статті досліджено теоретичні аспекти обліку та формування фінансових результатів діяльності сільськогосподарських підприємств. Проаналізовано категорію «фінансовий результат». З'ясовано, що різниця доходів та витрат показує загальноекономічний зміст фінансових результатів діяльності.

Ключові слова: фінансові результати, доходи, фінансовий облік, сільськогосподарські підприємства, міжнародні та національні стандарти з обліку.

Постановка проблеми. Облік фінансових результатів діяльності сільськогосподарських підприємств відіграє виняткову роль у зміцненні економічного потенціалу, конкурентоздатності і соціального статусу сільськогосподарських виробників, поліпшенні умов господарювання і створенні стимулів для росту дохідності їх продукції. Для удосконалення обліку фінансових результатів ключового значення набуває питання результативності виробничо-господарської діяльності даних суб'єктів сільськогосподарської діяльності.

Формування фінансового результату в сільськогосподарських підприємствах відбувається за рахунок здійснення основної операційної діяльності, яка являє собою сільськогосподарську діяльність націлену на отримання сільськогосподарської продукції та економічного ефекту. Особливості сільськогосподарського виробництва суттєво впливають на поняття економічного змісту та обліку фінансових результатів агропромислової діяльності. Тобто вирішення важливих теоретичних аспектів обліку фінансового результату від діяльності сільськогосподарських підприємств впливають на галузеву приналежність, що посилює актуальність вказаних питань.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчення аспектів обліку фінансових результатів діяльності підприємств знайшли своє відображення у наукових доробках відомих вчених-економістів: Мочерного С. В., Савицької Г. В., Олійника О. В., інших, які в своїх наукових працях зосереджувались на якісних характеристиках фінансової звітності, основними показниками якої є фінансові результати діяльності. Також варто

відмітити дослідження Поливаної Л. А., що стосуються організаційно-методичних основ побудови системи моніторингу, обліку і аналізу фінансових результатів. Проте ще велика кількість питань залишаються не до кінця розкритими й наявні науково-практичні дослідження потребують більш поглибленої деталізації з метою уточнення теоретичних аспектів обліку фінансових результатів та їх формування. Понятійний апарат категорії фінансового результату потребує детального вивчення та дослідження на теоретичному рівні в частині основних аспектів визначення її економічного змісту, порядку формування та складання.

Постановка завдання. На основі викладеного, можна сформулювати мету, яка полягає в обґрунтуванні та уточненні теоретичних аспектів економічного змісту та обліку фінансових результатів як основного джерела фінансування діяльності сільськогосподарських підприємств.

Виклад основного матеріалу. Фінансовий результат діяльності сільськогосподарського підприємства – це збільшення або зменшення суми власного капіталу підприємства, яке формується внаслідок здійснення господарської діяльності в звітному періоді. На сучасному етапі розвитку підприємств фінансовий результат діяльності – це найважливіший показник, який повинен задовольняти всіх користувачів облікової інформації господарюючого суб'єкта. З розвитком ринкових відносин встановлюються більш вибагливі вимоги до підвищення якості з боку не тільки зовнішніх, але і внутрішніх користувачів до процесу формування облікової інформації про фінансові результати діяльності, підвищення прозорості та аналітичності відповідної фінансової звітності. Досягнення мети підприємства (прибуток, частка ринку, низькі витрати) можливе за умов своєчасного одержання інформації про хід процесів та явищ, що впливають на діяльність підприємства [1, с. 70].

Фінансовий результат діяльності як сільськогосподарського підприємства, так і господарств іншої галузі характеризується показником прибутку або збитку. Основною метою господарської діяльності будь-якого підприємства є отримання прибутку. Від суми отриманого прибутку залежать формування власного капіталу, покриття зобов'язань перед бюджетом, фінансування інвестиційної діяльності, а також платоспроможність як сільськогосподарського підприємства так і господарства будь-якої галузевої приналежності.

Прибуток як головний показник ефективності діяльності підприємства виступає і як критерій визначення рівня виплат дивідендів, і як визначальний фактор при встановленні рівня заробітної плати і винагороди адміністрації. Головним аспектом в теоретичному забезпеченні вирішення завдань бухгалтерського обліку фінансових результатів є визначення кількісних і якісних параметрів фінансового результату діяльності: прибуток чи збиток; формування даних щодо фінансових результатів для потреб складання фінансової звітності й податкових декларацій; інформаційне забезпечення порядку розподілу прибутку та здійснення операцій щодо розрахунків за

сумами належних до бюджету податків та обов'язкових платежів, з акціонерами та засновниками за нарахованими їм дивідендами, формування резервів власного капіталу тощо.

Враховуючи складність визначення сутності прибутку, варто послатися на наукові позиції Пирець Н. М., яким запропоновано основні характеристики прибутку: прибуток являє собою форму доходу підприємства, яке здійснює певний вид діяльності; категорія прибутку нерозривно пов'язана з категорією капіталу, оскільки прибуток є формою доходу підприємства, яке здійснює капіталовкладення для досягнення комерційного успіху; прибуток характеризує не весь дохід, отриманий в процесі підприємницької діяльності, а тільки ту частину доходу, яка залишається за вирахуванням витрат на здійснення даної діяльності; прибуток є вартісним показником, що виражений в грошовій формі [2, с. 130].

При розкритті понятійного апарату важливе місце займає саме його позиція і місце в обліку, де розкриття інформації відбувається на рахунку 79 “Фінансові результати”, що сприятиме узагальненню інформації про фінансові результати господарської діяльності підприємства щодо всіх її видів та визначення чистого прибутку.

За дебетом рахунку 79 “Фінансові результати” будуть відображатися суми прибутків в порядку закриття субрахунків 791, 792, 793, 794, 795, а також нарахований податок на відчуження доходів підприємства за розрахунком податкового прибутку, за кредитом – суми створеного збитку за видами діяльності. Сальдо рахунку 79 при його закритті свідчить про суму створеного чистого прибутку (збитку) підприємства і списується на рахунок 44 “Нерозподілені прибутки (непокріті збитки)”. Одночасно слід вдосконалити фінансову звітність за формою 2 “Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)” в частині формування чистого прибутку (збитку) [3, с. 524]. Прибуток на думку Поливаної Л. А. є ознакою задовільного, сумлінного та компетентного управління виробничими і фінансовими ресурсами, які знаходяться у розпорядженні підприємства.

Але для характеристики якості роботи і ефективності господарської діяльності підприємства торгівлі абсолютної величини прибутку та його приросту за звітний період недостатньо. Їх необхідно доповнювати відносними показниками прибутковості господарювання, які в економічній практиці одержали назву рентабельності. Дослідження існуючих підходів до визначення рівня рентабельності господарюючих суб'єктів дозволило встановити, що у практичній діяльності підприємств застосовуються витратні, ресурсні й дохідні (прибуткові) показники рентабельності [4, с. 355].

Якість прийняття управлінських рішень щодо фінансових результатів залежить від інформації, що формується в системі бухгалтерського обліку. Ефективна діяльність сільськогосподарських підприємств, залежить не тільки від вирішення організаційних питань, але і від наявності якісної

своєчасної облікової інформації про формування фінансових результатів. Необхідність підтримки ефективного функціонування підприємства потребує володіння якісною інформацією щодо його фінансової діяльності [5, с. 202]. Згідно з Національним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності” облікова інформація повинна бути дохідлива і зрозуміла її користувачам за умови, що вони мають достатні знання та зацікавлені у сприйнятті цієї інформації [6].

Особливістю бухгалтерської інформації є те, що вимоги до неї мають відображення у принципах бухгалтерського обліку, які зафіксовані у Законі України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” від 16.07.1999 р. № 996-XIV [7]. Трактування поняття “фінансовий результат” не було ніколи однозначним, в тому числі і в історичному контексті. Визначення фінансового результату, як підсумок діяльності господарюючого суб’єкта, історично привело до співіснування різних трактувань позитивного його існування.

Економічний зміст даного поняття залежить від цілей, досліджуваних у процесі господарської діяльності, від категорії користувача облікових даних, для якого проводилося виявлення фінансового результату та від набору облікових прийомів, якими володіє та чи інша облікова система. Інформаційна система обліку фінансових результатів є необхідною та важливою частиною функціонування підприємства. Так, як господарська діяльність будь-якого підприємства характеризується його фінансовим результатом.

Тому, дуже важливим для підприємства є досягнення позитивного фінансового результату, який є основою фінансово економічного розвитку, стабільності та збереження фінансової незалежності підприємства. Показники, які наведено у фінансових звітах, не завжди об’єктивно відображають реальний стан і процеси виробничо-фінансової діяльності підприємств. Через неоднозначне трактування змісту інформації, яка повинна в них відобразитися, та бази для розрахунку показників, передбачених регламентом, їх часто розраховують неправильно, деякі взагалі не знаходять свого відображення.

Суттєва для розуміння й оцінки діяльності підприємства інформація не розкривається в текстовій частині приміток до річної фінансової звітності. У цілому форму фінансових звітів спрощено, їхню інформаційність та аналітичність значно зменшено. Показники фінансової звітності не взаємопов’язані з показниками податкового обліку [8, с. 45].

Суттєвою вважається та інформація, відсутність якої може вплинути на прийняття рішень сторонніми користувачами звітності [9, с. 337]. Від того, яке значення цієї межі буде обрано, залежить фінансовий результат, адже придбані активи, які не перевищують суттєве значення, зразу ж будуть списані на витрати підприємства і, як наслідок, зменшується прибутковість підприємства. Отже, інформація сама по собі є значною цінністю, незалежно

від фактів, які вона фіксує. Ця цінність зумовлена можливостями, котрі вона надає для прийняття рішень [10, с. 73].

Зниження контролю за достовірністю фінансової звітності, послаблення дисципліни й оперативності негативно впливають на достовірність фінансової звітності, але і на інші звітні системи, які мають узгоджуватися або базуватися на даних бухгалтерського обліку особливо в частині формування фінансових результатів діяльності. існуюча система обробки фінансової та статистичної звітності сільськогосподарських підприємств України є мало прийнятною для ефективного забезпечення інформацією потреб управління [11, с. 57].

Велика кількість науковців в напрямі бухгалтерського обліку фінансових результатів діяльності розглядають економічний зміст та облік фінансових результатів через їх функціональну складову, а зокрема нагромадження, стимулювання та розподілу. При позитивному значенні фінансових результатів (прибутку) проявляється функція нагромадження, тобто фінансові результати в даному випадку стають основним ресурсом для збільшення власних активів підприємства та сприяють стимулюванню розширеного відтворення.

У випадку заохочення управлінських працівників підприємства та підвищення ставки заробітної плати по результатах виробничо-господарської діяльності спостерігається функція стимулювання. А функція розосередження фінансових результатів діяльності розкривається через привласнення та розподілі прибутку між власним капіталом підприємства, його безпосередніми власниками та державою.

Як показує міжнародна практика бухгалтерського обліку в основному розділяється на три головні підходи до трактування змісту фінансових результатів діяльності підприємства згідно яких по-перше – різниця між вартістю чистих активів підприємства протягом звітного періоду становить фінансовий результат.

При цьому чисті активи підприємства дорівнюють різниці між загальною вартістю майна підприємства та загальною сумою його заборгованостей і додаткових внесків власників; по-друге – фінансовий результат діяльності підприємства дорівнює різниці між величинами його доходів і витрат діяльності протягом звітного періоду; по-третє – показник фінансового результату визначається шляхом порівняння величини власного капіталу на початок звітного періоду та на кінець звітного періоду.

Найбільш вживаним в міжнародній практиці бухгалтерського обліку фінансових результатів діяльності підприємств, набув другий підхід, відповідно до якого фінансовий результат трактується як різниця між доходами та витратами діяльності підприємства, із врахуванням коригувань на суму зміни залишків запасів та незавершеного виробництва за звітний період. Такий аспект є характерним і для української системи бухгалтерського обліку.

Враховуючи те, що сільськогосподарська діяльність є складовою операційної діяльності аграрного підприємства, а фінансовий результат сільськогосподарської діяльності є лише частиною загального фінансового результату, можна стверджувати, що для визначення фінансового результату сільськогосподарської діяльності можливо застосувати лише підхід «доходи мінус витрати».

Це, в першу чергу, пояснюється тим, що два інші підходи міжнародної практики передбачають визначення чистих активів та власного капіталу, що є неможливим, оскільки не можна чітко встановити розмір чистих активів або власного капіталу, задіяних в сільськогосподарській виробництві.

Висновки. На основі проведених досліджень можна зробити наступні висновки, висвітлити всю сутність економічного змісту та обліку фінансових результатів діяльності сільськогосподарських підприємств в одному комплексному визначенні дуже важко. Це пояснюється тим, що кожна точка зору розкриває певний аспект поняття фінансових результатів та заслуговує на увагу. Але можна говорити, що різниця доходів із витратами в певному періоді показує загальноекономічний зміст фінансових результатів діяльності сільськогосподарських підприємств.

Розкриття економічної сутності та методики визначення фінансових результатів діяльності в українській системі бухгалтерського обліку має певні відмінності від обліку результатів в міжнародній практиці. Але для сільськогосподарських підприємств визначення фінансових результатів сільськогосподарської діяльності найбільш доцільно здійснювати за методом порівняння доходів і витрат від такої діяльності у звітному періоді, що забезпечує найвищу достовірність облікових даних про певний показник, який актуальний для будь-якого користувача облікової інформації, а зокрема результатів діяльності підприємства.

Правила, які діють в рамках нового національного стандарту обліку, мають на меті узгодити всі сторони проблемного питання під назвою “складання та подання фінансової звітності”. В статті роблена спроба актуалізувати звітну інформацію, за рахунок розкриття теоретичних аспектів формування фінансових результатів, які є її базовою складовою, підвищити рівень її аналітичності й дещо проаналізувати облікову інформацію через призму інформаційних потреб як внутрішнього так і зовнішнього середовища. Можна говорити, що зміни, внесені Міністерством фінансів України, мають неабиякий вплив на теорію та практику ведення бухгалтерського обліку взагалі та складання фінансової звітності безпосередньо, особливо в частині формування фінансових результатів.

Список використаних джерел

1. Гуцаленко Л. В. Формування адаптивної системи обліку і контролю прибутків сільськогосподарських підприємств / Л. В. Гуцаленко : автореф. дис. доктора. екон. наук. – К., 2011. – 31 с.

2. Пирець Н. М. Особливості обліку фінансових результатів згідно з національними та міжнародними стандартами / Н. М. Пирець, Я. Б. Панфілова // Економічний простір. – 2012. – № 62. – С. 228-234.
3. Бабіч В. В. Фінансовий облік (облік активів) : навч. посіб. / В. В. Бабіч, С. В. Сагова. – [2-е вид., без змін]. – К. : КНЕУ, 2007. – 282 с.
4. Поливана Л. А. Організаційно-методичні основи побудови системи моніторингу фінансових результатів підприємства / Л. А. Поливана // Вісник ЖНАЕУ. – 2012. – № 2, т. 2. – С. 349-357.
5. Худолій Л. М. Теорія фінансів : навч.-метод. посібн. / Л. М. Худолій. – К. : Вид-во Європ. ун-ту, 2003. – 167 с.
6. Загальні вимоги до фінансової звітності : Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1, затверджене Наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://pro-u4ot.info>. – Назва з екрану.
7. Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні : Закон України : від 16 липня 1999 р., № 966-XIV / Верховна Рада України. – Офіц. вид. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>. – Назва з екрану.
8. Токарева Т. О. Методика і організація обліку та аналізу фінансових результатів діяльності на малих підприємствах : автореф. дис. канд. екон. наук : 08.06.04 / Т. О. Токарева; Нац. економ. університет імені Вадима Гетьмана. – К., 2005. – 21 с.
9. Чабанюк О. М. Економічна сутність, умови визнання та класифікація витрат, доходів і фінансових результатів основної діяльності підприємств / О. М. Чабанюк, О. А. Мелешко // Науковий вісник НЛТУ України. – 2012. – Вип. 22.4. – С. 301-306.
10. Фінансовий менеджмент навч. посібник / Л. В. Кузьменко, В. В. Кузьмін, В. М. Шаповалова. – Херсон: К-89 Олді-плюс, 2003 р. – 240 с.
11. Олійник О. В. Формування фінансових результатів сільськогосподарського виробництва / О. В. Олійник // Економіка АПК. – 2013. – № 8. – С. 52-57.
12. Хендриксен Э. С. Теория бухгалтерского учета / Э. С. Хендриксен, М. Ф. Ван Бреда; [Пер. с англ.] / Под ред. проф. Я. В. Соколова. – М. : Финансы и статистика, 1997. – 576 с.
13. Савицька Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємства : навч. посібник / Г. В. Савицька. – К. : Знання, 2007. — 654 с.

O. Dragomirova, Theoretical Aspects of Accounting for Financial Results of Agricultural Enterprises.

In the article the theoretical aspects of accounting and formation of financial results of activity of agricultural enterprises are researched. The category “financial result” is analyzed. It was found that the difference between income and expenditure shows the general economic content of financial performance.

Keywords: financial results, income, financial accounting, agricultural enterprises, international and national accounting standards.

*Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Лункіна Т. І.
Миколаївський національний аграрний університет*

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

О. В. Буганов, здобувач вищої освіти обліково-фінансового факультету

Миколаївський національний аграрний університет

У статті розглянуто роль та місце інформаційного забезпечення в процесі управління підприємством. Сформульована загальна структура фінансового механізму в процесі прийняття, підготовки та контролю реалізації управлінського рішення.

Ключові слова: фінансовий механізм, інформаційне забезпечення, управління, підприємство, управлінські рішення.

Постановка проблеми. У сучасних умовах соціально-економічного розвитку особливо важливою сферою стало інформаційне забезпечення процесу управління, яке полягає в зборі та переробці інформації, необхідної для прийняття обґрунтованих управлінських рішень, у процесі яких підприємству необхідна оптимальна система інформаційного забезпечення, що об'єктивно відобразатиме сформовану економічну ситуацію.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розвиток автоматизованих систем управління, інформаційних мереж та моделювання управління постійно перебуває у центрі багатьох науковців розвинених країн, адже вони можуть підвищити швидкість і ефективність розв'язання багатьох задач на підприємстві. Питанням забезпечення інформацією підприємства займалися вітчизняні вчені, як В. В. Годін, М. П. Денисенко, І. В. Клименко, М. І. Горбатюк, І. В. Колос та інші.

Постановка завдання. Метою даного дослідження є аналіз інформаційного забезпечення системи управління підприємством.

Викладення основного матеріалу дослідження. Термін “інформація” з латинської мови перекладається, як відомість, що передається людьми усним, письмовим або іншим способом. Найбільш примітна властивість інформації – це здатність викликати зміни. Відповідно, коли люди дізнаються щось нове, вони починають жити по-іншому, змінюються їх потреби в інформаційних послугах.

Стрімке зростання попиту на наукову, технічну і більшою мірою економічну інформацію є серйозними стимулами розвитку ринку інформаційних і комунікаційних технологій. Саме володіння достовірною та актуальною інформацією разом з умінням ефективно застосовувати адекватні методи і засоби її збору, перетворення і наступної передачі для потреб користувачів та управлінських рішень є основою успішної діяльності будь-яких підприємств і організацій, незалежно від їх організаційно-правової форми.

Так, в економіці ринкового типу відбувається становлення нових фінансово-економічних відносин. Ця система характеризується тим, що в ній завжди функціонують підприємства з різним рівнем економічного розвитку, що мусять постійно шукати ефективні методи та форми ведення господарства. Динамічний розвиток ринку, посилення конкуренції як на національному, так і на міжнародному ринках вимагають від суб'єктів господарювання запровадження заходів, що будуть спрямовані на підвищення результативності діяльності, забезпечення гнучкості і динамічності поведінки у взаємодії з зовнішнім середовищем [1]. Так, невід'ємною умовою функціонування в умовах ринку і збереження конкурентоспроможності підприємства є адаптація до інформаційних потреб.

Інформаційне забезпечення – один з найважливіших фінансових механізмів, якість якого є визначальним фактором обґрунтування прийнятого рішення і ефективності функціонування підприємства. Інформаційні потреби можуть бути сформульовані з метою отримання необхідних даних для вирішення практичного завдання [2]. Саме ефективність підприємства тісно пов'язана з інформаційним забезпеченням в прийнятті рішень як на рівні виробництва, так і на рівні управління. Інформаційне забезпечення покликане здійснити дії з надання сучасної, достовірної та повної інформації суб'єкту управління із заданою періодичністю.

Задачі інформаційного забезпечення процесу управління полягають в наступному:

- задоволення інформаційних потреб керівників органів;
- визначення і відбір джерел інформації;
- правильна інтерпретація і систематизація отриманих даних;
- перевірка достовірності, повноти даних;
- надання даних у єдиному і зручному для сприйняття інформації;
- багаторазове використання отриманої інформації;
- постійне оновлення даних [2].

Забезпечення інформацією управлінських структур проводиться, перш за все, за рахунок організацій, що спеціально займаються збором даних (наукові центри різного типу, державні органи статистики). Також значну роль відіграють засоби масової інформації, які не тільки представляють великий масив інформації, але і формують на її основі громадську думку, що впливає на управлінські рішення. Важливим напрямом інформаційного забезпечення є формування інформаційних даних для автоматичної системи управління. Інформація, що вводиться, є необхідним елементом всієї системи, без якої неможливе математичне, технічне, організаційно-правове її функціонування.

Представимо графічне висвітлення формування інформаційних даних на рівні підприємства на рис. 1.

Рисунок 1 – Формування інформаційних даних на рівні підприємства
 Джерело: удосконалено автором на основі [3]

У функціональній схемі роботи відділу інформаційного забезпечення наведений структурований процес проходження і обробки даних, що починається з моменту надходження інформаційного носія або усного повідомлення. Якщо повідомлення стандартне, воно відразу поступає на реєстрацію. При цьому усна інформація проходить процедуру документування. Потім здійснюється реєстрація в базі даних (внесення записів і код, що характеризує документ і інформацію); маршрутизація (встановлення етапів і відповідальних за порядок роботи з документом згідно зі стандартами, що діють); координація порядку роботи відповідно до плану відділу оперативного управління і поточною ситуацією; контроль руху документів; складання регулярних і разових звітів за наслідками управління документообігом [3].

Різні інформаційно-технічні нововведення слід сприймати як засіб скорочення і здешевлення апарату управління. Так, наприклад, поява телефону, радіо, телебачення, персональних комп'ютерів, локальних комп'ютерних мереж і глобальної мережі Інтернет приводило в свою чергу до вдосконалення системи інформаційного забезпечення управління підприємством. У кінцевому результаті роль інформації в організаційному управлінні фірмою постійно зростає, що пов'язано із змінами соціально-економічного характеру, появою новітніх досягнень у галузі техніки і технологій, результатами наукових досліджень.

Від вдосконалення інформаційного забезпечення можливі наступні позитивні результати: економія витрат за рахунок зниження фонду заробітної плати; комунальних послуг; вартості програмного забезпечення;

витрат на пошту; витрат на оформлення договорів; витрат на перерозподіл сировини; нематеріальний ефект спрямований на: поліпшення якості інформації; підвищення продуктивності; поліпшення і прискорення обслуговування; нові виробничі потужності; більш впевнені рішення; поліпшення контролю; зменшення прострочених платежів; повне використання програмного забезпечення [4].

Висновок. Таким чином, інформаційне забезпечення процесу підготовки, прийняття та контролю реалізації управлінського рішення на підприємстві, – це важлива складова даного процесу, необхідна для досягнення мети прийняття управлінського рішення. Воно створюється з метою сприяння задоволенню інформаційних потреб особи, що приймає рішення, та складається з інформаційних потоків, що використовують усну, письмову та комп'ютерні інформаційні технології та інформаційних ресурсів підприємства. Одержані результати пропонується використовувати в системі управління персоналом для підвищення рівня кваліфікації менеджерів середньої ланки управління.

Список використаних джерел

1. Дідик Л. М. Фінансовий механізм управління діяльністю сучасного підприємства [Електронний ресурс] / Л. М. Дідик. – Режим доступу до ресурсу: <https://goo.gl/GDYCqo>
2. Синельников Д. Я. Інформаційне забезпечення інноваційної діяльності організацій [Електронний ресурс] / Д. Я. Синельников. – Режим доступу до ресурсу: <https://goo.gl/tvRqde>
3. Горященко Ю. Г. Інформаційне забезпечення управлінської діяльності: аналіз категоріально-понятійного апарату [Електронний ресурс] / Ю. Г. Горященко. – Режим доступу до ресурсу: <https://goo.gl/YJTx8B>
4. Інформаційне забезпечення підприємства [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://goo.gl/BbzzEZ>

O. Bugarov. Information support of an enterprise management system.

In article the role and the place of information support in management of the enterprise is considered. The general structure of the financial mechanism in the course of adoption, preparation and control of implementation of administrative decisions is formulated.

Keywords: financial mechanism, information support, management, enterprise, administrative decisions.

*Науковий керівник – канд. екон. наук Полторак А. С.
Миколаївський національний аграрний університет*

АНАЛІЗ СУЧАСНИХ ПОДАТКОВО-БОРГОВИХ ЗАГРОЗ У СФЕРІ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

І. О. Варзар, здобувач вищої освіти обліково-фінансового факультету, Миколаївський національний аграрний університет

Стаття присвячена дослідженню сутності податково-боргових загроз та їх впливу на забезпечення фінансово-економічної безпеки держави. Досліджено причини виникнення податкового боргу, розглянуто складові фінансово-економічної безпеки. Визначено загальні напрямки вирішення проблем податково-боргових загроз та забезпечення фінансової безпеки держави.

Ключові слова: податковий борг, фінансова безпека, податкова безпека, державний бюджет, податкова політика.

Постановка проблеми. Сучасний стан розвитку економіки України характеризується нестабільним економічним та соціально-політичним середовищем, тому одним із основоположних чинників фінансової стабільності України за сучасних умов господарювання є стан її фінансової безпеки. Без забезпечення фінансової безпеки держави на всіх рівнях управління вкрай важко вирішити економічні проблеми, які стоять перед країною на макрорівні.

Виконання державою своїх функцій, надання населенню суспільних благ і послуг потребує формування і використання владою державного і місцевих бюджетів, основним джерелом надходження яких є податки. У цьому контексті важливим для фінансової безпеки країни постає питання забезпечення стабільності і достатнього обсягу податкових надходжень, адже навіть невелика затримка коштів може завдати значної шкоди та призвести до вельми негативних змін в економіці, нестабільності у суспільстві. Так на сьогодні значної актуальності набувають питання аналізу сучасних податково-боргових загроз фінансової безпеки України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні аспекти фінансової та податкової безпеки держави досліджувалися І. О. Бланком, О. І. Барановським, В. М. Гранатуровим, О. М. Десятнюком, І. Б. Ясеновою, І. Ю. Тимофеевою та іншими. Значна кількість наукових досліджень, які підтверджують природу та складність фінансової-податкової безпеки, ще не повною мірою вивчені й потребують подальшого дослідження.

Постановка завдання. Основним завданням дослідження є виявлення основних податково-боргових загроз, визначення їх впливу на фінансову безпеку держави та виявлення пріоритетних напрямів щодо посилення податкової безпеки країни.

Виклад основного матеріалу. У сучасних умовах розвитку ринкової економіки поглиблення процесів інтеграції та глобалізації значення податків у забезпеченні національної економічної безпеки суттєво зростає. Податки є головним джерелом фінансових ресурсів, що централізуються державою для

забезпечення суспільно необхідних і законодавчо встановлених потреб. Надання державою суспільних благ і послуг, пов'язаних із створенням нових робочих місць і підтриманням загальної зайнятості, соціальним забезпеченням і соціальним захистом, освітою та охороною здоров'я, правоохоронною діяльністю фінансується переважно за рахунок податкових надходжень.

З податковою системою та податковою політикою пов'язані інтереси не тільки держави, а й усіх громадян, верств і груп населення, підприємств і організацій. Податки та податкова політика в сучасних умовах є одним із найважливіших об'єктів ринкових реформ. Податки впливають на стан економіки, бюджетної системи, фінансове забезпечення органів місцевого самоврядування, від них залежить здатність держави виконувати свої функції.

Отже, податкова безпека є важливим елементом системи забезпечення економічної безпеки держави.

Податкова безпека держави – це такий стан податкової системи, який характеризується стійкістю та стабільністю всіх її елементів, що передбачає зростання ресурсного потенціалу країни з метою забезпечення соціально-економічного розвитку держави, стійкість її фінансової системи, здатність протистояти внутрішнім і зовнішнім загрозам України [3, с. 94].

Податкова безпека держави є однією з найважливіших складових фінансової безпеки. Її значення багаторазово зростає в умовах, коли перед державою постають проблеми стимулювання соціально-економічного розвитку. У результаті нестабільного надходження податкових платежів, у недостатньому розмірі, знижується якість надання державою суспільних благ і послуг населенню. Слід зазначити, що податки виступають не тільки головним джерелом фінансових ресурсів держави, а й інструментом впливу на економічні і соціальні процеси.

Отже, забезпечення податкової складової безпеки держави – об'єктивна реальність сьогодення не тільки для України, але й для всіх тих країн світу, які обрали модель будови соціально орієнтованої ринкової економіки.

Важливим компонентом як податкової, так і фінансової безпеки, є податково-боргова компонента (рис. 1).

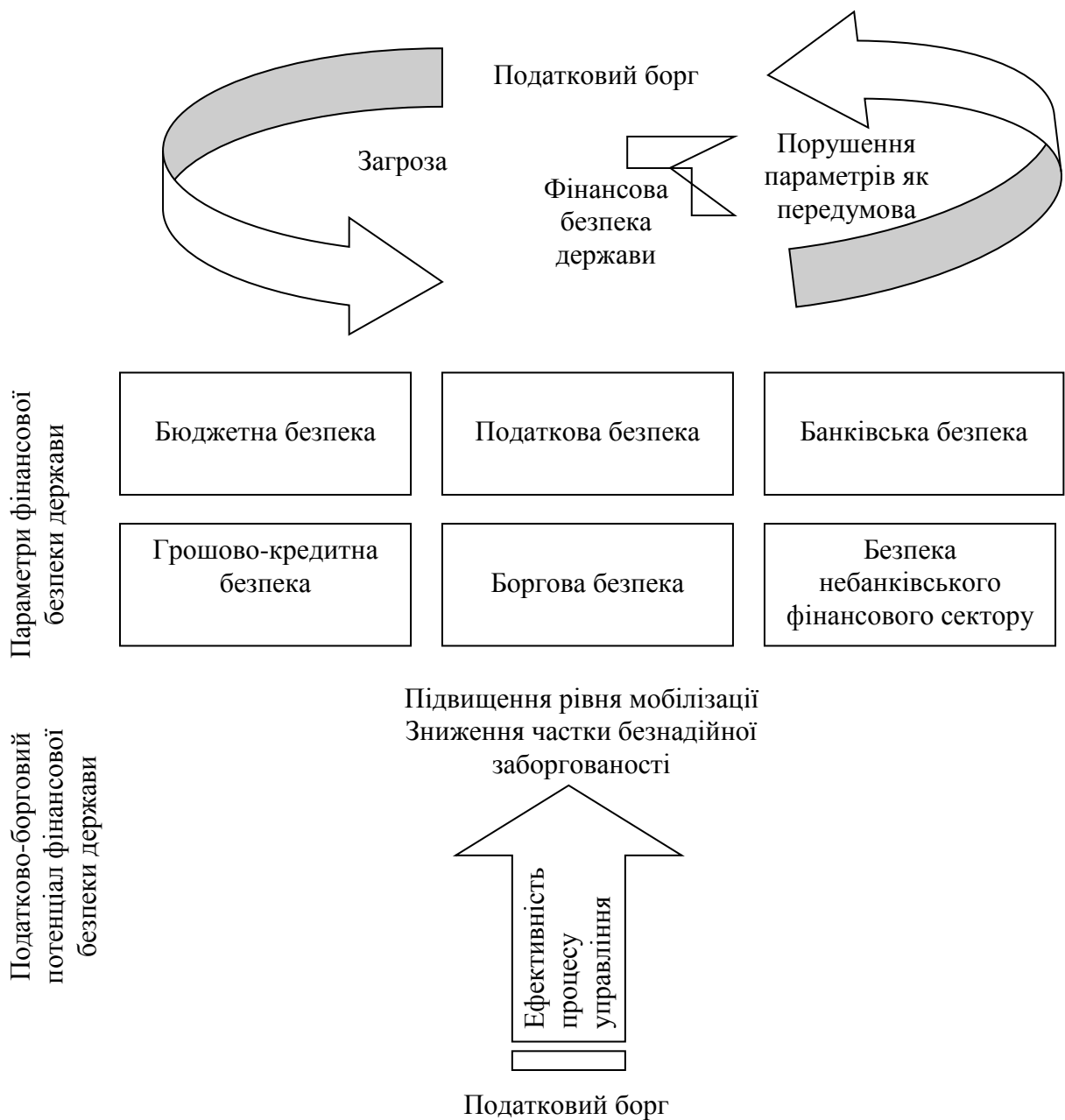

Рисунок 1 – Податково-боргова складова фінансової безпеки держави
Джерело: представлено автором із використанням інформації [3]

З рис. 1 видно, що погіршуючи стан фінансової безпеки держави у поточному періоді, при ефективному адмініструванні, мобілізований борг може стати джерелом покриття бюджетного дефіциту у майбутніх періодах.

Погіршуючи стан фінансової безпеки у поточному періоді, при ефективному адмініструванні мобілізований борг може стати джерелом покриття бюджетного дефіциту у майбутніх періодах. Враховуючи значну структурованість фінансової безпеки держави, розроблення системи індикаторів проводиться лише за тими елементами, які є чутливими до змін податкового боргу.

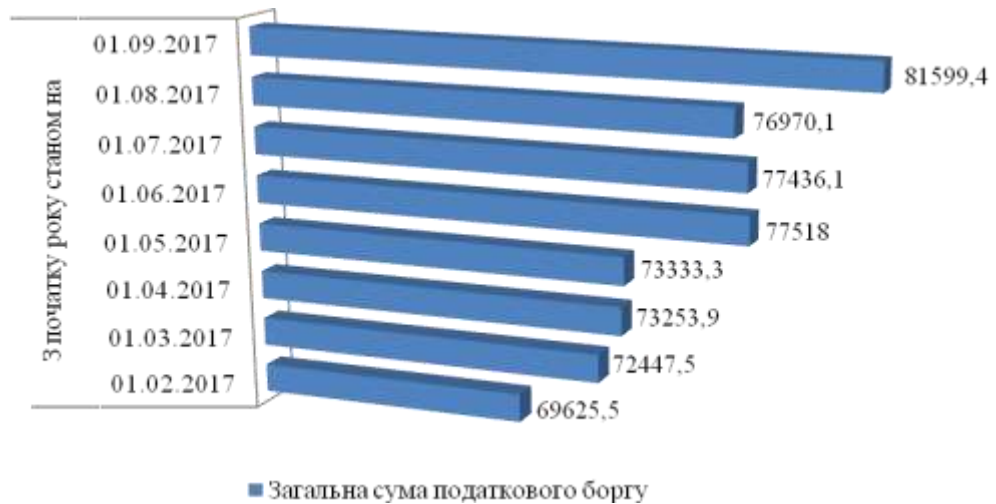

Рисунок 2 – Динаміка змін податкового боргу України у 2017 р., млн грн

Джерело: висвітлено автором на основі [4]

Проаналізувавши дані щодо зміни податкового боргу України у 2017 р. (рис. 2), можна зробити висновок, що він має динаміку до зростання, що відбувається як за рахунок несплати підприємствами поточних платежів, так і завдяки виявленим порушенням податкового законодавства, передусім у результаті боротьби з “податковими ямами”, фіктивними фірмами.

Податковий борг платників податків виникає як за платежами до державного, так і до місцевих бюджетів, що зумовлено розподілом податкових платежів відповідно до норм Бюджетного кодексу України. Оскільки навіть після започаткування процесів фіскальної децентралізації більша частка надходжень спрямовується до Державного бюджету, то і обсяги податкового боргу до держбюджету перевищують його обсяги до місцевих бюджетів.

Податковий борг є тим негативним чинником, вплив якого на показники бюджету прослідковується більш прямо – через збільшення дефіциту. Варто зазначити, що бюджетний дефіцит не означає незбалансованості бюджету, оскільки при його складанні та затвердженні встановлюються відповідні джерела фінансування. Суттєвий ризик з позицій фінансової безпеки виникає в процесі залучення додаткових (а саме позичкових) фінансових ресурсів. При цьому боргова безпека держави – це певний рівень державної внутрішньої та зовнішньої заборгованості з урахуванням вартості її обслуговування й ефективності використання внутрішніх і зовнішніх запозичень та оптимального співвідношення між ними, достатній для вирішення нагальних соціально-економічних потреб, який дає змогу зберегти стійкість фінансової системи країни до внутрішніх і зовнішніх загроз, забезпечити відносну незалежність держави, зберігаючи при цьому економічну можливість країни здійснювати виплати на погашення

основної суми і відсотків без загрози втратити суверенітет, одночасно підтримуючи належний рівень платоспроможності та кредитного рейтингу [5].

Надання розстрочення є неодмінною умовою ефективної системи оподаткування, проте тільки в умовах, коли воно надається сумлінним платникам податків, що опинилися в складних фінансових умовах. Натомість зловживання такою практикою здатне не лише негативно вплинути на виконання бюджету, а й завдати шкоди базовим принципам, які становлять запоруку дієвості оподаткування. Порушуються принципи рівномірності та справедливості, оскільки в результаті у програші залишаються законослухняні платники податків [3]. Реструктуризація податкового боргу є формою несанкціонованого самокредитування платників за рахунок бюджетних коштів, що породжує зацікавленість боржників у продовженні подібної практики та спричиняє подальше наростання обсягів боргу.

З позицій фіскальної достатності проблема податкової безпеки зводиться до забезпечення держави таким обсягом податкових надходжень, який є оптимально необхідним, та до оптимізації рівня оподаткування, адже його надмірне підвищення призводить до збільшення тіньової економіки, згорання легального бізнесу, масового ухилення від сплати податків, а відтак – до скорочення податкової бази. Надмірне податкове навантаження є негативним фактором податкової політики, яка перешкоджає нормальному функціонуванню підприємств, стримує ділову активність суб'єктів господарювання [1 с. 92].

Функціонування будь-якої системи передбачає досягнення певних цілей або отримання бажаних результатів діяльності. Цілі досягнення податкової безпеки можна поділити на стратегічні і тактичні.

До стратегічних цілей забезпечення податкової безпеки наразі слід віднести: забезпечення ефективного соціально-економічного розвитку країни, підвищення фінансової стійкості та стабільності фінансової системи держави, покращення якості життя населення та збільшення її тривалості, перехід економіки України на інноваційний шлях розвитку.

Тактичними цілями доцільно вважати мінімізацію витрат, пов'язаних з оподаткуванням, і нейтралізацію податкових загроз, обумовлених сучасними умовами функціонування держави.

Основними заходами, що спрямовані на підвищення рівня податкової безпеки та нейтралізацію загроз податковій безпеці, є:

- виявлення критичних ситуацій, при яких прогнозовані та реальні показники податкової діяльності досягають або виходять за межі порогових значень;
- розробка заходів з виведення податкової системи із зони податкового ризику та усунення наслідків реалізації загроз;
- здійснення експертизи прийнятих нормативно-правових актів і рішень з податкових питань з позиції податкової безпеки України;

- забезпечення відповідності системи оподаткування напрямом державної податкової політики;
- підвищення рівня податкової культури;
- дотримання правового характеру податкових відносин;
- підвищення рівня надходження податків за рахунок якості ос довшострокового та короткострокового оптимального прогнозу та планування;
- створення більш повної та прозорої системи податкового управління, що передбачає автоматизацію збору фінансово-господарської інформації, необхідної для ефективного прогнозування, планування та оптимального управління;
- розробка автоматизованої інформаційної системи податкової безпеки, яка забезпечує успішне виконання поставлених цілей, а також безперервне відстеження критичних індикаторів виконання податкових планів [3].

Узагальнюючи вищевикладене, можна зробити висновок, що переважна більшість складових фінансової безпеки України знаходиться в зоні критичного стану, а найбільш проблемними напрямками у даному контексті є індекси тінізації економіки, інфляції та державної заборгованості.

Отже, основними умовами, що визначають рівень податкової безпеки держави та впливають на її забезпечення, є: відповідність системи оподаткування напрямом державної податкової політики та сучасним умовам економічного розвитку, високий рівень податкової культури; правовий характер податкових відносин; узгодженість усіх елементів функціонування податкової системи країни.

Список використаних джерел

1. Іщенко В. В. Податкова складова фінансової безпеки держави [Електронний ресурс]/ В. В. Іщенко // Вісник економіки, транспорту і промисловості.– 2012. – № 37. – Режим доступу: <http://cyberleninka.ru/>
2. Мельник В. М. До питання формування теоретичних засад адміністрування податків [Електронний ресурс]/ В. М. Мельник. – Режим доступу: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua>
3. Михальчук Н. М. Поняття податкового боргу в системі забезпечення фінансової безпеки держави / Н. Михальчук // Наука молода. Збірник наукових праць молодих вчених Тернопільського національного економічного університету. – Тернопіль: Видавництво Тернопільського національного економічного університету, 2012. – Вип. 18. – С. 93-98.
4. Офіційний сайт фіскальної служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://sfs.gov.ua/search/>
5. Полторак А. С. Оцінка податкових ризиків в системі економічної безпеки підприємств / А. С. Полторак, Ю. В. Волосюк // Економічний часопис–XXI. – 2016. – № 158 (3–4(2)). – С. 35–38.
6. Юрій С. І. Фінанси: підр. [Електронний ресурс] / За ред. С. І. Юрія, В. М. Федосова. – К., 2012. – Режим доступу: <http://pidruchniki.com>

I. Varzar. Analysis of current tax and weakness blogs of financial security of Ukraine.
The article is devoted to the study of the essence of tax-debt threats and their impact on the provision of financial and economic security of the state. The reasons for the occurrence of

tax debt are investigated, components of financial and economic security are considered. The general directions of solving problems of tax-debt threats and providing of financial security of the state are determined.

Key words: tax debt, financial security, tax security, state budget, tax policy.

*Науковий керівник – канд. екон. наук Полторак А. С.
Миколаївський національний аграрний університет*

УДК 334.012

АНАЛІЗ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

І. С. Ковальчук, здобувач вищої освіти обліково-фінансового факультету,

Миколаївський національний аграрний університет

Розглянуто сутність та теоретичні аспекти діяльності суб'єктів малого підприємництва в Україні. Проаналізовано законодавчо-нормативну базу щодо регулювання діяльності суб'єктів малого підприємництва в Україні та особливостей їх оподаткування. Досліджено основні джерела фінансування малого бізнесу в Україні. Визначено структуру суб'єктів малого підприємництва в Україні та їх питому вагу у загальній кількості підприємств України. Проведено SWOT-аналіз вітчизняного малого бізнесу та визначено його сильні та слабкі сторони, можливості розвитку та загрози.

Ключеві слова: мале підприємництво, суб'єкт малого підприємництва, спрощена система оподаткування, суб'єкти мікропідприємництва.

Постановка проблеми. Кризові явища в Україні спонукають до пошуку шляхів підвищення ефективності функціонування економіки через використання різноманітних форм господарювання.

Одна з таких форм – мале підприємництво, що є важливим системоутворюючим елементом функціонування будь-якої господарської системи. Хоча процеси становлення малого бізнесу в Україні розпочалися з початком незалежності, його функціонування та забезпечення розвитку перебуває в незадовільному стані.

Відповідно, особливої актуальності набуває дослідження проблем функціонування та фінансового розвитку малого підприємництва, розкриття його структури, аналізу фінансових методів, інструментів і важелів та їхнього впливу на діяльність суб'єктів малого бізнесу з метою підвищення їхньої конкурентоспроможності і сприяння розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми функціонування малого підприємництва були і залишаються об'єктом досліджень багатьох науковців. Цьому питанню присвятили праці такі провідні українські

науковці: В. Боронос, Л. Буряк, З. Варналій [9], О. Ватаманюк, Л. Воротіна, С. Дрига [6], В. Збарський, Є. Іонін, О. Квасовський, Д. Книш, О. Ковалюк, М. Крупка, О. Кундицький, Р. Ларіна, С. Лобозинська та ін.

Метою дослідження є узагальнення теоретичних положень реалізації стабільного економічного розвитку малого підприємництва в Україні.

Виклад основного матеріалу. При віднесенні суб'єктів господарювання до суб'єктів малого бізнесу загальноприйнятим є застосування якісних і кількісних критеріїв. Так, деякі автори зазначають, що “якісні аспекти розкривають сутність малого підприємництва як виду економічної діяльності, а кількісні критерії забезпечують його ідентифікацію залежно від рівня та масштабності підприємницької діяльності” [4].

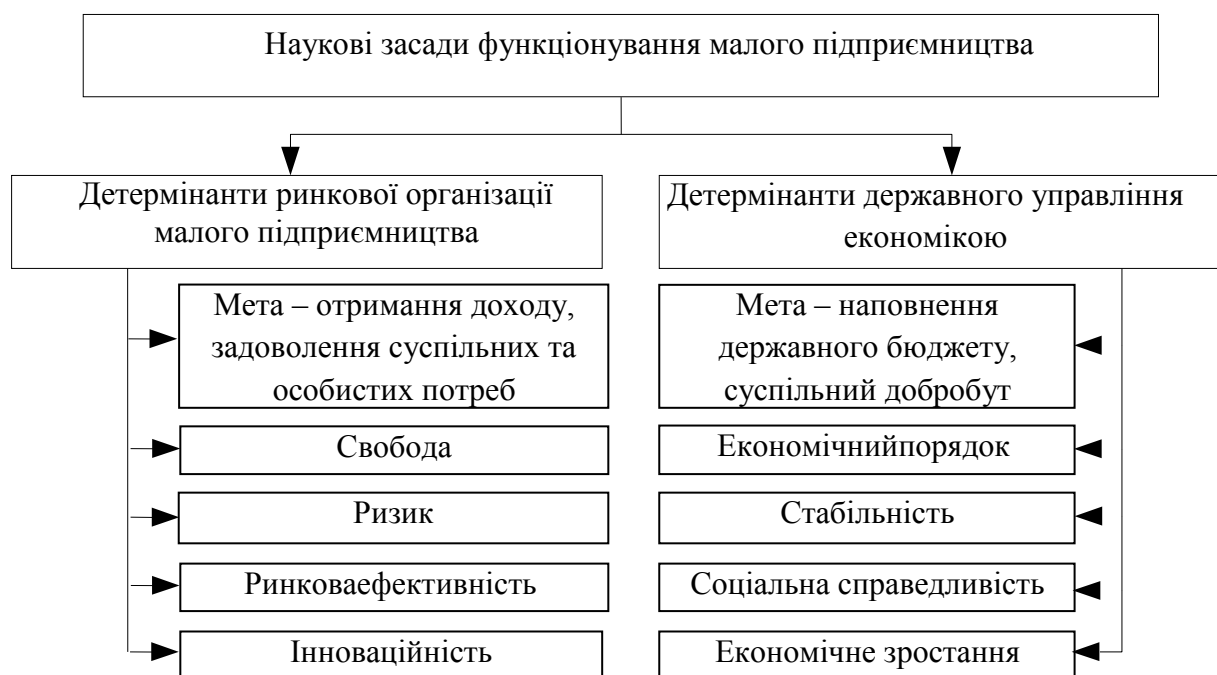

Рисунок 1 – Наукові засади успішного функціонування малого підприємництва в національній економіці

Джерело: побудовано автором на основі [8]

Через відсутність точного визначення поняття “мале підприємство”, установи, які займаються дослідженням питань розвитку малих і середніх підприємств, використовують власні критерії. Так, в дослідженні Міжнародної організації праці (МОП) в 1997 році зазначено, що число зайнятих є найважливішим критерієм віднесення підприємства до групи малих підприємств. Малі підприємства при цьому є такими, в яких рішення важливих питань загального керівництва підприємством приймає одна чи максимум дві особи [1].

Розглянемо вітчизняні критерії ідентифікації суб'єктів господарювання за їх величиною (табл. 1).

**Вітчизняні критерії ідентифікації суб'єктів господарювання
за величиною**

Суб'єкт господарювання	Величина суб'єкта господарювання	Середня кількість працівників, осіб	Дохід, млн. євро/рік
Фізична особа Юридична особа	Мікро	Не перевищує 10	Не перевищує 2
Фізична особа Юридична особа	Мале	Не перевищує 50	Не перевищує 10
Фізична особа Юридична особа	Середнє	Не перевищує 250	Не перевищує 50
Юридична особа	Велике	Понад 250	Понад 50

Джерело: складено автором на основі [7]

Нині в Україні спостерігається тенденція до зростання кількості суб'єктів малого підприємництва, що свідчить про розвиток цього сектору економіки, однак, питома вага малих підприємств у загальному обсязі реалізованої продукції (робіт, послуг) суб'єктів господарювання – юридичних осіб станом на початок 2017 р. становила 16,6%, тоді як в європейських країнах цей показник коливається в межах 25-60% [3].

Проаналізуємо динаміку та структуру видів суб'єктів підприємництва в Україні в 2013-2016 рр. (табл. 2).

Таблиця 2

Динаміка та структура видів суб'єктів підприємництва

Рік	Загальна кількість	Великі(частка, %)	Середні (частка, %)	Малі(частка, %)
2013	1600127	0,04	1,28	98,67
2014	1722070	0,04	1,12	98,85
2015	1932161	0,03	0,86	99,11
2016	1974318	0,02	0,79	99,19

Джерело: побудовано автором на основі [2]

У результаті здійснення розрахунків на основі даних Державної служби статистики України, автором визначено, що упродовж 2013-2016 рр. кількість суб'єктів великого та середнього підприємництва скоротилась, водночас, кількість суб'єктів малого підприємництва зросла.

Однією з причин такої ситуації, особливо в післякризовий період, залишається проблема забезпечення підприємства достатньою кількістю фінансових ресурсів як на початку його заснування, так у процесі постійного проведення господарської діяльності. Особливо гострою проблемою залишається можливість доступу до банківських кредитних ресурсів. Відтак, ефективне використання інструментарію фінансово-кредитного забезпечення фінансового механізму є важливим чинником стабільного функціонування, сприяння розвитку та підвищення конкурентоспроможності вітчизняного малого підприємництва.

Аналізуючи ситуацію доступу вітчизняного малого бізнесу до фінансово-кредитних ресурсів, робимо висновок, що джерел формування

таких ресурсів для розвитку малого підприємництва існує надзвичайно багато, однак збільшення кількості суб'єктів фінансування не завжди може свідчити про його ефективність.

Основними видами державної фінансової підтримки відповідно до Закону України від 22 березня 2012 р. "Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні" є [1]:

1) часткова компенсація відсоткових ставок за кредитами, що надаються на реалізацію проектів суб'єктів малого і середнього підприємництва;

2) часткова компенсація лізингових, факторингових платежів та платежів за користування гарантіями;

3) надання гарантії та поруки за кредитами суб'єктів малого і середнього підприємництва;

4) надання кредитів, у тому числі мікрокредитів, для започаткування і ведення власної справи;

5) надання позик на придбання і впровадження нових технологій.

Представимо класифікацію джерел фінансово-кредитного забезпечення розвитку малого підприємництва в Україні залежно від суб'єкта фінансування (табл. 3).

Таблиця 3

**Фінансово-кредитне забезпечення розвитку
малого підприємництва в Україні**

Назва джерел	Суб'єкт фінансування	Джерела фінансово-кредитного забезпечення
Внутрішні	суб'єкт малого підприємництва	грошові заощадження засновників
		чистий прибуток
		амортизаційні відрахування
		кошти від продажу ліквідних активів
		власний капітал (zareestrovаний (пайовий), капітал у дооцінках, додатковий, резервний, нерозподілений прибуток), грошові фонди
	найближче оточення	грошові заощадження найближчого оточення
Зовнішні	державна та її інститути	фінансування у вигляді дотацій, субвенцій, програмно-цільове фінансування, державнікредити
	міжнародні організації	фінансування в процесі реалізації спеціальних міжнародних програм підтримки малого підприємництва
	професійні учасники фінансового ринку (банківські установи, небанківські фінансово-кредитні установи)	кредити банків; позики кредитних спілок, ломбардів; довгострокова оренда майна (лізинг); кошти факторингових та форфейтингових компаній у вигляді викупу дебіторської заборгованості; страхове відшкодування (при настанні страхового випадку або закінченні терміну дії договору страхування);
	інші підприємства	спонсорські кошти, добровільні внески, товарні кредити, краудфандинг

Змішані	держава та її інститути	фінансові ресурси, акумульовані чи вивільнені в результаті: - зменшення вартості кредитних ресурсів за рахунок надання банкам податкових пільг за коштами, які спрямовані на кредитування малого бізнесу; - часткового відшкодування відсоткових ставок за кредитами, - державних гарантій для отримання кредитів.
	найближче оточення	взаємозалік заборгованостей
	професійні учасники фінансового	кошти, вивільнені в результаті реструктуризації чи пролонгації заборгованості, відтермінування чи розбивки платежу
	інші підприємства	взаємозалік заборгованостей, кредиторська заборгованість,

Джерело: складено автором на основі [8]

У табл. 3 подано класифікацію джерел фінансово-кредитного забезпечення розвитку малого підприємництва в Україні залежно від суб'єкта фінансування.

Розглянемо характеристику фінансово-кредитного забезпечення розвитку малого підприємництва в Україні (табл. 4):

Таблиця 4

Характеристика фінансово-кредитного забезпечення розвитку малого підприємництва в Україні

Суб'єкти фінансово-кредитного забезпечення	Термін використання коштів		Форма оплати за користування		Контроль над фірмою		
	короткий	довгий	% за позик	% від прибутк	власність на акції	зобов'язання за договором	право голосу
Держава та її інститути		+					
Міжнародні організації	+	+	+				
Банківські установи	+		+			+	
Небанківські фінансово-кредитні	+	+	+	+	+	+	
Інші підприємства	+		+	+	+	+	+
Родичі і друзі	+	+	+	+	+	+	+

Джерело: складено автором на основі [4]

Отже, можна зробити висновок, що оптимальними, на наш погляд, джерелами фінансово-кредитного забезпечення розвитку малого підприємництва в Україні є фінансування за рахунок держави та її інституцій, міжнародних організацій та банківських установ.

З 01.01.2017 року фізичні особи – підприємці, які обрали спрощену систему оподаткування, та фізичні особи – підприємці, які перебувають на загальній системі оподаткування, звільняються від сплати за себе єдиного внеску, якщо вони є пенсіонерами за віком або інвалідами та отримують відповідно до закону пенсію або соціальну допомогу.

Фактично, для значної частини фізичних осіб підприємців податкове навантаження зросло з 0,5-6% до 6-8% від доходу у 2016 році та до 12-16% від виручки у 2017 році [2].

Для подальшого аналізу розглянемо особливості спрощеної системи оподаткування для фізичних осіб-підприємців у 2017 р. (табл. 5).

Таблиця 5

Особливості спрощеної системи оподаткування для фізичних осіб-підприємців у 2017 р.

Показники	Групи платників єдиного податку			
	перша	друга	третя	четверта
Суб'єкти господарювання	Фізичні особи – підприємці		Фізичні особи – підприємці	Юридичні особи Сільськогосподарські виробники
Максимальна кількість найманих осіб	Без найманих осіб	10 осіб	Не обмежено	
Граничний обсяг доходу протягом календарного року	300 000 грн	1 500 000 грн	5 000 000 грн	75% сільськогосподарського товаровиробництва за попередній податковий (звітний) рік
Ставка податку	10% розміру прожиткового мінімуму	до 20% розміру мінімальної заробітної плати	3% доходу у разі сплати ПДВ; 5% доходу у разі включення ПДВ до складу єдиного податку	Залежно від категорії земель, їх розташування
Застосування РРО	Не застосовують, крім ФОП, які здійснюють продаж технічно складних побутових товарів, що підлягають гарантійному ремонту	Не застосовують, якщо обсяг доходу протягом календарного року не перевищує 1 млн грн		У порядку, встановленому законодавством

Джерело: побудовано автором на основі [1]

Для I та II групи платників єдиного податку ставки є фіксованими, отже, місячна сума єдиного податку у 2017 році становить:

- для платників 1-ї групи – 160,0 грн.
- для платників 2-ї групи – 640,0 грн.

Для платників 1-ї групи мінімальна сума єдиного соціального внеску у 2017 році складає – 352 грн. (3200 x 0,5 x 22 відсотки), а для платників 2-ї та 3-ї груп – 704 грн. (3200 x 22 відсотки) [3].

Проведемо SWOT-аналіз вітчизняного малого бізнесу та визначимо його сильні та слабкі сторони, можливості розвитку та загрози (рис. 2):

СИЛЬНІ СТОРОНИ

- самостійність;
- невеликий стартовий капітал;
- гнучкість;
- освоєння малоефективних ринкових ніш;
- створення великої кількості робочих місць;
- низька собівартість досліджень;

СЛАБКІ СТОРОНИ

- залежність від економічної, політичної ситуації в країні;
- обмежений доступ до зовнішніх джерел фінансування;
- вузьке коло постачальників, локальність ринку збуту;
- нестабільність доходів;
- соціальна незахищеність працівників;
- недостатнє інформаційно-методологічне забезпечення;
- брак досвіду;
- відсутність належної державної підтримки;

- здатність зайняти будь-яку нішу на ринку;
- можливість самореалізації, особистісного розвитку;
- зростання, перехід до великого бізнесу;
- можливість забезпечення роботою працівників різних вікових категорій;
- участь у проведенні НДДКР та впровадження результатів НТП у своїй діяльності

- неможливість уникнення конкуренції в своїй ніші;
- вразливість щодо несприятливих чинників;
- загроза швидкого банкрутства;
- труднощі щодо передбачення та прогнозування результатів діяльності;
- залежність від державної підтримки;
- недостатнє інфраструктурне забезпечення

МОЖЛИВОСТІ

ЗАГРОЗИ

Рисунок 2 – SWOT-аналіз вітчизняних малих підприємств
Джерело: побудовано автором на основі [6]

За результатами аналізу з'ясовано, що малі підприємства в порівнянні з іншими суб'єктами господарювання мають значні переваги, і можливості, основними з яких є гнучкість та здатність зайняти будь-яку нішу на ринку. Однак, має місце і ряд слабких сторін та "пасток", які є негативними чинниками у боротьбі за економічне виживання.

Так, головною загрозою підприємств малого бізнесу є їх вразливість, нестійкість і залежність від державної підтримки. Виходячи з цього, державне регулювання діяльності малого підприємництва повинно спрямовуватись на нівелювання впливу його негативних сторін на потенційні можливості.

На рис. 3 зображено класичні методи державної фінансово-кредитної підтримки малого підприємництва.

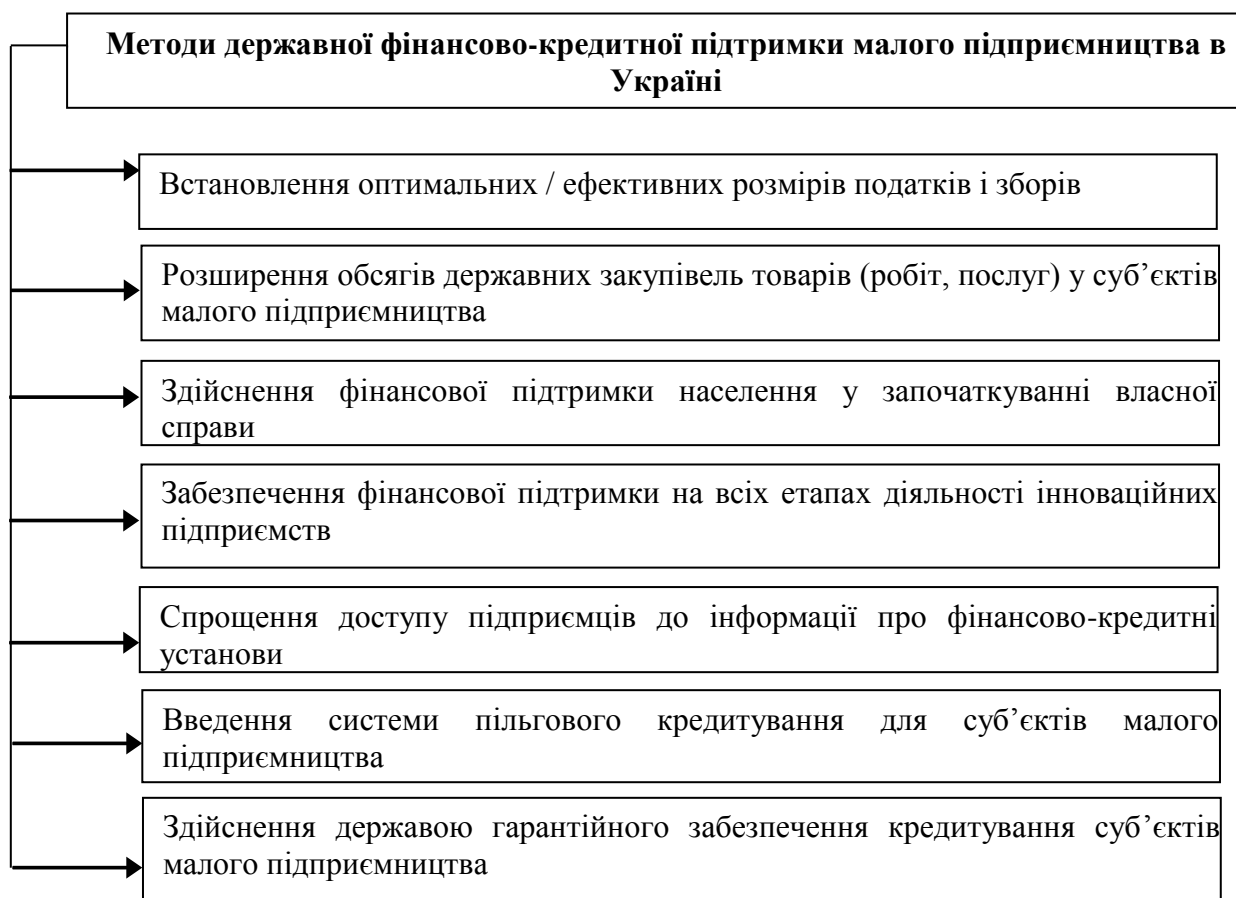

Рисунок 3 – Методи державної фінансово-кредитної підтримки малого підприємництва в Україні

Джерело: побудовано автором на основі [9]

Отже, одним із пріоритетних напрямів державної є побудова ефективної фінансово-кредитної системи, яка забезпечуватиме суб'єктам малого підприємництва необхідними фінансовими ресурсами.

Нажаль, нині законодавством не встановлено перелік заходів державної фінансової підтримки малого підприємництва, а тому фінансово-кредитне забезпечення розвитку малого бізнесу здійснюється хаотично.

Висновки. Проаналізувавши стан економічного розвитку малого підприємництва в Україні, з'ясовано:

1. На розвиток малого бізнесу вагомо впливають: розмір фонду оплати праці вітчизняних підприємств; середньорічна кількість працівників на малих підприємствах; величина ВРП на душу населення; обсяг реалізованої малими підприємствами продукції. Ці індикатори варто врахувати для розробки та реалізації заходів державної політики щодо фінансової підтримки малого підприємництва.

2. Основною функцією, яку виконують малі підприємства, є стабілізація ринкового середовища завдяки тому, що вони є гнучкими, а тому легко і без додаткових витрат можуть реагувати на зміни попиту.
3. Важливими чинниками забезпечення конкурентоспроможності, стабільного функціонування та розвитку малого підприємництва в Україні належна фінансово-кредитна підтримка, а також справедлива і оптимальна система оподаткування.
4. Держава повинна створити такі податкові умови для легального ведення бізнесу, які будуть вигіднішими підприємцям, аніж умови ведення тіньової діяльності. Політика уряду має бути спрямованою на полегшення механізмів обчислення та сплати податку, а сама спрощена система оподаткування, обліку і звітності повинна забезпечувати зручну, зрозумілу, логічну та оптимальну систему сплати податків суб'єктами малого підприємництва.

Список використаних джерел

1. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні [Електронний ресурс] : закон України від 22.03.2012 р. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4618-17>
2. Про стан та перспективи розвитку підприємництва в Україні : національна доповідь / [К. О. Ващенко, З. С. Варналій, В. Є. Воротін, В. М. Геєць, Е. М. Кужель, О. В. Лібанова та ін.]. – К. : Держкопідприємництво, 2008. – 226 с.
3. Про стан та перспективи розвитку підприємництва в Україні : національна доповідь. – К.: Держкопідприємництво, 2010. – 240 с.
4. Становлення і розвиток малого бізнесу в регіоні : колективна монографія / [за заг. ред. Н. І. Редіної]; Міністерство фінансів. – Дніпропетровськ, 2008. – 508 с.
5. Офіційний веб-сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
6. Дрига С. Г. Мале підприємництво України: становлення, механізми управління та підтримки : монографія / С. Г. Дрига – К., 2009. – 362 с.
7. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
8. Власенко І. В. Функціонування малих підприємств в економіці України: автореф. дис... канд. екон. наук: 08.06.01 / І. В. Власенко; Хмельниц. нац. ун-т. – Хмельниц., 2006. – 20 с.
9. Варналій З. Інститути фінансової підтримки малого підприємництва України: сутність, генеза, перспективи / З. Варналій // Вісник КНТЕУ. – 2008. – 200 с.

I. Kovalchuk. Analysis of the economic development of small entrepreneurship in Ukraine.

The essence and theoretical aspect of activity of subjects of small business in Ukraine. Analyzed legislative-normative base on regulation of activity of subjects of small entrepreneurship in Ukraine and peculiarities of their taxation. The basic sources of financing of small business in Ukraine. The structure of subjects of small entrepreneurship in Ukraine and their share in total number of enterprises of Ukraine. Conducted a SWOT analysis of domestic small business and determine its strengths and weaknesses, development opportunities and threats

Key words: small entrepreneurship, small business, simplified taxation system, the entities of micro-enterprises.

ОЦІНКА ФОРМУВАННЯ ДОХІДНОЇ ЧАСТИНИ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ

В. І. Мотчаний, здобувач вищої освіти обліково-фінансового факультету

Миколаївський національний аграрний університет

У статті розглянуто особливості формування дохідної частини державного бюджету, проаналізовано структуру доходів державного бюджету, до якої входять податкові та неподаткові надходження, офіційні трансферти, цільові фонди, доходи від операцій з капіталом та інші надходження, наведено та розраховано динаміку їх зміни, висвітлено основні проблеми, які впливають на зміну у структурі доходів державного бюджету. Розкрито сутність поняття “державний бюджет”, “податкові надходження”, “неподаткові надходження”, “формування податкових надходжень бюджету”.

Ключові слова: державний бюджет, доходи бюджету, капітал, неподаткові надходження, податкові надходження, податки, офіційні трансферти, цільовий фонд.

Постановка проблеми. За сучасних економічних умов проблеми формування достатнього обсягу доходів бюджету та забезпечення ефективного їх використання набувають особливого значення. Соціально-економічний розвиток країни, а також регіонів забезпечується за рахунок бюджетних ресурсів, тому головним завданням держави є збалансування бюджетних доходів і видатків, оскільки значне перевищення видатків над доходами призводить до зростання державного боргу, дефіцитів бюджетів усіх рівнів, а це, в свою чергу впливає на підсилення економічної кризи країни.

Недоліки законодавства, переважання застарілих та неефективних підходів до організації бюджетних відносин з одночасним спадом в економіці погіршують наповнення бюджету і, таким чином, забезпечення соціально-економічного розвитку держави. Зауважимо, що зараз існує багато суперечок з приводу формування та використання коштів державного бюджету України. Однією з таких проблем є оцінка наповнення та ефективне використання державних коштів в Україні. Складність економічних відносин, що мають місце у процесі бюджетного забезпечення соціально-економічного розвитку, вимагає більш детального вивчення характеру та напрямів таких відносин.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сьогодні особливу увагу питанням формування державного бюджету приділяють у своїх роботах такі вітчизняні вчені та науковці, як: Р. Й. Бачо [1], А. О. Нікітішин [6], С. І. Юрій [8] та ін. Особливо актуальною залишається проблема оцінки формування державного бюджету та ефективності використання фінансових ресурсів держави. Ефективне функціонування державного бюджету в цілому можливе лише за умови, що всі його складові діють і взаємодіють у межах

свого функціонального призначення та пов'язані між собою. Система доходів державного бюджету є складною, багатогранною системою, на яку впливають внутрішні та зовнішні фактори, тому шляхи удосконалення наповнення дохідної частини бюджету повинні коригуватися, коли економіка країни знаходиться в умовах нестабільності.

Формулювання цілей статті. Головною метою цієї роботи є дослідження оцінки формування дохідної частини державного бюджету в умовах нестабільності зовнішнього економічного середовища.

Виклад основного матеріалу дослідження. Державний бюджет є невід'ємним атрибутом кожної країни та важливим інструментом реалізації економічної та соціальної політики. Дослідження проблем формування дохідної частини державного бюджету викликає інтерес, насамперед тому, що саме бюджет характеризує рівень економічного розвитку країни, і завдяки правильному здійсненню бюджетного процесу забезпечується економічна і соціальна стабільність та належний життєвий рівень населення [6].

Через державний бюджет органи державної виконавчої влади здійснюють реалізацію державної внутрішньої і зовнішньої політики, державне регулювання і стимулювання економіки, фінансування соціальної політики з врахуванням довгострокових інтересів країни. Збільшення асигнувань з державного бюджету сприяє зростанню сукупного попиту в економіці і, відповідно, збільшенню випуску продукції і зайнятості [1]. Аналіз та формування дохідної частини державного бюджету перш за все потрібен для детальної оцінки основних джерел надходження, динаміки їх змін, визначення факторів впливу, що призвели до відхилень по кожній статті доходів державного бюджету. Основними доходами державного бюджету України, які займають найбільшу питому вагу у їх структурі є податкові та неподаткові надходження, які сформовані відповідно до специфіки діяльності суб'єктів податкових відносин та особливостей їх функціонування.

Відповідно, податкові надходження до бюджету – це злагоджена взаємодія усіх елементів системи, функціонування яких характеризує стан, розвиток податкової системи загалом, зміну в динаміці під впливом зовнішніх факторів [8]. Формування податкових надходжень бюджету – це процес ініціації, адміністрування та акумулювання податків з застосуванням інструментів фіскального тиску. Наслідки застосування механізму мобілізації податкових надходжень та його роль у наповненні доходів державного бюджету відображається на динаміці цих надходжень та їхньої частки у доходах бюджету. Податкові надходження посідають важливе місце у бюджетних доходах, займають найбільшу питому вагу у структурі доходів бюджету, що у свою чергу впливає на соціально-економічний розвиток держави, а також є одним із інструментів державного регулювання економіки. Податкові надходження бюджету, їх формування, розподіл та використання є важливим елементом системи бюджетно-податкового регулювання економіки, значення якої посилюється в умовах трансформації економічної системи. На цій стадії економічних перетворень вплив держави

на розвиток економіки набуває непрямого характеру і реалізується шляхом проведення економічної, в тому числі бюджетної та податкової політики, послідовність та виваженість якої визначають темпи економічного зростання [6].

Неподатковими надходженнями є доходи від власності та підприємницької діяльності; адміністративні збори та платежі, доходи від некомерційної господарської діяльності; власні надходження бюджетних установ та інші неподаткові надходження.

Розглянемо детально формування дохідної частини державного бюджету України (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка структура доходів державного бюджету України за 2015-2017 рр.

Показники	2015 р.		2016 р.		II квартал 2017 р.	
	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%
Податкові надходження	409 417,54	76,57	503879,43	81,76	294 913,45	74,68
Неподаткові надходження	120 006,49	22,44	103643,68	16,82	65 922,81	16,69
Інші надходження	7 507,70	1,40	9944,30	1,61	5 063,92	1,28
Доходи від операцій з капіталом	171,40	0,03	191,46	0,03	240,27	0,06
Цільові фонди	155,02	0,03	287,70	0,05	29 827,67	7,55
Офіційні трансферти	3 144,05	0,59	4171,58	0,68	3 168,05	0,80
Доходи, всього	534 694,81	100,00	616283,22	100,00	394 909,78	100,00

Джерело: розраховано за даними [2]

Аналізуючи дані таблиці, робимо висновок, що у структурі доходів державного бюджету України найбільшу питому вагу займають податкові надходження, які у 2016 році складають 81,76%, що у абсолютному вимірі складає 503879,43 млн грн, що на 94461,89 млн грн більше, ніж у попередньому році. За I півріччя 2017 року податкові надходження складають 294913,45 млн грн (74,68%). Неподаткові надходження у 2016 р. порівняно з попереднім роком зменшуються, і у абсолютному вираженні складають -16362,81 млн грн, що відповідно складає -5,62 в.п.

Інші надходження до державного бюджету займають невелику частку, яка у 2016 р. порівняно з 2015 р. зросла на 0,21 в.п. Відсоткової зміни доходів від операцій з капіталом у досліджуваних періодах не відбувається, внаслідок змін інших складових наповнення державного бюджету, проте в абсолютному значенні вони збільшуються на 20,06 млн грн. Цільові фонди у I півріччі 2017 р. займають 7,55% у структурі доходів, що на 7,5 в.п. більше, ніж у 2016 р., та 7,52 в.п., ніж у 2015 р. Щодо офіційних трансфертів, то їх питома вага протягом досліджуваних періодів зростає. Порівнюючи загальну суму доходів державного бюджету, спостерігаємо помітне їх збільшення у 2016 р. на 81588,41 млн грн, що пов'язано зі змінами в економічному середовищі країни, нестабільністю національної грошової одиниці, високим

рівнем інфляції, доларизацією економіки та іншими зовнішніми чинниками, які мають прямий вплив на формування дохідної частини державного бюджету.

Найбільшу частку протягом досліджуваного періоду в доходах бюджету становили податкові надходження (76,57-81,76%), таким чином, слід зазначити, що вони мають найбільший вплив на формування доходів державного бюджету України. Розглянемо більш детально, як саме змінилась структура статей доходів бюджету на рис. 1.

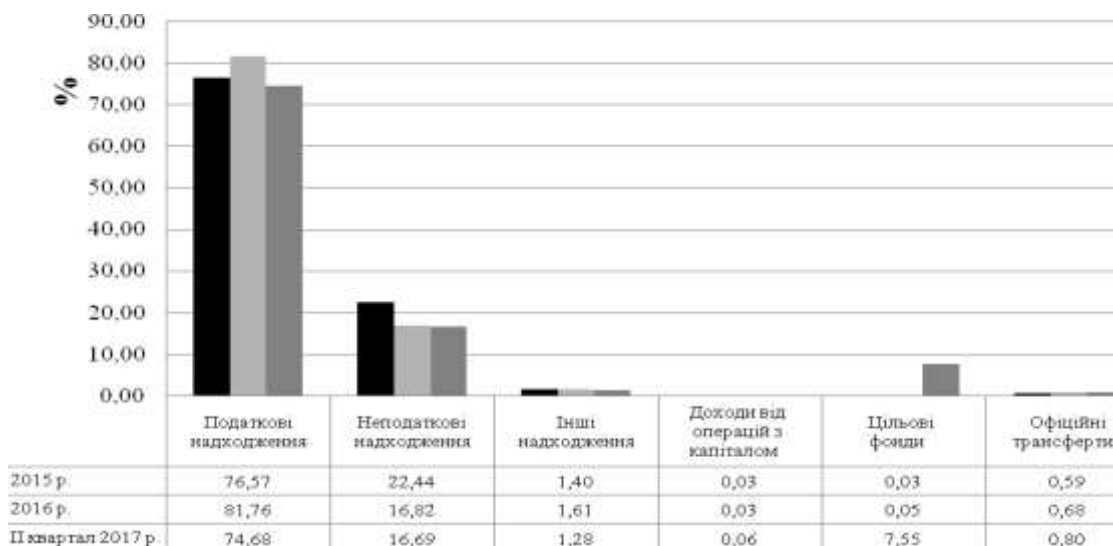

Рисунок 1 – Структура доходів державного бюджету України за 2015-2017 рр.

Джерело: побудовано за даними [2]

Отже, за результатами оцінки формування дохідної частини державного бюджету з 2015 по II кв. 2017 рр. спостерігається збільшення податкових надходжень та зменшення неподаткових надходжень.

Податкові надходження складаються з [8]:

- податку на доходи фізичних осіб (ПДФО);
- податку на прибуток підприємств (ПнП);
- рентної плати та плати за використання інших природних ресурсів;
- внутрішніх податків на товари і послуги;
- зборів на паливно-енергетичні ресурси;
- податків на міжнародну торгівлю та зовнішні операції;
- інших податків.

Станом на 2016 рік зросли обсяги податкових надходжень майже з усіх податкових джерел. Один із винятків став податок на міжнародну торгівлю та зовнішні операції, а також збори на паливно-енергетичні ресурси (табл. 2).

**Структура податкових надходжень державного бюджету України
за 2015-2017 рр.**

Показники	2015 р.		2016 р.		II квартал 2017 р.	
	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%
Податки, на доходи, податки на прибутки, податки на збільшення ринкової вартості	79 838,32	19,50	114 154,59	18,52	66 214,07	21,73
Рентна плата та плата за використання інших природних ресурсів	39 803,82	9,72	44 092,21	8,73	25 662,25	8,42
Внутрішні податки на товари і послуги	241 562,98	59,00	325 628,51	64,46	196 698,09	64,55
Збори на паливно-енергетичні ресурси	7 245,43	1,77	278,97	0,06	15,24	0,01
Податки на міжнародну торгівлю та зовнішні операції	40 300,81	9,84	20 370,98	4,03	11 147,93	3,66
Інші податки і збори	666,18	0,16	645,83	0,13	4 993,88	1,64
Всього	409 417,54	100,00	505 171,10	100,00	304 731,47	100,00

Джерело: розраховано за даними [2]

Аналізуючи структуру податкових надходжень державного бюджету України за 2015-2017 рр. спостерігаємо абсолютне зростання податків на доходи у 2016 р. порівняно з попереднім роком на 34316,27 млн грн, рентна плата має несуттєве збільшення, яке дорівнює абсолютному значенню 4288,39 млн грн. Внутрішні податки на товари і послуги також зросли на 84065,52 млн грн, проте збори на паливно-енергетичні ресурси зменшились на 6966,45 млн грн. Податки на міжнародну торгівлю та зовнішні операції зменшились майже у 2 рази, та у 2016 р. зайняли 4,03% у загальній структурі доходів державного бюджету, що менше, порівняно з попереднім роком на 5,81 в.п. і пов'язано зі зменшенням обсягів зовнішньоторговельних операцій. Питома вага інших податків і зборів у структурі доходів державного бюджету майже не змінилась. Таким чином, у 2016 р. порівняно з 2015 р. податкові надходження зросли на 95753,56 млн грн.

Таким чином, збільшення податкових надходжень пов'язано зі зміною груп податків, ставок, за якими оподатковують суб'єктів податкових відносин, та є стимулом зростання соціальної напруги суспільстві, що починає виражатися в недовірі до дій державного апарату, тому випадків ухилення від сплати податків та існування тіньових схем ведення бізнесу стало значно більше. Відтік іноземних інвестицій та нестабільність національної валюти почали призводити до скорочень на підприємствах, зменшення обсягів їх виробництва або взагалі їх закриття. Актуальним у будь-який період економічного розвитку явищем є ухилення від сплати податків не тільки підприємств, які по різних причинах не мають можливості сплачувати податки, але й поширюється тенденція до несплати

податків фінансово здорових підприємств. Зменшення надходження рентної плати за транспортування та значне зменшення податку на міжнародну діяльність та зовнішні операції, пов'язане із скороченням обсягів зовнішньоторговельних операцій. При цьому також зазнала змін і структура аналізованих податків: внаслідок різкого скорочення обсягів імпорту відбулося зменшення частки ввізного мита та відповідне збільшення частки вивізного у загальній структурі податків.

Структура неподаткових надходжень – це доходи від власності та підприємницької діяльності; адміністративні збори та платежі, доходи від некомерційної господарської діяльності; власні надходження бюджетних установ та інші неподаткові надходження (табл. 3).

Таблиця 3

Структура неподаткових надходжень державного бюджету України за 2015-2017 рр.

Показники	2015 р.		2016 р.		II квартал 2017 р.	
	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%
Доходи від власності та підприємницької діяльності	71 084,84	59,23	51 589,94	49,78	41 466,93	62,90
Адміністративні збори та платежі, доходи від некомерційної господарської діяльності	15 008,33	12,51	8 026,63	7,74	4 411,64	6,69
Інші неподаткові надходження	7 507,70	6,26	9 944,30	9,59	5 063,92	7,68
Власні надходження бюджетних установ	26 405,61	22,00	34 082,81	32,88	14 980,31	22,72
Всього	120 006,49	100,00	103 643,68	100,00	65 922,81	100,00

Джерело: розраховано за даними [2]

На основі даної таблиці можемо зробити висновок, про те, що доходи від власності та підприємницької діяльності займають найбільшу питому вагу у структурі неподаткових надходжень, проте їх сума у 2016 р. порівняно з попереднім роком зменшилась на 19494,90 млн грн, що у відносному вираженні складає 27,42%. Адміністративні збори та платежі, доходи від некомерційної господарської діяльності також мають тенденцію до зниження, яка проявляється у зменшенні на 46,51%, що у абсолютному виразі складає -6981,70 млн грн. Інші неподаткові надходження та власні надходження бюджетних установ мають тенденцію до зростання у 2016 р. на 32,45 та 29,07% відповідно.

Основними проблемами формування неподаткових надходжень у дохідній частині державного бюджету є зменшення доходів від власності та підприємницької діяльності, причиною якого є відсутність коштів, що перераховуються до бюджету НБУ.

Отже, оцінка формування дохідної частини бюджету являє собою сукупність усіх складових, які наповнюють його для функціонування

держави та виконання нею своїх першочергових обов'язків соціального, економічного та культурного розвитку.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Формування бюджету відбувається за рахунок податкових, неподаткових надходжень, цільових фондів, офіційних трансфертів, доходів від операцій з капіталом, а також від урядів зарубіжних країн та місцевих організацій. Дохідна частина бюджету забезпечує виконання державою покладених на неї функцій соціально-економічного розвитку. Основними проблемами формування доходів державного бюджету є: знаходження нових джерел оподаткування і підвищення ставок податків, що в першу чергу призводить до ухилення сплати податків і ненадходження доходів; нестабільність національної валюти та відтік іноземних інвестицій, що призводить до скорочень на підприємствах, зменшення обсягів їх виробництва або взагалі закриття; зростання інфляції, що перш за все відображається в імпортних товарах, і завдяки цьому відбувається зменшення ввезення товарів; ухилення від сплати податків не тільки підприємств, які по різних причинах не мають можливості сплачувати податки, але й поширюється тенденція до несплати податків фінансово здорових підприємств; значне зменшення податку на міжнародну діяльність та зовнішні операції, що пов'язане зі зменшенням обсягів зовнішньоторговельних операцій. Таким чином, необхідно знайти ефективні шляхи вдосконалення щодо формування доходів бюджету шляхом активізації створення в країні новоствореної вартості, що забезпечить зростання податкових надходжень до державного бюджету.

Список використаних джерел

1. Бачо Р. Й. Стан формування доходної частини бюджету України в сучасних кризових умовах / Є. Й. Бачо, Й. Иллар // Науковий вісник Ужгородського університету. – 2014. – 6 с.
2. Звіт про виконання Державного бюджету України за 2015-2017 роки [Електронний ресурс] / Державна Казначейська Служба України. – Режим доступу: <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/index>
3. Про Державний бюджет на 2015 рік [Електронний ресурс] : закон України №80-8 від 28.12.2014 р. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T140080.html. – Назва з екрана.
4. Про Державний бюджет на 2016 рік [Електронний ресурс] : закон України №928-8 від 25.12.2015 р. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T150928.html. – Назва з екрана.
5. Про Державний бюджет на 2017 рік [Електронний ресурс] : закон України № 1801-VIII від 21.12.2016 р. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1801-19/page2>.
6. Нікітішин А. О. Податкові надходження: сучасний стан та роль у бюджетній політиці [Електронний ресурс] / А. О. Нікітішин, І. С. Хозінська, В. В. Пасічник. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/32_PRNT_2013/Economics/3_149335.doc.htm.
7. Фінансовий портал “Міністерство фінансів України”: “Валовий внутрішній продукт України” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://index.minfi.com.ua/index/gdp/>.
8. Юрій С. І. Бюджетна система України / С. І. Юрій, Й. М. Бескид. – К.: НІОС, 2011. – 400 с.

V. Motchanyu. Assessment of the formation of the refugee part of the state budget of Ukraine.

The article deals with the features of the formation of the revenue part of the budget, analyzed the structure of the state budget revenues, which includes tax and non-tax revenues, official transfers, trust funds, income from capital operations and other receipts, the dynamics of their changes are presented and calculated, the main problems, affect the change in the structure of state budget revenues. The essence of the concept of “state budget”, “tax revenues”, “non-tax revenues”, “formation of tax revenues of the budget” is revealed.

Keywords: state budget, budget revenues, capital, non-tax revenues, tax revenues, taxes, official transfers, trust fund.

УДК 336.27

ЕКОНОМІЧНА ПРИРОДА ТА СУТНІСТЬ ДЕРЖАВНОГО БОРГУ

О. В. Богатий, здобувач вищої освіти обліково-фінансового факультету,

Ю. В. Гринчук, здобувач вищої освіти обліково-фінансового факультету,

Миколаївський національний аграрний університет

У статті проаналізовано підходи науковців до визначення сутності категорії “державний борг”. В результаті чого, було з’ясовано, що державний борг – це сукупність внутрішніх та зовнішніх боргових зобов’язань держави на звітну дату. Визначено основні функції державного боргу та подано його класифікацію. Досліджено динаміку розміру державного боргу в Україні за 2010-2017 рр. Проаналізовано розмір державного боргу в розрізі внутрішнього та зовнішнього. Встановлено причини збільшення державного боргу в Україні. Визначено основні проблеми, котрі чинять негативний вплив на економічну безпеку України.

Ключові слова: державний борг, внутрішній державний борг, зовнішній державний борг, управління державним боргом.

Постановка проблеми. Можна без перебільшення сказати, що для розвитку будь-якої країни необхідні певні запозичення, як внутрішні так і зовнішні. Зокрема, такі запозичення і виступають у ролі державного боргу, який впливає на економіку країни та є невід’ємною складовою фінансової системи. Варто відмітити, що державний борг є складним, об’єктивно обумовленим для країн із ринковою економікою економічним явищем, що характеризує систему відносин, які виникають між органами державного управління і фінансовими інститутами з приводу формування, обслуговування і погашення заборгованості як джерела додаткових фінансових ресурсів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Економічна природа та сутність державного боргу ставала предметом дослідження багатьох

науковців. Серед них, вагомий внесок у дослідження теми зробили: Р. Макконелл, С. Брю, А. Сидорович, В. Федосов, С. Огородник, С. Суторміна, В. Дудченко, В. Базилевич, К. Базилевич, Л. Баластрик, О. Жулин, С. Мочерний, І. Федорович, Л. Сімків, Ю. Лозяк та інші. Проте, тема й надалі залишається актуальною, що зумовлює необхідність подальших досліджень, як з теоретичної, так і з практичної точок зору.

Постановка завдання. Метою роботи є дослідження економічної природи та сутності державного боргу, в становлення та обґрунтування основних причин збільшення розміру державного боргу в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Питання державного боргу з кожним днем набуває все більшої актуальності. Оскільки його розміри з кожним роком поступово збільшуються. В економічній літературі не існує єдиного підходу до визначення категорії “державний борг”. Всі вони різняться за суттю та змістом (табл. 1).

Таблиця 1

Визначення сутності категорії «державний борг» в економічній літературі

Автор	Визначення
Р. Макконелл, С. Брю	Державний борг – це суспільний актив [1, с. 457].
Т. Агапова, С. Серегін	Державний борг – це загальний розмір заборгованості уряду власникам державних цінних паперів, що дорівнює сумі минулих бюджетних дефіцитів (мінус бюджетні надлишки) [2, с. 361].
В. Федосов, С. Огородник, В. Суторміна	Державний борг – це сума заборгованості за випущеними і непогашеними внутрішніми позиками, а також суму фінансових зобов’язань країни щодо іноземних кредиторів на певну дату [3, с.215].
В. Дудченко	Державний борг – це сума державних фінансових зобов’язань за випущеними і непогашеними внутрішніми та зовнішніми позиками і кредитами [4, с.83].
В. Базилевич	Державний борг – це нагромаджена урядом сума запозичень для фінансування дефіцитів державних бюджетів [5, с.210].
О. Жулин	Державний борг – це сума фінансових зобов’язань сектора загального державного управління, які мають форму договірних, стосовно внутрішніх і зовнішніх кредиторів, щодо відшкодування залучених коштів і виплати відсотків [6, с.320].
С. Мочерний	Державний борг – це сума накопичених за попередні роки дефіцитів державного бюджету мінус його позитивне сальдо [7, с.261].

Джерело: систематизовано автором

Дослідивши дефініції категорії “державний борг”, можемо відмітити, що вчені-економісти, які займаються дослідженням даного поняття державного боргу, по-різному характеризують зазначену категорію. Найвні точки зору можна умовно розділити на дві групи. По-перше, це прихильники трактування державного боргу як певної суми заборгованості, пов’язаної з бюджетним дефіцитом. Іншої точки зору дотримуються вчені, які визначають державний борг в аспекті кредитно-фінансових відносин, що виникають у зв’язку з рухом капіталів, тощо [8, с. 108].

Згідно ст. 2 Бюджетного Кодексу України від 08.07.2010 р. №2456-VI державний борг це – загальна сума боргових зобов'язань держави з повернення отриманих та непогашених кредитів (позик) станом на звітну дату, що виникають внаслідок державного запозичення [9].

Економічна сутність державного боргу проявляється через властиві йому функції. Зокрема, у науковій літературі їх дві: фіскальна та регулятивна. Фіскальна функція являє собою залучення державою необхідних коштів на фінансування державних витрат. Регулятивна – коригування обсягу грошової маси через механізм купівлі-продажу державних цінних паперів центральним банком країни [4, с. 84].

Державний борг можна класифікувати на внутрішній та зовнішній (рис. 1).

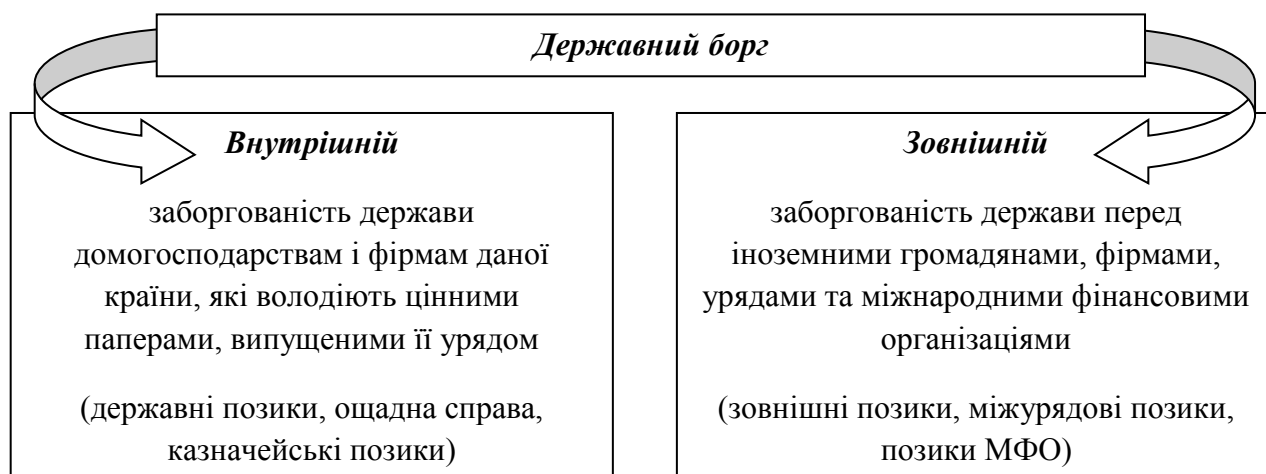

Рисунок 1 – Класифікація державного боргу за джерелами залучення фінансових ресурсів

Джерело: побудовано автором

Провівши дослідження, нами було встановлено, що розмір державного боргу в Україні протягом 2010-2017 рр. мав стійку тенденцію до збільшення (рис. 2). Так, станом на 01.01.2017 р. його розмір склав 1929758,7 млн грн, що майже в шість разів перевищило аналогічний показник 2010 р. На нашу думку, причинами такої тенденції стали наступні:

- хронічний дефіцит бюджету протягом 2010-2017 рр.;
- дефіцит платіжного балансу;
- нестабільність політичної ситуації в державі;
- циклічні спади в економіці, тощо.

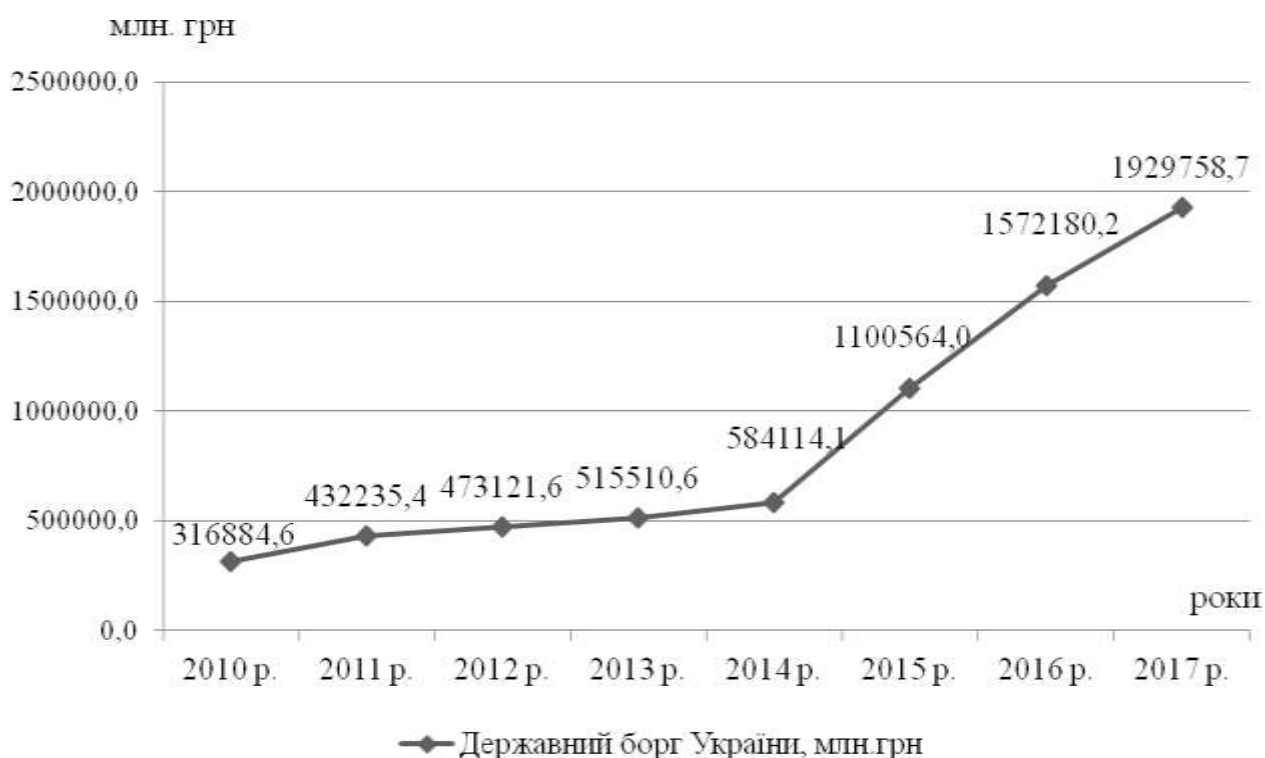

Рисунок 2 – Динаміка розміру державного боргу в Україні, 2010-2017 рр., млн грн

Джерело: побудовано автором на основі даних [10]

Для поглиблення дослідження, нами було проаналізовано структуру державного боргу в розрізі внутрішнього та зовнішнього (рис. 3). Так, було встановлено, що зовнішній і внутрішній борг протягом 2010-2017 рр. мав стійку тенденцію до збільшення. Зокрема, станом на 01.01.2017 р. зовнішній державний борг України складав 1240028,7 млн грн, що майже у п'ять разів перевищило аналогічний показник 2010 р. Щодо внутрішнього боргу, то тут відмічається аналогічна тенденція. Розмір боргу станом на 01.01.2017 р. складав 689730,0 млн грн, що на 584597,1 млн грн (у 6 разів) перевищило показник 2010 р.

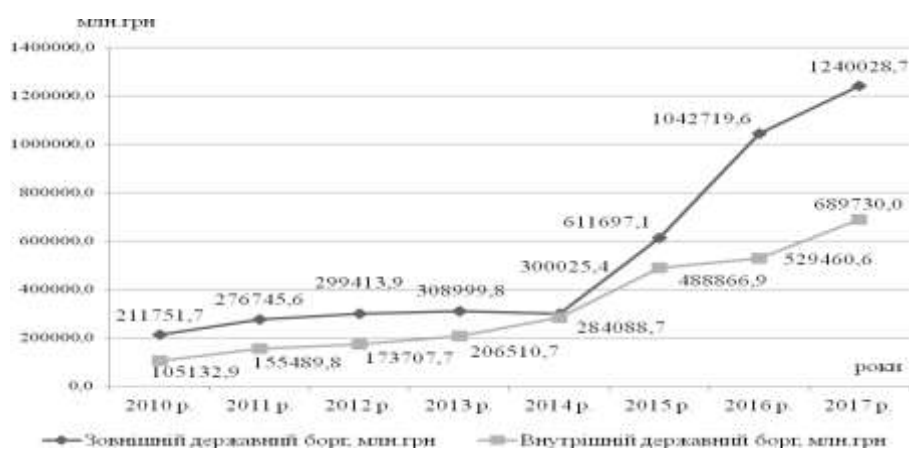

Рисунок 3 – Структура державного боргу в Україні, 2010-2017 рр., млн грн

Джерело: побудовано автором на основі даних [10]

Враховуючи вище зазначене, можемо відмітити, що стрімкий процес динамічного зростання державного боргу в Україні був зумовлений багатьма факторами, серед яких: різке коливання курсу національної грошової одиниці до іноземних валют, нестабільна ситуація з рефінансуванням боргів попередніх років, тиск боргових виплат на державні фінанси, збільшення обсягів випуску облігацій внутрішньої державної позики, військовий конфлікт на сході країни та отримання позик від МВФ для економічного оздоровлення економіки. На фоні стрімкої девальвації гривні зберегти свою конкурентоспроможність та платоспроможність на світовому ринку можуть лише суб'єкти зі стабільними надходженнями іноземної валюти [11, с. 33].

Таким чином, дослідивши сучасний стан державного боргу в Україні, нами було виявлено ряд існуючих проблем, які спричиняють негативний вплив на соціально-економічну сферу та на економічну безпеку України в цілому (рис. 4).

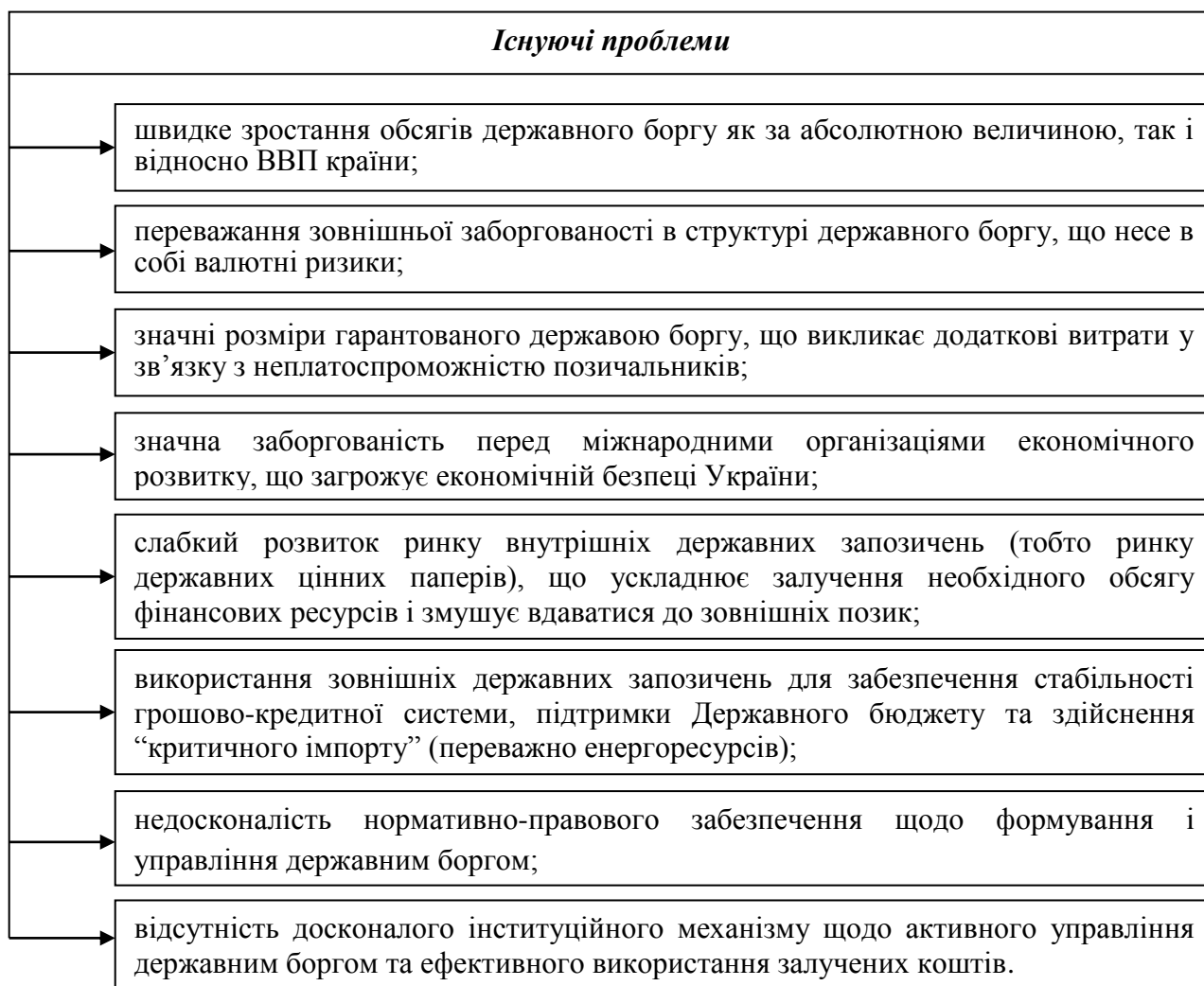

Рисунок 4 – Перелік проблем, котрі чинять негативний вплив на економічну безпеку України

Джерело: використано ідею [11, с. 34]

Відповідно до Програми управління державним боргом на 2017 р., загальні виплати, що мають бути здійснені у 2017 р. за рахунок коштів державного бюджету, оцінюються на рівні 240 897,4 млн грн, з яких:

- 70,0% (168 698,6 млн грн) – виплати за внутрішнім боргом;
- 30,0%, (72 198,8 млн грн) – виплати за зовнішнім боргом [10].

У 2017 р. обсяг платежів з погашення державного боргу становить 129 559,0 млн грн, з яких:

- 98 621,0 млн грн (76,1%) – зобов'язання за внутрішнім боргом;
- 30 938,0 млн грн (23,9%) – зобов'язання за зовнішнім боргом [10].

Погашення зобов'язань у 2017 р. складатиме перед:

- МВФ – 16 836,4 млн грн;
- МБРР – 7 304,8 млн грн;
- ЄБРР – 3 251,8 млн грн.

Обсяг платежів з обслуговування державного боргу на 2017 р. прогнозується в сумі 111 338,4 млн грн [10].

Висновки. Провівши дослідження, нами визначено, що питання державного боргу з кожним днем набуває все більшої актуальності. Так, на сьогодні не існує точки зору стосовно сутності категорії “державний борг”. Вважається, що державний борг доцільно розглядати як сукупність внутрішніх та зовнішніх боргових зобов'язань держави на звітну дату.

В ході дослідження нами також визначено, що станом на 01.01.2017 р. державний борг України склав 192 3758,7 млн грн. та має тенденцію до зростання.

Тож вважаємо, що подальшого ґрунтовного дослідження потребує галузь регулювання державним боргом.

Список використаних джерел

1. Макконелл Р. Макроекономіка : підруч. / Р. Макконелл, С. Брю. – Л. : Просвіта, 1997. – 671 с.
2. Сидорович А. В. Макроекономіка : підруч. / А. В. Сидорович. – М. : ДИС, 1997. – 416 с.
3. Федосов В. М. Державні фінанси : навч. посіб. / В. М. Федосов, С. Я. Огородник, С. Я. Суторміна. – К. : Либідь, 1991. – 276 с.
4. Дудченко В. Державний борг як об'єкт регулювання [Електронний ресурс] / В. Дудченко // Режим доступу : <http://essuir.sumdu.edu.ua>. – Дата останнього доступу: 18.11.2017 р. – Назва з екрану.
5. Базилевич В. Д. Макроекономіка : підруч. / В. Д. Базилевич, К. С. Базилевич, Л. О. Баластрик. – К. : Знання, 2007. – 703 с.
6. Жулин О. В. Управління державним боргом з метою максимізації суспільного добробуту / О. В. Жулин // Управління проектами, системний аналіз і логістика. Технічна серія. – 2012. – № 9. – С. 319–322.
7. Мочерний С. В. Економічна Енциклопедія : у 3 т. / С. В. Мочерний. – К. : Академія, 2002 – Т.3. – 952 с.
8. Федорович І. М. Економічна природа та причини формування державного боргу / І. М. Федорович // Наука молода. – 2015. – № 23. – С. 103-111.
9. Бюджетний Кодекс України від 08.07.2010 р. № 2456-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>. – Дата останнього доступу: 18.11.2017 р.

10. Офіційний сайт Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.minfin.gov.ua>. – Дата останнього доступу: 18.11.2017 р.

11. Сімків Л. Є. Державний борг України: сучасний стан та основні тенденції / Л. Є. Сімків, Ю. Д. Лозяк // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2015. – № 11. – С. 32-35.

A. Bogatui, Yu. Grinchuk. Economic nature and essence of the state debt.

The article analyzes approaches of scientists to definition of essence of the category “public debt”. As a result, it was found that public debt is the total debt of the state on return of received and outstanding loans (loans) as at the reporting date resulting from public borrowing. The main functions of the public debt, and filed its classification. The dynamics of public debt in Ukraine for the years 2010-2017. Analyzed public debt in the context of internal and external. The causes of increasing public debt in Ukraine. Identified key issues that have a negative impact on the economic security of Ukraine.

Key words: public debt, domestic public debt, external public debt, public debt management.

*Науковий керівник – канд. екон. наук Шишпанова Н. О.
Миколаївський національний аграрний університет*

УДК 368:330.32

ТРЕНДИ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ЇХ РОЗВИТОК У СТРАХУВАННІ

А. О. Іванов, здобувач вищої освіти обліково-фінансового факультету,
Ю. В. Вербовенко, здобувач вищої освіти обліково-фінансового факультету,

Миколаївський національний аграрний університет

Досліджено сутність та місце інновацій у страхуванні. Наведено класифікацію інновацій у страхуванні. Зазначено правову основу розвитку страхової інноваційної діяльності в Україні. Визначено найбільш привабливі технології з точки зору ринкових перспектив. Охарактеризовано інноваційні страхові послуги провідних зарубіжних страхових компаній.

Ключові слова: інноваційна діяльність, інноваційні технології, інноваційна діяльність страхової компанії, інновація, телематичні технології.

Постановка проблеми. Посилення глобалізаційних тенденцій, вдосконалення та поширення інтернет-технологій, зростання доступності портативних пристроїв вимагають від страховиків активізації застосування інноваційних інструментів. Як засвідчує зарубіжний досвід, рівень інноваційності страховика є одним з визначальних чинників підвищення його конкурентоспроможності. Потреба у реалізації інноваційних рішень

страховими компаніями обумовлюється необхідністю автоматизації бізнес-процесів, застосування цифрових технологій при отриманні, зберіганні та обробці даних, наявності альтернативних каналів збуту, використання ефективних маркетингових ідей.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Розвиток страхового ринку та інновації, які на ньому впроваджуються, досліджували Кокшаров Р. В. [1], Охріменко О. В. [2], Мілошевич Н. В. [3], Денисенко М. П. та Коргун О. П. [7].

Метою статті є характеристика трендів інноваційних технологій у страхуванні, визначення тенденцій та факторів, які впливатимуть на подальший розвиток інновацій.

Інноваційна діяльність – діяльність, що спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів і послуг [8].

Інноваційна діяльність страхової компанії – це діяльність щодо пошуку нових методів роботи на ринку страхових послуг; аналізу можливих варіантів вкладення тимчасово вільних коштів інвестиційного фонду власних коштів страхових компаній у фізичні активи, від яких страхова компанія отримує більше доходів, ніж від вкладення у фінансові активи [4].

Відмінність страхування від інших видів підприємницької діяльності проявляється в особливостях реалізації страхових послуг, формуванні та розміщенні фінансових ресурсів, організаційної структури, стратегії розвитку. Саме ці відмінності потрібно удосконалювати та застосовувати інновації для ефективного функціонування страхового ринку.

Інноваційні технології – радикально нові чи вдосконалені технології, які істотно поліпшують умови виробництва або самі виступають товаром. Зазвичай мають знижену капіталомісткість, характеризуються більшою екологічністю й меншими енергопотребами.

М.П. Денисенко та О.П. Коргун пропонують під інноваційною страховою послугою розуміти комплекс системних заходів, спрямованих на гармонізацію всіх етапів страхового процесу з метою отримання фінансово економічного і соціально правового ефекту від страхування [7, с. 80].

Класифікуються інновації у страхуванні за різними ознаками з урахуванням напрямів діяльності, яких дотримуються страхові компанії і ринок таких послуг в цілому. Це такі напрями, як створення страхового товару, супровід страхового продукту, розвиток каналів збуту послуг страхування, організаційно-управлінської діяльності страхової організації, взаємодія страхової фірми з елементами зовнішнього середовища. Класифікація інновацій у страхуванні в залежності від напрямку діяльності представлено нами в таблиці 1.

Класифікація інновацій у страхуванні в залежності від напрямку діяльності

Напрями діяльності страхової компанії	Об'єкт інновації	Вид інновації	Опис інновації
Супровід страхового продукту	Процеси, які забезпечують супровід страхового продукту	Продуктова, виробнича	Зміна технології процесів супроводу, з метою їх вдосконалення, автоматизації процесів за рахунок впровадження нових інформаційних технологій
Розвиток каналів збуту страхових послуг	Система просування страхових послуг	Продуктова, торгова	Створення нових каналів збуту страхових послуг шляхом залучення новітніх аналітичних і маркетингових методів дослідження страхового ринку
Організаційно управлінська діяльність	Організаційно управлінські процеси	Процесна, управлінська	Використання нових методів організації та управління страхової компанії, впровадження передових інформаційних технологій для оптимізації управління бізнес-процесами компанії
Взаємодія з іншими елементами зовнішнього середовища	Процеси взаємодії	Процесна, організаційна, виробнича	Використання нових методів і технологій з метою підвищення ефективності взаємодії з елементами зовнішнього середовища

Джерело: побудовано на основі даних [2]

Інноваційний розвиток страхової справи, який буде направлено на створення і реалізацію нових страхових продуктів, розглядати можна з різних сторін. По-перше, страхова організація робить все, щоб створити абсолютно новий страховий продукт як для вітчизняної, так і для зарубіжної практики. По-друге, страховик покращує страховий продукт, який вже використовується на ринку, завдяки надання йому яких-небудь нових якостей. По-третє, страхова організація бере новий страховий продукт, непопулярний на даному ринку страхових послуг, і починає просувати його як нововведення на цьому ринку.

Перш за все зазначимо те, що страхова галузь – одна з найбільш “вікових” на ринку фінансових послуг. З огляду на досить велику ступінь “інертності мислення”, не всі представники страхової галузі здатні ризикувати і інвестувати в принципово нові ІТ технології. Згідно з даними аналітичної компанії CB Insights, в період з 2011 по 2016 рік, венчурні інвестори зробили інвестпроектів в Insur Tech (страхові технології) на суму понад 16 млрд. доларів США. Більш $\frac{3}{4}$ загальної суми інвестицій припало на 2014-2016 роки. Згідно з останніми даними, обсяги інвестицій в інноваційні технології страхового сектора в 2017 році можуть перевищити 8 млрд. доларів США [3].

Нами виділено найбільш перспективні та привабливі технології з точки зору ринкових перспектив, що представлено в табл. 2.

Інноваційні технології в страхуванні та їх характеристика

Інноваційні технології	Характеристика
P2P страхування	Можливість для тих клієнтів, які бажають застрахуватися, об'єднатися в схожі групи по ряду ознак і сформувати загальний страховий фонд з якого і будуть відбуватися виплати при настанні страхових випадків. P2P страхові майданчики заробляють на комісії, яку беруть за свої послуги. Привабливість послуги для клієнта забезпечується можливістю повернути частину коштів, які призначаються для виплат за страховими випадками. Чим менше відбувається страхових випадків, тим більше грошей може повернути клієнт P2P сервісу (до 80% від вартості страхового полісу).
“Активована за запитом” страхівка	Дозволяє активувати страховку коли вона вам необхідна, платите витівки за період активної дії страхового полісу. Подібна послуга дозволяє активувати страхування від нещасного випадку саме тоді, коли ви відправляєтеся в туристичний похід, а КАСКО в період активного використання авто.
Страхова телематика	Перспективна страхова технологія, що дозволяє віддалено аналізувати персональні дані застрахованої особи. Провайдери систем телематики підтверджують ефективність технології віддаленого моніторингу тим, що ймовірність аварії між “поганими” і “хорошими” водіями може відрізнятись в 6 разів і більше. Завдяки впровадженню віддаленого моніторингу за допомогою телематики “хороші” водії можуть не платити за інших і заощадити на страховому полісі.
Агрегатори страхових послуг і пропозицій	Західним зразком подібного сервісу можна вважати сайт moneysupermarket, який дозволяє не тільки знайти найвигідніший страховий поліс, але і отримати спеціальні знижки і акційні пропозиції від провідних страхових компаній.

Джерело: побудовано на основі даних [9]

На сучасному етапі значно виріс інтерес саме до нововведень як до страхового продукту, так і до системи його обслуговування. У страхуванні, наприклад, споживач послуг вже не просто хоче мати поліс на випадок пошкодження автомобіля, а бажає, щоб в полісі були передбачені евакуація, ремонт пошкодженої автомашини, а при необхідності і заміна її на час ремонту, надання першої медичної допомоги постраждалим. Клієнт очікує новий страховий продукт, що володіє багатьма властивостями.

Створюючи інноваційні продукти сьогодні змінюється сам характер змін. Українським страховим компаніям доводиться діяти в турбулентному, тобто постійно-змінному середовищі. Наприклад, ще не так давно українські компанії пропонували вкрай обмежений набір послуг зі страхування життя: накопичувальне страхування або страхування на випадок смерті. Сьогодні вони пропонують постійно змінюється перелік послуг, серед яких пенсійне страхування, страхування на випадок критичних захворювань, страхування до повноліття, та інше.

Інновації у страхуванні змінюють і характер виробничих відносин, де основним об'єктом стають процеси, а не їх окремі частини або операції. У

створенні страхового продукту, наприклад, беруть участь як і маркетингологи, так і андеррайтери, продавці, актуарії, методологи.

Прикладом інноваційних страхових послуг з боку іноземних страхових компаній є програми “NameYourPrice” американської компанії Progressive Corporation; телематичні технології, що використовує англійська страхова компанія Insurethebox, програми електронного асистансу з боку американської автомобільної асоціації USAA (табл. 3).

Таблиця 3

Інноваційні страхові послуги провідних зарубіжних страхових компаній

Страхова компанія	Сфера діяльності	Назва програми	Характеристика
Insurethebox	Авгостраховання	Телематичні технології	Повний відхід від традиційного автостраховання. В автомобілі встановлюється GPS-пристрій, що відправляє СК інформацію про час керування, швидкість, стиль керування, пробіг. Клієнт купує “милі” на які буде розповсюджено страхове покриття. Якщо страхувальник відповідає певним критеріям, він нагороджується бонусними “милями”
Progressive Corporation	Авгостраховання	NameYourPrice	Онлайн-інструмент, що збирає інформацію від потенційних клієнтів, включаючи суму їх бюджету на автостраховання, після чого програма рекомендує ті страхові програми, які відповідають бюджету. Також програма дає можливість коригувати елементи страхового покриття, для того щоб страхувальник отримав той страховий продукт, що відповідав би його потребам та можливостям.

Джерело: побудовано на основі даних Insurance Customers Would Consider Buying Insurance from Internet Giants [4]

Використання компанією Insurethebox телематичних технологій дозволяє страхувальнику відчувати, що вінотримує страховий продукт, розроблений спеціальнодля нього, а також зацікавити страхувальника співпрацювати саме з цією страховою компанією через використання програм лояльності (наприклад, нарахуваннябонусних “миль”). Страхова компанія Insurethebox використовує мережу EE, найбільшу 3G мережу у Великобританії, що дозволяє швидко обробляти отримануінформацію від страхувальників. Компанія надає своїпослуги через свій сайт <http://www.insurethebox.com>, деможна ознайомитися із страховими послугами, укластидоговір страхування та здійснити його оплату, замовитидодаткові “милі”.

За період 2010-2014 рр. Страхувальники використали 1 млрд. миль, отримали 150 млн. бонусних миль, а середній бонус станом на вересень 2014 року становив 58 миль. В середньому страхувальники більше 25 років економлять 843 £, а в віці 17-25 років – понад 200 £. Використання телематичних технологій дозволяє компанії швидко знаходити викрадені автомобілі, страхувальникам відкрита гаряча лінія, що працює в режимі 24/7; а в разі ремонту пошкодженого автомобіля, страхова компаніядає в тимчасове користування інший транспортний засіб.

Висновки. Інноваційний розвиток страхової діяльності в Україні та в світі відбувається під впливом процесів глобалізації, розширення і все більшого використання інформаційних технологій, а також віртуалізації економічних відносин. За таких умов особливого значення набувають проведені авторами дослідження сутності та місця інновацій як фактору підвищення ефективності страхової діяльності, пропозиції щодо перспектив використання сучасних інформаційних технологій встраховій діяльності.

Страховий ринок є дуже гнучким, тому що товаром або послугою там є страховий захист, тобто відшкодування збитків внаслідок страхових подій. На відміну від ринку товарів, щоб зробити страховий продукт, по суті, не потрібно перелаштовувати виробництво, бо такого виробництва, як правило, не має. Потрібно відстежувати тенденції на ринку, підлаштовуватись під потреби клієнтів та надавати існуючим продуктам нові властивості.

Список використаних джерел:

1. Кокшаров Р. В. Форми взаємодії страхової та банківської систем та причинно-наслідков і зв'язки цих систем / Web-ресурс научно-практичних конференцій [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.confcontact.com/2009_koksharov.php
2. Охріменко О. В. Страхування: інноваційна модель страхового продукту/Економіка [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Ekonk/2005_15/012_ohrimenko.pdf
3. Мілошевич Н. В. Тенденції розвитку інноваційної діяльності страхових компаній України / Вісник НТУ “ХПІ”. – 2013 – № 53 (1026) – С. 68-72.
4. Insurance Customers Would Consider Buying Insurance from Internet Giants, According to Accenture’s Global Research [Electronic resource]. – Режим доступу : <http://newsroom.accenture.com/news/insurance-customers-would-consider-buying-insurance-from-internet-giantsaccording-to-accentures-global-research.htm>.
5. Insurethebox [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.insurethebox.com/>.
6. Денисенко М. П. Інновації на страховому ринку України / М. П. Денисенко, О. П. Коргун // Інвестиції: практика та досвід. – 2015. – № 21. – С. 79-82.
7. Про Інноваційну діяльність : Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/40-15>
8. Міністерство фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.minfin.gov.ua/>

A. Ivanov, Yu Verbovenko. Trends of innovation technologies and their development in insurance.

The sense and place of innovations in insurance are investigated. The classification of innovations in insurance is given. Provided the legal basis for the development of innovative insurance activities in Ukraine. The most attractive technologies from the point of view of market prospects are determined. The innovative insurance services to leading for insurance companies.

Key words: innovation activity, innovative technologies, innovation activity of the insurance company, innovation, telematics technologies.

*Науковий керівник – канд. екон. наук Шишпанова Н. О.
Миколаївський національний аграрний університет*

ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ МІЖБЮДЖЕТНИХ ТРАНСФЕРТІВ

Г. Ю. Іваненко, здобувач вищої освіти обліково-фінансового факультету,

*А. А. Сіліна, здобувач вищої освіти обліково-фінансового факультету,
Миколаївський національний аграрний університет*

У статті визначено особливості функціонування системи міжбюджетних трансфертів як інструменту бюджетного регулювання економічного розвитку. Також проаналізовано динаміку основних міжбюджетних трансфертів в Україні та визначено їх частку в доходах місцевих бюджетів. Проаналізовано тенденції та проблеми, що склалися у формуванні місцевих бюджетів після проведення реформи міжбюджетних відносин, та визначено шляхи їх подолання.

Ключові слова: трансферти, субвенції, дотації, міжбюджетні відносини, державний бюджет, місцевий бюджет.

Постановка проблеми. Одними із важливих завдань місцевих бюджетів нині є забезпечення збалансованого соціально-економічного розвитку регіонів та формування міжбюджетних відносин для підвищення рівня фінансової самодостатності шляхом посилення бюджетної децентралізації. Механізм міжбюджетних відносин відіграє ключову роль у соціально-економічному розвитку. Він визначає пропорції розподілу і перерозподілу фінансових ресурсів між рівнями бюджетної системи та повинен бути орієнтованим на забезпечення збалансованості і стійкості місцевих бюджетів, тому особливої актуальності в умовах економічної нестабільності набувають необхідність запровадження нового механізму міжбюджетного регулювання та упорядкування складу діючих міжбюджетних трансфертів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання формування та вдосконалення теоретико-методологічних засад функціонування системи міжбюджетних трансфертів останніми роками перебувають у центрі уваги науковців. Серед них вагомий внесок у дослідження теми зробили: О. Василик, І. Запатріна, І. Лук'яненко [1], Л. Лисяк, І. Луніна, І. Лютий, В. Опарін, В. Федосов, І. Чугунов, С. Юрій та ін. Проблематика використання міжбюджетних трансфертів як інструменту фінансового вирівнювання в зарубіжних країнах розглядається в рамках досліджень провідних представників різних економічних шкіл: Дж. Б'юкенена, А. Вагнера, Дж.М. Кейнса [2], П. Самуельсона, А. Сміта [3], Дж. Стігліца, Дж. Тобіна, А. Лаврова, А. Пігу, С. Фішера, Дж. Хікса. Проте, тема й надалі залишається актуальною, особливо, що стосується питання функціонування системи міжбюджетних трансфертів, створюючи підґрунтя для проведення структурних реформ та забезпечуючи фінансові потреби місцевих органів влади щодо реалізації їх конституційних обов'язків.

Постановка завдання. Метою статті є узагальнення теоретичних підходів до сутності міжбюджетних відносин, визначення особливостей функціонування системи міжбюджетних трансфертів як інструменту бюджетного регулювання економічного розвитку, аналіз тенденцій та проблем, що склалися у формуванні місцевих бюджетів після проведення реформи міжбюджетних відносин, та визначення шляхів їх подолання.

Виклад основного матеріалу. Одним із найбільш широко застосовуваних фінансових механізмів держави є міжбюджетні відносини, що використовується для подолання нерівномірності у ресурсному забезпеченні різних територій, підтримки збалансованості та стимулювання розвитку економіки регіонів через сукупність форм, засобів та інструментів організації міжбюджетних відносин.

Сьогодні механізм організації міжбюджетних відносин перебуває у процесі динамічної трансформації через потреби вирішення завдань соціально-економічного зростання адміністративно-територіальних одиниць і держави у цілому, усунення розбіжностей у фактичному розвитку регіонів шляхом покращення фінансового забезпечення органів місцевого самоврядування. Варто відзначити, що дохідна частина місцевих бюджетів усіх регіонів України нині не відповідає обсягу запланованих видатків, саме тому міжбюджетні трансферти стають важливими інструментами забезпечення їх сталого розвитку. Налагоджена система трансфертних перерахунків дає змогу збалансувати міжбюджетні відносини в разі виникнення дефіциту в бюджетах територіальних громад за їх низької платоспроможності, що не відповідає функціям, покладеним на органи місцевого самоврядування відповідного рівня. За допомогою міжбюджетних трансфертів вирішується ціла низка проблем, серед яких [4, с. 80]:

- розподіл видатків відповідно до розподілу повноважень між виконавчою державною владою і місцевим самоврядуванням;
- забезпечення місцевих бюджетів дохідними джерелами для виконання власних і делегованих повноважень;
- перерозподіл через державний бюджет фінансових ресурсів від “багатших” у фінансовому розумінні бюджетів до “бідних”;
- формування умов для збільшення зацікавленості органів місцевого самоврядування у мобілізації доходів;
- використання у процесі виконання бюджетів різних форм і методів взаємодії між державним бюджетом і місцевими бюджетами.

Міжбюджетні трансферти в Україні є основною формою реалізації міжбюджетних відносин і спрямовані на збалансування та вирівнювання фінансової спроможності відповідних бюджетів. До 2015 р. в Україні були наявні такі основні форми міжбюджетних трансфертів, передбачені Бюджетним кодексом України (стаття 96): дотації вирівнювання; субвенції; кошти, що передаються до державного бюджету України та місцевих бюджетів з інших місцевих бюджетів, та інші дотації. Проте після прийняття змін до Податкового та Бюджетного кодексів, затверджених Верховною

Радою України 28 грудня 2014 р., використання цих видів трансфертів було призупинено.

Відповідно до ст. 96 Бюджетного кодексу України [5]:

1) базова дотація – трансферт, що надається з державного бюджету місцевим бюджетам для горизонтального вирівнювання податкоспроможності територій;

2) субвенції;

3) реверсна дотація – кошти, що передаються до державного бюджету з місцевих бюджетів для горизонтального вирівнювання податкоспроможності територій;

4) додаткові дотації (на компенсацію втрат доходів місцевих бюджетів у наслідок надання пільг, установлених державою).

Такі зміни суттєво вплинули на механізм формування місцевих бюджетів. Важливим є те, що вирівнювання здійснюється не за видатками, а за доходами місцевих бюджетів. Подібний підхід двикористовується в багатьох країнах Європи й світу і передбачає, що доходи на душу населення місцевих бюджетів після вирівнювання мають коливатися в межах 20–40%. Вирівнювання відбувається за двома податками: податком на прибуток підприємств для обласних бюджетів та податком на доходи фізичних осіб для бюджетів об'єднаних територіальних громад, бюджетів міст, районів та обласних бюджетів.

За даними Державної казначейської служби України, у 2016 р. Було перераховано 195,4 млрд грн. Міжбюджетних трансфертів із державного бюджету до місцевих бюджетів, що становить 99,3% від планового річного обсягу (табл. 1). Практично вся сума надійшла до загального фонду місцевих бюджетів, це становило 99,5% плану. До спеціального фонду надійшло лише 64,0% від запланованого обсягу.

Таблиця 1

Міжбюджетні трансферти, що надійшли з державного бюджету до місцевих бюджетів, за 2014-2016 рр.

Міжбюджетні трансферти	Факт за 2014 р.	Факт за 2015 р.	Факт за 2016 р.	Виконання плану, %
Усього, млн грн, у т.ч.:	130 600,7	173 980,0	195 395,3	99,3
- загальний фонд	116 782,3	173 196,8	194 706,2	99,5
- спеціальний фонд	13 818,4	783,2	689,1	64,4

Джерело: [6]

Частка міжбюджетних трансфертів у структурі доходів місцевих бюджетів у 2016 р. становила 53,4%, що менше показника минулого року на 5,7 відсотки. Більшість трансфертів, що надійшли з державного бюджету, спрямовувалися на соціально-культурну сферу. При цьому на відміну від 2015 року відсутня субвенція на підготовку робітничих кадрів (її фактичний обсяг у 2015 р. становив майже 5,5 млрд грн.).

Значну частку у структурі трансфертів займають субвенції з соціального захисту населення. За 2016 р. вони становили 48,2% від усіх міжбюджетних трансфертів, що надійшли з державного бюджету (у 2015 р. ця частка становила 36,4%). Також вагому частку у структурі трансфертів займають медична та освітня субвенції: 22,7% та 22,8% відповідно (за 2015 р. – 26,5% та 25,3%). Решта міжбюджетних трансфертів, що надійшли з державного бюджету, у загальній структурі займають лише 6,2% проти 11,7% у попередньому році. Основним чинником такого зменшення є відсутність у 2016 р. субвенції на підготовку робітничих кадрів.

Для місцевих бюджетів Донецької та Луганської областей, на території яких органи державної влади тимчасово не здійснюють свої повноваження, при горизонтальному вирівнюванні податкоспроможності місцевих бюджетів базова дотація на 2017 рік визначається в обсязі, затвердженому для таких бюджетів на 2015 рік, - 96.107,5 тис. гривень.

При цьому зазначений обсяг базової дотації затверджується у складі базової дотації як резерв коштів для надання місцевим бюджетам після повернення територій під контроль державної влади.

Для забезпечення видатків установ медичної та освітньої сфери, які належать до повноважень місцевих бюджетів, було спрямовано субвенції в сумі 88,9 млрд. грн., що становить практично 100,0% передбаченого на рік обсягу. При цьому:

- медична субвенція профінансована в сумі 44,4 млрд. грн.;
- освітня субвенція – 44,5 млрд. грн.

Субвенції соціального спрямування за 2016 р. були профінансовані в обсязі 94,2 млрд. грн., або 99,7% річного плану, у т. ч.:

– субвенція на виплату допомоги сім'ям з дітьми, малозабезпеченим сім'ям, інвалідам з дитинства, дітям-інвалідам, тимчасової державної допомоги дітям та допомоги по догляду за інвалідами I чи II групи внаслідок психічного розладу – 47,1 млрд. грн., що становить 99,9% від планового показника;

– субвенція на надання пільг та житлових субсидій населенню на оплату електроенергії, природного газу, послуг тепло-, водопостачання і водовідведення, квартирної плати, вивезення побутового сміття та рідких нечистот – 44,1 млрд. грн., або 99,7% від планового показника;

– субвенція на надання пільг та житлових субсидій населенню на придбання твердого та рідкого пічного побутового палива і скрапленого газу – 2,3 млрд. грн., або 99,3% від планового показника;

– субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на виплату державної соціальної допомоги на дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, грошового забезпечення батькам-вихователям і прийомним батькам за надання соціальних послуг у дитячих будинках сімейного типу та прийомних сім'ях за принципом “троші ходять за дитиною” – 0,6 млрд. грн., або 91,0% від планового показника.

Також зазначимо, що на 2016 р. не заплановано субвенцію на надання пільги з послуг зв'язку, інших передбачених законодавством пільг (окрім пільг на одержання ліків, зубопротезування, оплати електроенергії, природного і скрапленого газу на побутові потреби, твердого та рідкогопінного побутового палива, послуг тепло-, водопостачання і водовідведення, квартирної плати (утримання будинків і споруд та прибудинкових територій), вивезення побутового сміття та рідких нечистот), на компенсацію втрати частини доходів у зв'язку з відміною податку із власників транспортних засобів та інших самохідних машин і механізмів та відповідним збільшенням ставок акцизного податку з пального і на компенсацію за пільговий проїзд окремих категорій громадян. У 2015 р. Її було перераховано місцевим бюджетам обсягом 1,7 млрд. грн. Отже, у 2016 р. Місцеві бюджети мають самостійно забезпечити фінансування цих видатків.

Найбільшими показниками виконання річного плану характеризувалися такі субвенції:

- на реформування регіональних систем охорони здоров'я для здійснення заходів із виконання спільного з Міжнародним банком реконструкції та розвитку проекту “Поліпшення охорони здоров'я на службі у людей”

- 179,7 млн. грн., або майже 100,0% річного плану;

- виконання заходів щодо радіаційного та соціального захисту населення міста Жовті Води – 8,5 млн. грн., або 99,9% річного плану;

- міському бюджету міста Харків на проведення робіт, пов'язаних зі створенням і забезпеченням функціонування центрів надання адміністративних послуг у форматі “Прозорий офіс”, – 20,1 млн. грн., або 99,9% річного плану;

- на будівництво (придбання) житла для сімей загиблих військовослужбовців, які брали безпосередню участь в антитерористичній операції, а також для інвалідів I–II груп із числа військовослужбовців, які брали участь у зазначеній операції та потребують поліпшення житлових умов, – 416,1 млн. грн., або 99,8% річного плану.

До державного бюджету України з місцевих бюджетів у 2016 р. надійшло 4,2 млрд. грн. Міжбюджетних трансфертів, що на 32,7% більше за відповідний показник попереднього року. Реверсна дотація становила 3,0 млрд. грн., або 97,8% від запланованого показника на рік. Окрім того, до міжбюджетних трансфертів, що надаються з місцевих бюджетів, належать субвенції на виконання програм соціально-економічного та культурного розвитку регіонів. Такі субвенції перераховано в обсязі 1,2 млрд. грн. У цілому загальний обсяг трансфертів до державного бюджету щодо аналогічного показника 2015 р. збільшився на 1,0 млрд. грн. і становив 1,2% усіх видатків місцевих бюджетів.

Отже, практика організації міжбюджетних відносин на основі положень Бюджетного кодексу показала, що реальна самостійність місцевих

бюджетів і подальший розвиток місцевого самоврядування не є фінансовозабезпеченими. Недоліки і суперечності механізму міжбюджетних відносин із кожним роком усе чіткіше відображаються в обсягах міжбюджетних трансфертів, що передаються із центрального місцевим бюджетам для їх збалансування. Підтвердженням цього слугують аналітичні дані щодо динаміки та структури міжбюджетних трансфертів у доходах місцевих бюджетів, які наведені вище.

Висновки. Проведений аналіз свідчить про те, що державна регіональна та бюджетна політика через систему трансфертів на нині зводиться до вирівнювання соціально-економічного розвитку регіонів. На сучасному етапі проводиться динамічний процес децентралізації місцевого самоврядування, через що доходи місцевих бюджетів стрімко зростають, що позитивно впливає на державний бюджет. Отже, частка міжбюджетних трансфертів у структурі доходів місцевих бюджетів зменшується, що означає:

- забезпечення стійкого економічного зростання регіонів за рахунок оптимального використання бюджетно-податкового потенціалу;
- зростання якості життя населення, соціального захисту і високого рівня бюджетного забезпечення територіальних спільнот;
- зміцнення адміністративно-територіальної цілісності країни;
- підвищення політичної відповідальності та прозорості управлінських рішень;
- результативність функціонування інституту місцевого самоврядування.

Таким чином, міжбюджетні трансфери відіграють важливу роль у стимулюванні розвитку місцевих бюджетів та створенні умов для збільшення доходів органів місцевого самоврядування. Якщо доходи місцевих бюджетів збільшуються, то, відповідно, поповнюється державний бюджет, тому держава як вищий орган управління фінансовими ресурсами повинна забезпечувати місцеві бюджети дохідними джерелами для виконання як власних, так і делегованих повноважень.

Список використаних джерел

1. Лук'яненко І. Г. Бюджетно-податкова політика України: нові виклики : [монографія] / І. Лук'яненко, М. Сидорович. – К. : НаУКМА, 2014. – 229 с.
2. Кейнс Дж. М. Общая теория занятости, процента и денег / Дж. М. Кейнс ; пер. проф. Н. Н. Любимова. – М. : Гелиос АРВ, 2012. – 352 с.
3. Смит А. Исследования о природе и причинах богатства народов : в 3х т. / А. Смит ; пер. П.А. Бибилова. – СПб. : Тип. И. Глазунова, 1866. – Т. 2. – 612
4. Іоненко К. В. Дослідження факторів формування фінансового потенціалу регіону / К. В. Іоненко // Вісник Полтавського національного технічного університету. – Полтава : ПНТУ, 2005. – № 4(7). – С. 80–84.
5. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
6. Бюджетний моніторинг. Аналіз виконання бюджету за 2016 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ibser.org.ua/sites/default/files/kv_iv_2016_monitoring_ukr_0.pdf.

A. Ivanenko, A. Silina. Functioning of the system of interbudgetary transfers.

The article specifies the functioning of the system of interbudgetary transfers as a tool for budgetary regulation of economic development. Also, the dynamics of the main interbudgetary transfers in Ukraine was analyzed and their share in the revenues of local budgets was determined. The trends and problems that have arisen in the formation of local budgets after the reform of intergovernmental fiscal relations have been analyzed, and ways of overcoming them have been determined.

Key words: transfers, subsidies, subsidies, intergovernmental fiscal relations, state budget, local budget.

*Науковий керівник – канд. екон. наук Шишпанова Н. О.
Миколаївський національний аграрний університет*

УДК 330.341.46(477)

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ

A. B. Kamashov, здобувач вищої освіти обліково-фінансового факультету

S. O. Seleznyov, здобувач вищої освіти обліково-фінансового факультету,

Миколаївський національний аграрний університет

У статті досліджено підходи науковців до визначення поняття “децентралізація”. Так, було з’ясовано, що децентралізація – це спосіб територіальної організації влади, при якому держава передає право на прийняття рішень з певних питань або у визначеній сфері структурам локального або регіонального рівня, які не входять у систему виконавчої влади і є відносно незалежними від неї. Проаналізовано законодавчо-нормативне забезпечення, щодо проведення реформи адміністративно-територіального устрою. Охарактеризовано етапи проведення децентралізації в Україні. Досліджено частку місцевих бюджетів (з трансфертами) у зведеному бюджеті України за 2015-2017 рр. Подано механізм впливу децентралізації на фінансову систему України. Визначено основні проблеми та ризики бюджетної децентралізації в Україні. Проведено SWOT – аналіз децентралізації влади в Україні, виявлено сильні, слабкі сторони, можливості та загрози.

Ключові слова: децентралізація, об’єднані територіальні громади, адміністративно-територіальний устрій, місцеві бюджети, зведений бюджет України, фінансова система, SWOT – аналіз.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв’язок із важливими науковими чи практичними завданнями. На сучасному етапі, одним із ключових факторів, які впливають на раціональність розподілу та використання бюджетних коштів, а також на ефективність надання суспільних благ та послуг є децентралізація бюджетної системи. Розвиток

України як незалежної держави з європейськими цінностями потребує підвищення якості державного управління у різних сферах економічної політики, формування ефективного місцевого самоврядування на засадах децентралізації влади та бюджетної системи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання децентралізації бюджетної системи, її перспектив та наслідків ставали предметом дослідження у працях багатьох науковців, як вітчизняних так і зарубіжних. Вагомий внесок у дослідження теми зробили: Л. Маршук, Н. Стеценко, М. Багмет, Т. Личко, Т. Безверхнюк, М. Братковський, С. Демиденко, А. Мельник, Г. Одінцева, О. Кобилецька, А. Мельничук, А. Касич та інші. Проте, з кожним днем тема набуває все більшої актуальності та потребує подальших досліджень як з теоретичної, так і з практичної точок зору.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження сучасного стану бюджетної децентралізації в Україні. Визначення її впливу на фінансову систему. Обґрунтування основних проблем та ризиків бюджетної децентралізації.

Виклад основного матеріалу дослідження. На сьогоднішній день, децентралізація виступає однією з форм розвитку демократії, що дозволяє при збереженні держави та її інститутів розширити місцеве самоврядування, активізувати населення на вирішення власних потреб та інтересів, звужити сферу впливу держави на суспільство, замінюючи цей вплив механізмами саморегуляції, виробленими самим суспільством, зменшити витрати держави і платників податків на утримання держапарату [1, с. 96].

Таблиця 1

**Підходи науковців до визначення сутності категорії
“децентралізація” в економічній літературі**

Автор	Визначення
М. Багмет, Т. Личко	Розширення повноважень органів місцевого самоврядування та місцевих органів виконавчої влади за рахунок повноважень центральних органів виконавчої влади з метою оптимізації і підвищення ефективності управління суспільно важливими справами, найповнішої реалізації регіональних і місцевих інтересів [3].
Т. Безверхнюк	Перерозподіл повноважень регіонам з метою ефективного використання внутрішнього потенціалу, заохочення регіональних ініціатив та розмежування функцій і повноважень між різними рівнями управління [4].
М. Братковський	Комплексний процес який передбачає ланцюгову реакцію змін у державі: значний перерозподіл повноважень на всіх щаблях владної вертикалі [5].
С. Демиденко	Провідний принцип європейської і світової політики, що вплинув на зростання важливості багаторівневого управління розвитком територій [6]
А. Мельник	Характерне явище для сфери сучасного державного управління, зумовлене об’єктивними та суб’єктивними факторами розподілу управлінських функцій та повноважень між органами виконавчої влади різних організаційно-правових рівнів [7]
Г. Одінцева, Г. Мостовий, О. Амосов	Самостійність у підходах до управління з урахуванням багатоманітності місцевих особливостей при збереженні єдності в основному, суттєвому [8]
О. Кобилецька	Ефективний інструмент для реорганізації уряду в напрямі забезпечення суспільних благ та послуг [9].

Джерело: систематизовано автором

У табл. 1, нами було систематизовано підходи науковців щодо визначення сутності поняття “децентралізація”. Так, нами було встановлено, що децентралізація – це спосіб територіальної організації влади, при якому держава передає право на прийняття рішень з певних питань або у визначеній сфері структурам локального або регіонального рівня, які не входять у систему виконавчої влади і є відносно незалежними від неї [2].

Варто відмітити, що найбільш вагомими та основними нормативно-правовими актами, у яких закладені основні норми проведення реформи адміністративно-територіального устрою є: Закон України “Про добровільне об’єднання громад” від 05.02.2015 р. №157-19 [10], Закон України “Про співробітництво територіальних громад” від 17.06.2014 р. № 1508-VII [11]; Закон України “Про місцеві вибори” від 14.07.2015 р., № 595-VIII [12], тощо.

Провівши дослідження, нами було встановлено, що проведення децентралізації в Україні передбачено в 3 етапи. Характеристику яких подано на рис. 1.

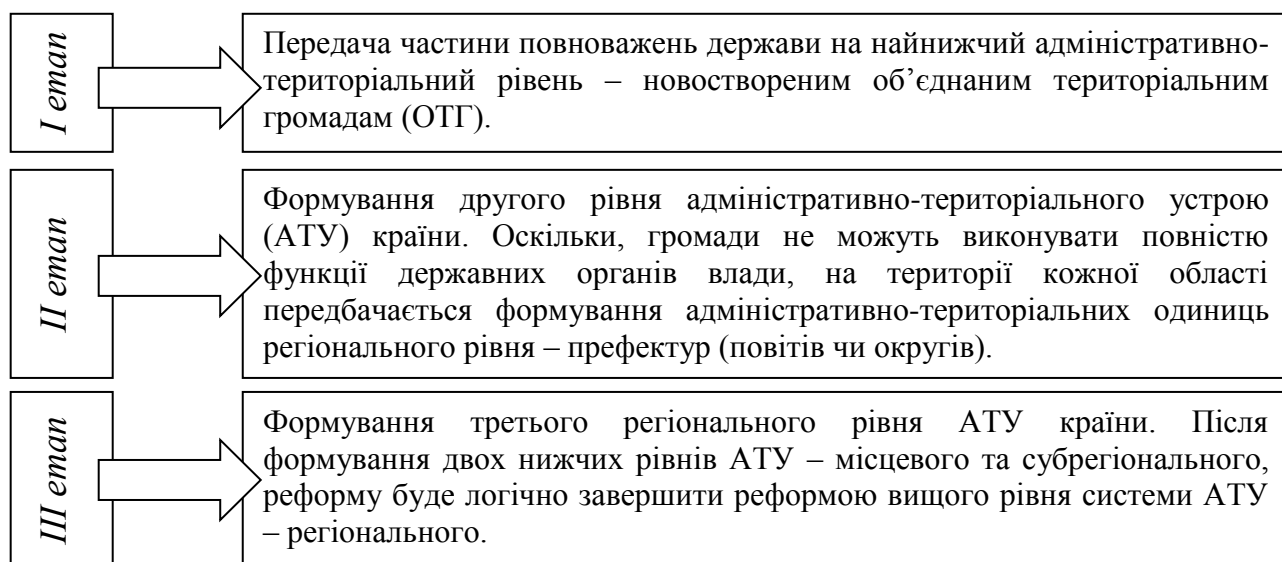

Рисунок 1 – Етапи проведення децентралізації в Україні

Джерело: побудовано автором з використанням матеріалів [13]

Варто відмітити, що до форм державної підтримки відноситься розроблення перспективних планів формування територій громад областей. Аналіз сформованих в областях перспективних планів показав, що далеко не всі вони ідеальні. Найбільш коректними та такими, що відповідають дійсності є лише два обласних перспективні плани – Луганської та Донецької областей, відповідальними за формування та затвердження яких були обласні військово-цивільні адміністрації [13, с. 11].

Під час дослідження, нами було встановлено, що на початок 2017 р. до складу новоутворених ОТГ увійшло близько 15% від загальної кількості органів місцевого самоврядування, де проживає близько 3,1 млн. осіб. Територія нині утворених ОТГ в областях України – становить близько 600 тис. га, що складає близько 9,5 % від загальної площі країни, враховуючи і окуповані території. Загалом, станом на 1 вересня 2016 року кількість

офіційно утворених ОТГ в Україні становила 184. З них 159 було утворено у 2015 р., і вони фактично є повноцінними, які мають спільний бюджет та вже сформували всі відповідні служби для реалізації власних та делегованих державною повноважень [13, с. 12].

За 2016 р., надходження доходів загального фонду місцевих бюджетів 159 ОТГ (з урахуванням трансфертів з державного бюджету) склали 7,1 млрд. грн., що перевищило надходження 2015 р. майже у 7 разів. Завдяки проведеній фінансовій децентралізації власні надходження бюджетів об'єднаних громад зросли більше ніж у 3 рази (на 2,3 млрд. грн.) порівняно з 2015 р. (з 1 млрд. грн. до 3,3 млрд. грн.) [13].

Під час дослідження, нами було встановлено, що частка місцевих бюджетів (з трансфертами) у зведеному бюджеті України протягом 2015-2017 рр. постійно зростала (рис. 2). Так, у 2017 р. вона становила 49,3%, що на 3,7 в.п. перевищило аналогічний показник базисного 2015 р. [13].

Рисунок 2 – Частка місцевих бюджетів (з трансфертами) у зведеному бюджеті України, 2015-2017 рр., %

Джерело: побудовано автором з використанням матеріалів [13]

За 2016 р. надходження власних ресурсів до загального фонду місцевих бюджетів зросли в 1,5 рази (на 48,5 млрд грн) порівняно з 2015 р. та склали 147 млрд грн [13].

Варто відмітити, що фінансова система держави є відображенням форм і методів конкретного використання фінансів в економіці. Вона включає в себе: державні фінанси, фінанси підприємств та фінанси домогосподарств. Враховуючи вище зазначене, нами було досліджено механізм впливу децентралізації на фінансову систему України (рис. 3).

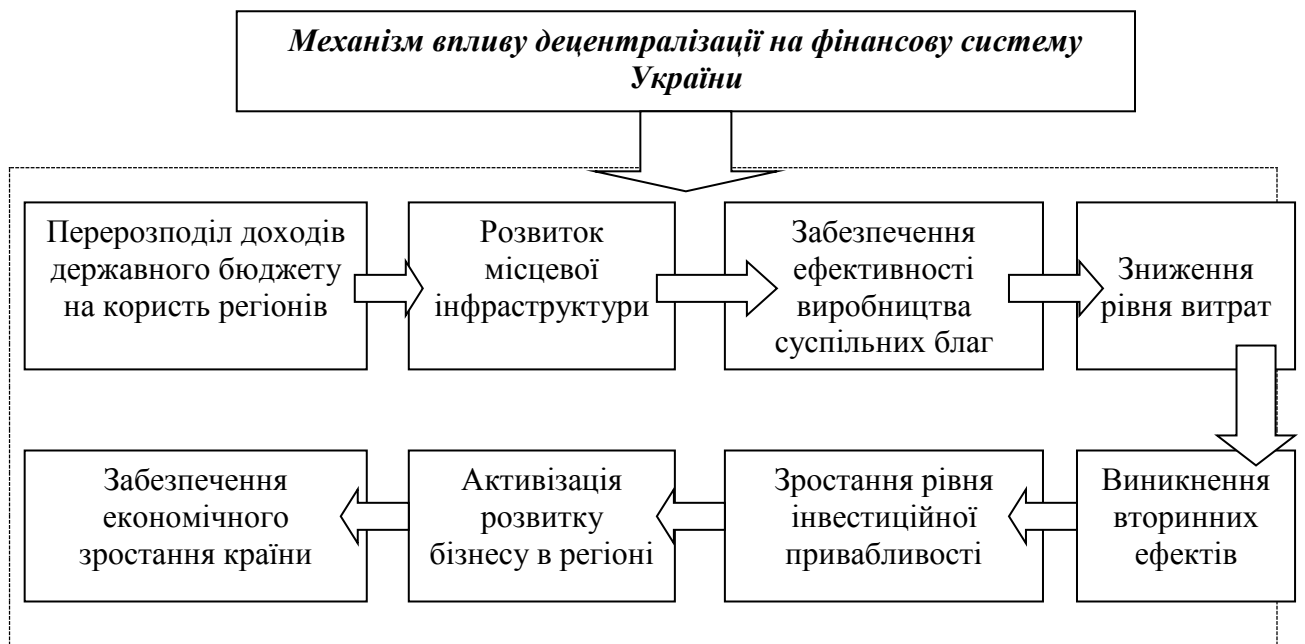

Рисунок 3 – Механізм впливу децентралізації на фінансову систему України

Джерело: побудовано автором з використанням матеріалів [14, с.19]

Під час дослідження, нами було визначено основні проблеми та ризики бюджетної децентралізації в Україні (рис. 4).

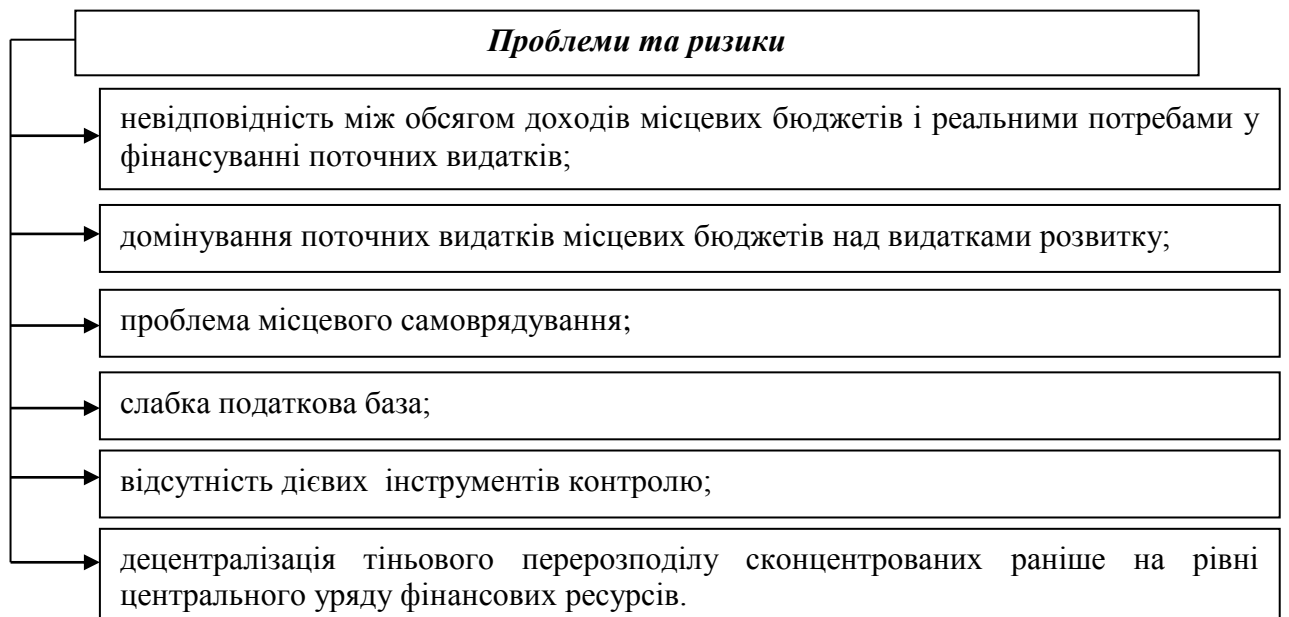

Рисунок 4 – Проблеми та ризики бюджетної децентралізації в Україні

Джерело: побудовано автором

Провівши SWOT – аналіз (табл. 2) децентралізації влади в Україні, нами було виявлено сильні, слабкі сторони, можливості та загрози.

Матриця SWOT-аналізу децентралізації влади в Україні

S – СИЛЬНІ СТОРОНИ:	W – СЛАБКІ СТОРОНИ
1) синергетика бюджету ОТГ; 2) ситуаційний підхід до вирішення проблем регіону; 3) прийняття рішень на регіональному рівні без втручання центральних органів влади; 4) економічна підтримка більш слабких територіальних громад; 5) делегування повноважень щодо ухвалення податково-бюджетних рішень нижчим рівням влади.	1) відсутність достатньої законодавчої бази; 2) недостатній рівень соціальної відповідальності територіальних громад; 3) відсутність досвіду діяльності ОТГ.
O – МОЖЛИВОСТІ	T – ЗАГРОЗИ
1) балансування місцевих бюджетів; 2) підвищення рівня життя населення; 3) ефективність використання бюджетних коштів; 4) розвиток інфраструктури регіонів.	1) корупційні схеми розподілу коштів; 2) дефіцит державного бюджету; 3) паразитичний розвиток одних регіонів за рахунок інших.

Джерело: розробка автора

Під час дослідження, нами було встановлено, що станом на 01.01.2017 р. в Україні було створено 368 ОТГ. За рахунок державної субвенції реалізовано в ОТГ 1383 проектів розвитку інфраструктури. Бюджети ОТГ зросли в 7,1 разів. Бюджети місцевих рад зросли на 78 млрд грн. На 8,5 млрд грн збільшилась державна підтримка розвитку регіонів та громад, тощо.

Висновки. Отже, можемо зробити висновок, що для України децентралізація є важливим питанням з декількох аспектів: по-перше, країна інакше не зможе вийти на траєкторію сталого розвитку; по-друге, існує реальна потреба в забезпеченні вирівнювання економічного розвитку окремих регіонів і перенесенні суттєвого фінансового ресурсу на нижчі рівні для активізації ділової активності; по-третє, неререформованою залишається система державного управління, яка повинна бути трансформована шляхом не лише передачі повноважень, а реального реформування, підвищення ефективності діяльності та розвитку місцевого самоврядування, тощо.

Список використаних джерел

1. Маршук Л. М. Перспективи децентралізації влади в Україні / Л. М. Маршук // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2015. – № 11. – С. 95-98.
2. Стеценко Н. А. Підвищення фінансової спроможності місцевих бюджетів за рахунок децентралізації державної влади [Електронний ресурс] / Н. А. Стеценко // Режим доступу: http://journals.khnu.km.ua/vestnik/pdf/ekon/2011_6_4/292-296.pdf. – Дата останнього доступу: 20.11.2017 р. – Назва з екрану.
3. Багмет М. О. Цінність місцевого самоврядування як демократичної форми децентралізації державно-владних повноважень / М. О. Багмет, Т. М. Личко // Збірник наукових праць ЧДУ. – 2009. – № 12. – С. 33-37.

4. Безверхнюк Т. М. Система ресурсного забезпечення регіонального управління: концептуальні засади розбудови і механізми функціонування : автореф. дис. / Т. М. Безверхнюк. – Д. : Знання, 2009. – 42 с.
5. Братковський М. Л. Децентралізація публічної влади в Україні: проблеми та перспективи / М. Л. Братковський // Держава та регіони. – 2010. – № 4. – С. 109-112.
6. Демиденко С. В. Світовий досвід управління та фінансового планування регіонального розвитку / С. В. Демиденко // Вісник Дніпропетровського державного аграрно-економічного університету. – 2009. – № 2. – С. 106-111.
7. Мельник А. Ф. Державне управління : навч. посіб. / А. Ф. Мельник, О. Ю. Смоленський, А. Ю. Васіна. – К. : Знання-Прес, 2003. – 340 с.
8. Одінцева Г. С. Державне управління і менеджмент : навч. посіб. / Г. С. Одінцева, Г. І. Мостовий, О. Ю. Амосов. – Х. : ХарРІ УАДУ, 2002. – 492 с.
9. Кобилецька О. Ф. Удосконалення системи формування міжбюджетних відносин як однієї з засад зміцнення дохідної частини місцевих бюджетів України / О. Ф. Кобилецька // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2016. – №4. – С.88-92.
10. Про добровільне об'єднання громад : Закон України від 05.02.2015 р. №157-19 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>. – Дата останнього доступу: 20.11.2017 р.
11. Про співробітництво територіальних громад : Закон України від 17.06.2014 р. №1508-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>. – Дата останнього доступу: 20.11.2017 р.
12. Про місцеві вибори : Закон України від 14.07.2015 р. №595-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>. – Дата останнього доступу: 20.11.2017 р.
13. Мельничук А. Децентралізація влади : аналітичні записки / А. Мельничук, П. Остапенко. – К. : Глобус, 2016. – 35 с.
14. Касич А. О. Теоретичні аспекти впливу процесів децентралізації на економічний розвиток країни / А. О. Касич // Актуальні проблеми економіки. – 2016. – № 8. – С. 16-21.

A. Kamashev, S. Seleznev. Decentralization in Ukraine: modern state and perspectives.

The article examines the approaches of scientists to definition of “decentralization”. Thus, it was found that decentralization is a way of territorial organization of power in which the state transfers the right to make decisions on certain issues or in certain domain structures of the local or regional level, which are not included in the system of Executive power and are relatively independent from it. Analyzed legislative and regulatory provision concerning the reform of the administrative-territorial device. Describes the stages of decentralization in Ukraine. Investigated the share of local budgets (transfers) in the consolidated budget of Ukraine in 2015-2017. The mechanism of the effect of decentralization on the financial system of Ukraine. Identified key problems and risks of fiscal decentralization in Ukraine. Conducted a SWOT analysis of the decentralization of power in Ukraine and identified the strengths, weaknesses, opportunities and threats.

Key words: decentralization, combined territorial communities, administrative-territorial device, local budgets, the consolidated budget of Ukraine, financial system, SWOT-analysis.

*Науковий керівник – канд. екон. наук Шишпанова Н. О.
Миколаївський національний аграрний університет*

МІЖБЮДЖЕТНІ ТРАНСФЕРТИ ЯК ФОРМА БЮДЖЕТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Т. А. Костенко, здобувач вищої освіти обліково-фінансового факультету,

Миколаївський національний аграрний університет

У статті розглянуто особливості функціонування системи міжбюджетних трансфертів як інструменту бюджетного регулювання економічного розвитку. Проаналізовано динаміку основних міжбюджетних трансфертів в Україні та визначено їх частку в доходах місцевих бюджетів. Проаналізовано тенденції та проблеми у формуванні місцевих бюджетів після проведення реформи міжбюджетних відносин, та визначено шляхи їх подолання.

Ключові слова: міжбюджетні відносини, бюджетна система, бюджетне регулювання, державний бюджет, місцевий бюджет, трансферти, субвенції, дотації.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку бюджетної системи однією з найважливіших передумов її забезпечення є формування дієвого фінансового механізму регулювання міжбюджетних відносин. В умовах економічної нестабільності набуває необхідності запровадження нового механізму міжбюджетного регулювання та упорядкування складу діючих міжбюджетних трансфертів. Тому актуальною є проблема пошуку методів зміцнення фінансової незалежності органів місцевого самоврядування та необхідність удосконалення організації бюджетного регулювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні та практичні основи функціонування системи міжбюджетних трансфертів останніми роками висвітлюються у працях науковців і досліджуються у працях таких учених-економістів як: О.Д. Василик, В.М. Федосов, Д.В. Лагутін, Я.В. Цимбаленко, Ц.Г. Огонь, В.Д. Макогон, С. Юрій та багато інших. Основною метою їхніх досліджень є врегулювання розподілу та перерозподілу фінансових ресурсів між бюджетами різних рівнів, а також закріплення за органами місцевого самоврядування певних бюджетних повноважень. Проте, подальшого дослідження потребують питання удосконалення організації бюджетного регулювання шляхом запровадження нового механізму регулювання міжбюджетних відносин.

Постановка завдання. Метою дослідження є визначення особливостей функціонування системи міжбюджетних трансфертів в Україні як форми бюджетного регулювання, аналіз сучасного їх стану та визначення напрямів удосконалення міжбюджетних трансфертів в Україні.

Виклад основного матеріалу. Трансферти є однією із форм фінансування соціально-економічного розвитку та реалізації засад міжбюджетного регулювання. Відповідно до Бюджетного кодексу України [1] міжбюджетні трансферти – це кошти, які безоплатно і безповоротно

передаються з одного бюджету до іншого. До 2015 року в Україні спостерігалася наявність таких основних форм міжбюджетних трансфертів, які передбачалися Бюджетним кодексом України ст. 96: дотації вирівнювання; субвенції; кошти, що передаються до державного бюджету України та місцевих бюджетів з інших місцевих бюджетів, та інші дотації.

Використання даних видів трансфертів було призупинено в зв'язку з прийняттям змін до Податкового та Бюджетного кодексів. Відносно прийнятих змін до Бюджетного кодексу України, виділяють такі види міжбюджетних трансфертів [1]:

- базову дотацію (трансферт, що надається з державного бюджету місцевим бюджетам для горизонтального вирівнювання податкоспроможності територій);
- субвенції;
- реверснудотацію (кошти, що передаються до державного бюджету з місцевих бюджетів для горизонтального вирівнювання податкоспроможності територій);
- додаткові дотації.

Метою надання як базової так і реверсної дотацій та коштів, що підлягають передачі в державний бюджет, є зменшення територіальних відмінностей у рівні бюджетної забезпеченості, стимулювання діяльності місцевих органів влади та реалізація державної бюджетної політики через передачу коштів у вигляді цільових трансфертів [2].

Згідно з Бюджетним кодексом України [1], субвенції – міжбюджетні трансферти для використання на певному етапі в порядку, визначеному органом, який прийняв рішення про надання субвенції. Вони виділяються з бюджету вищого рівня для бюджету нижчого рівня і мають виключно цільове призначення для здійснення фінансування певного заходу та підлягають поверненню у випадку порушення цільового використання.

Вирівнювання міжбюджетних трансфертів здійснюється не за видатками, а за доходами місцевих бюджетів (рис. 1). Таке вирівнювання відбувається за двома податками:

- податком на прибуток підприємств для обласних бюджетів;
- податком на доходи фізичних осіб для бюджетів об'єднаних територіальних громад, бюджетів міст, районів та обласних бюджетів.

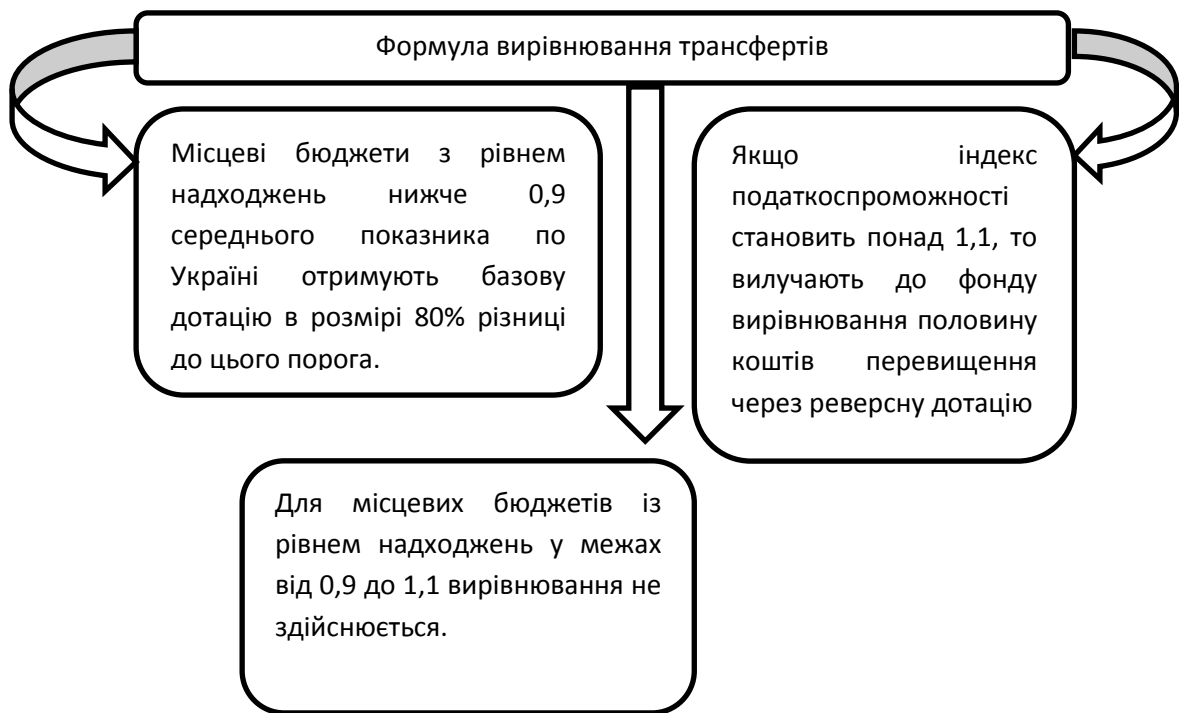

Рисунок 1 – Методика вирівнювання платоспроможності території
Джерело: побудовано на основі даних [1]

За даними Державної казначейської служби України, у I кварталі 2017 р. було перераховано понад 76,0 млрд грн міжбюджетних трансфертів із державного бюджету до місцевих бюджетів, що становить 30,3% від планового річного обсягу. Вся сума надійшла до загального фонду місцевих бюджетів, це становило 31,5% плану [4].

Стан перерахування трансфертів із державного бюджету до місцевих характеризують дані, наведені у таблиці 1.

Таблиця 1

Міжбюджетні трансферти, що надійшли з державного бюджету до місцевих бюджетів, за січень-березень 2015-2017 рр.

Міжбюджетні трансферти	Факт за січень-березень 2015 р.	Факт за січень-березень 2016 р.	План на 2017 рік	Факт за січень-березень 2017 року	Виконання плану, %
Усього, млн грн, у т. ч.:	35 274,1	44 623,5	250 845,9	76 017,8	30,3
загальний фонд	35 274,1	44 600,6	241 255,5	76 017,8	31,5
спеціальний фонд	–	22,9	9 590,4	–	–

Джерело: [4]

Частка міжбюджетних трансфертів у структурі доходів місцевих бюджетів за аналізований період становить 61,7% (наведено на рис. 2), що більше показника минулого року на 5,7 в. п. Більшість трансфертів, що надійшли з державного бюджету, спрямовувалися на соціально-культурну сферу.

Динаміку перерахування трансфертів, що передаються з Державного бюджету до місцевих бюджетів, за 2012-2017 рр. представлено на рис. 2.

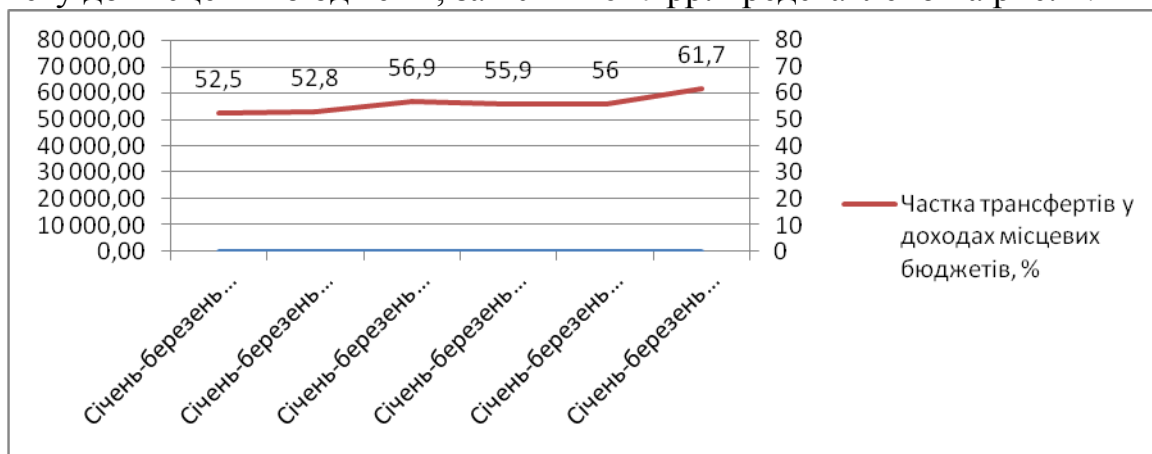

Рисунок 2 – Динаміка перерахування трансфертів, що передаються з Державного бюджету до місцевих бюджетів

Джерело: побудовано на основі даних [4]

Базова дотація за аналізований період була перерахована в обсязі майже 1,5 млрд грн. Надходження до державного бюджету від перерахування реверсної дотації склали 1,0 млрд грн.

Структуру трансфертів, що передаються з державного до місцевих бюджетів, за січень-березень 2017 р. представлено на рис.3.

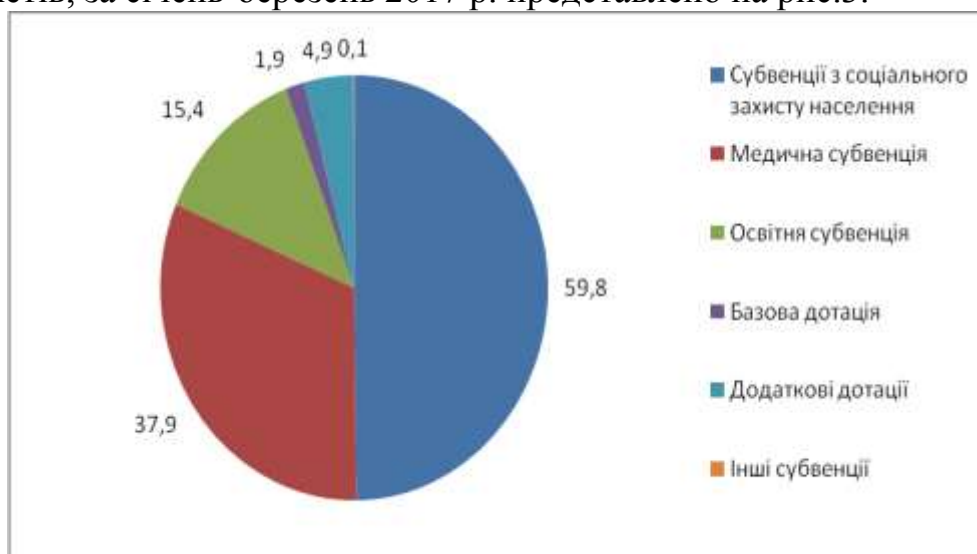

Рисунок 3 – Структура трансфертів, що передаються з державного до місцевих бюджетів

Джерело: побудовано автором на основі [4]

Варто відмітити, що у структурі трансфертів значну частку займають субвенції із соціального захисту населення. За перший квартал 2017 р. вони становили 59,8% від усіх міжбюджетних трансфертів, що надійшли з державного бюджету (у 2016 р. ця частка становила 52,8%).

Законом України “Про Державний бюджет України на 2017 рік” передбачено надання:

– стабілізаційної дотації (річний план складає 2,0 млрд грн) фінансування не розпочато;

– додаткової дотації з державного бюджету місцевим бюджетам на здійснення переданих з державного бюджету видатків з утримання закладів освіти та охорони здоров'я (річний план складає 14,9 млрд грн) – профінансовано 25,0 %;

– додаткової дотації з державного бюджету міському бюджету міста Славутич на забезпечення утримання соціальної інфраструктури міста (річний план складає 10,0 млн грн) – профінансовано 25,0 %;

– додаткової дотації з державного бюджету місцевим бюджетам на компенсацію втрат доходів місцевих бюджетів унаслідок наданих державою податкових пільг зі сплати земельного податку суб'єктам космічної діяльності (річний план складає 135,2 млн. грн) – профінансовано 25,0 %.

На фінансування субвенцій для забезпечення видатків установ медичної та освітньої сфери, які належать до повноважень місцевих бюджетів, було спрямовано 25,3 млрд грн, що складає 23,4% передбаченого на рік обсягу. Зокрема: медична субвенція профінансована у сумі 13,6 млрд.грн; освітня субвенція – 11,7 млрд грн.

До державного бюджету України з місцевих бюджетів у 2017 р. надійшло 1,5 млрд.грн. міжбюджетних трансфертів, що на 78,1% більше за відповідний показник попереднього року. При цьому частка трансфертів у загальному обсязі видатків місцевих бюджетів зростає на 0,1 в.п.

Реверсна дотація становила 973,8 млн.грн, або 24,8% від запланованого показника на рік. Крім того, до складу міжбюджетних трансфертів, що надаються з місцевих бюджетів, входять субвенції на виконання програм соціально-економічного та культурного розвитку регіонів. Такі субвенції перераховано в обсязі 526,0 млн грн.

У цілому загальний обсяг трансфертів до державного бюджету що до аналогічного показника 2016 року збільшився на 657,8 млн грн. і склав 1,4% усіх видатків місцевих бюджетів.

Висновки. Міжбюджетні трансферти це одна з найважливіших складових бюджетного регулювання в Україні, важливим інструментом удосконалення фінансових відносин між центральними та місцевими органами влади. Проаналізувавши основні проблеми системи міжбюджетних трансфертів в Україні, можна запропонувати напрями вдосконалення їх функціонування, зокрема:

– зменшити дотації за умови збільшення власної дохідної бази місцевих бюджетів, до того ж підвищення частки власних доходів сприятиме зростанню самостійності, незалежності й децентралізації органів місцевого самоврядування;

– між Державним бюджетом України та бюджетами територіальних громад усіх рівнів застосувати прямі розрахунки за міжбюджетними трансфертами;

– вжити заходів щодо об'єднання невеликих адміністративно-територіальних одиниць.

Список використаних джерел

1. Бюджетний кодекс України: закон України від 01.11.17 № 2150-19 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2456-17/page10> – Назва з екрану
2. Цимбаленко Я. В. Шляхи реформування міжбюджетних відносин в Україні / Я. В. Цимбаленко // Держава та регіони. Серія: Державне управління. – 2010. – № 1. – С. 121–126.
3. Державне фінансове регулювання економічних перетворень / І. Я. Чугунов, А. В. Павелко, Т. В. Канєва [та ін.] ; за заг. ред. А. А. Мазаракі. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2015. – С. 326.
4. Бюджетний моніторинг. Аналіз виконання бюджету за 2017 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ibser.org.ua/sites/default/files/kv_iv_2016_monitoring_ukr_0.pdf

T. Kostenko. Inter budgetary transfers as a form of budget regulation.

The article specifies the features of the functioning of the system of interbudgetary transfers as an instrument of budget regulation of economic development. The dynamics of the main interbudgetary transfers in Ukraine is analyzed and their share in the revenues of local budgets is determined. The trends and problems that have developed in the formation of local budgets after the reform of intergovernmental fiscal relations have been analyzed and ways of overcoming them have been determined.

Key words: interbudgetary relations, budget system, budgetary regulation, state budget, local budget, transfers, subventions, subsidies.

УДК 368

СТРАХОВИЙ РИНОК УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Т. С. Онуфрак, здобувач вищої освіти обліково-фінансового факультету,

В. В. Шаповалова, здобувач вищої освіти обліково-фінансового факультету,

Миколаївський національний аграрний університет

В статті проведено дослідження сучасного стану функціонування страхового ринку України, представлено динаміку кількості страхових компаній України за 2005-2017рр., проаналізовано динаміку рентабельності їх операційної діяльності, виокремлено основні проблеми розвитку страхування в Україні та запропоновано заходи подолання кризових тенденцій на страховому ринку, що дозволить значно поліпшити фінансовий стан страхових компаній, як у короткостроковій так і у довгостроковій перспективі.

Ключові слова: страхування, страховий ринок, страхові компанії

Постановка проблеми. Страхування виконує важливу роль в усьому світі як в країнах з високим, так і з дуже низьким рівнем соціально-економічного розвитку. На сьогоднішній день роль страхової діяльності в Україні загалом недооцінюється. Найбільш проблемним питанням у розвитку економіки є розробка комплексу заходів щодо створення повноцінного страхового ринку як обов'язкового атрибуту ринкової економіки.

Роль і місце вітчизняного страхування залишаються дуже незначними та не відповідають тим завданням, які стоять перед Україною в сучасних умовах формування ринкової економіки. Ринкова трансформація економіки зумовлює підвищення ролі страхового ринку, визначає необхідність створення дієвої системи страхового захисту з метою забезпечення стабільності розвитку та ефективності економічних відносин, підвищення рівня життя населення, соціальної стабілізації. Перед страховими компаніями виникає дуже багато проблем, які потребують якнайшвидшого вирішення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням особливостей розвитку страхового ринку України присвячено багато наукових праць українських та зарубіжних вчених, серед яких: Воробйов Ю.Н. [4], Воробйова Є.І. [4], Ворошило В.В. [4], Павлюченко Т. [5] та інші.

Мета дослідження. Метою є дослідження сучасного стану функціонування страхового ринку України, виокремлення основних проблем розвитку страхування в Україні, а також пошук альтернативних шляхів їх вирішення.

Основні результати дослідження. Страховий ринок – особлива сфера грошових відносин, де об'єктом купівлі-продажу виступає специфічна послуга – страховий захист, формується пропозиція і попит на неї [4]. Учасниками страхового ринку є страхувальники, застраховані, вигодонабувачі, страховики, перестраховики, товариства взаємного страхування, страхові та перестрахові брокери, страхові агенти, актуарії, аварійні комісари, а також професійні об'єднання страховиків, страхових посередників та інших учасників страхового ринку [5].

Страховий ринок відіграє важливу роль у соціально-економічному розвитку держави. З одного боку, страхові компанії являють собою потужний механізм акумулювання інвестицій та нарощення ВВП, а з іншого – частково виконують соціальні функції, зменшуючи навантаження з видаткової частини державного бюджету шляхом надання страхових послуг із медичного і пенсійного забезпечення населення та відшкодування різного роду збитків, зокрема, від природних катаклізмів. Крім того, страховий ринок відіграє важливу роль у формуванні сприятливого бізнес-клімату через страхування ризиків підприємницької діяльності.

Дослідження динаміки кількості страхових компаній України впродовж 2005-2017 років дозволяє констатувати, що починаючи з 2005 року і до початку фінансової кризи спостерігалася тенденція до зростання загальної кількості страхових компаній (рис. 1). Збільшення кількості відбувалося як за

рахунок страхових компаній, які спеціалізуються на довгостроковому страхуванні життя (СК “Life”), так і тих, що займаються загальним ризиковим страхуванням (СК “non-Life”). Варто відмітити, що темпи зростання кількості компаній, які спеціалізуються на страхуванні життя були вищими від темпів зростання кількості компаній, які займаються ризиковими видами страхування. Починаючи з 2008 року спостерігається тенденція до скорочення місткості страхового ринку України у контексті зменшення кількості страхових компаній.

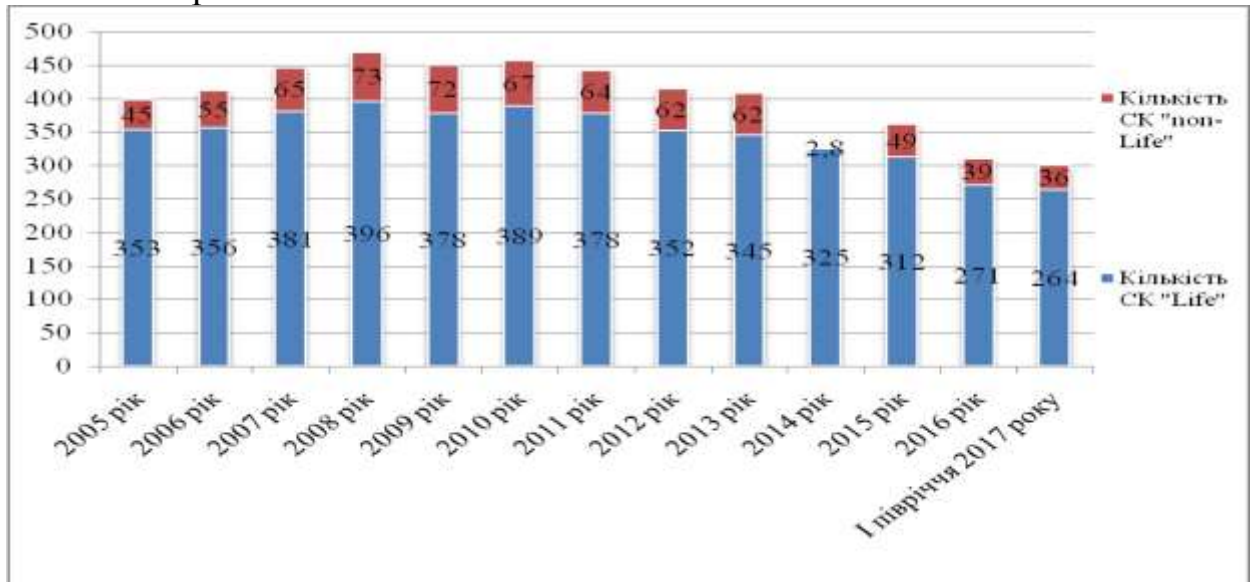

Рисунок 1 – Динаміка кількості страхових компаній України у 2005-2017 рр.

Джерело: побудовано автором з використанням даних Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг [6]

Також можна додати, що страховий ринок в Україні недостатньо капіталізований. Ряд страхових компаній не мають достатнього розміру активів, щоб виконати свої зобов’язання. Отже, в 2017 році, як і в 2016 році, будуть компанії, які почнуть закриватися. Існуючий ринок страхування буде перерозподілятися між тими учасниками, які в ньому залишатимуться. Саме тому в 2017 році не слід очікувати припливу іноземних інвестицій на страховий ринок України.

У 2017 році не передбачається прихід іноземних інвесторів. Навпаки, ті компанії, які мають іноземний капітал, можуть вийти з українського ринку страхування. Основними причинами ситуації, що склалася є недостатнє регулювання ринку і проблеми, пов’язані з конкуренцією.

Оскільки практично всі конкурують розміром агентської винагороди, то немає розуміння продукту, немає розуміння клієнта. Є розмір агентської винагороди, відповідно, збільшення розміру агентської винагороди призводить до того, що у компанії не залишається грошей на виплати.

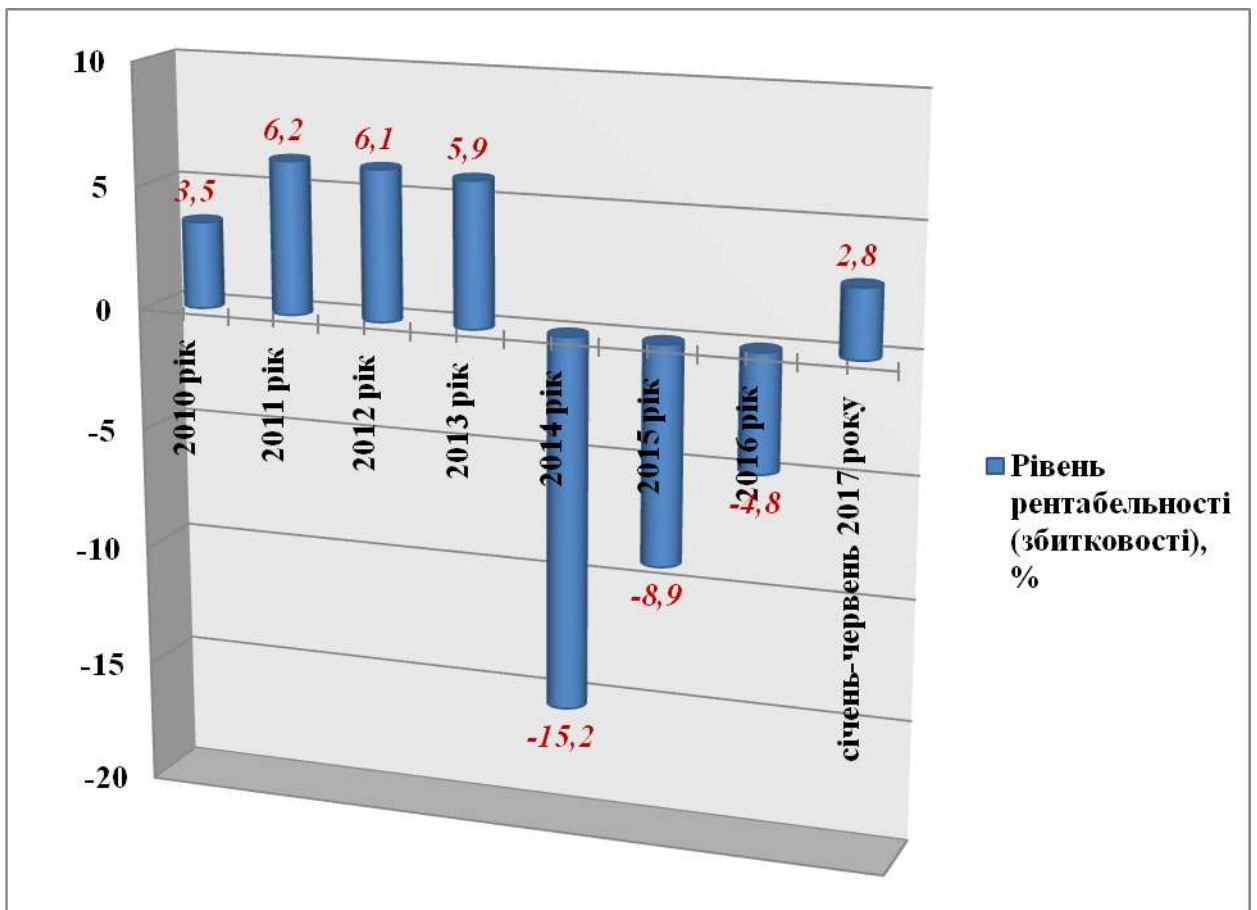

Рисунок 2 – Динаміка рівня рентабельності операційної діяльності підприємств, що ведуть фінансову та страхову діяльність України у 2010-2017 роках

Джерело: побудовано автором з використанням даних Державної служби статистики України [3]

В умовах економічної і фінансової кризи знижується активність на страховому ринку. Для її активізації необхідною умовою є стабільність гривні, завершення процесів приватизації в основних галузях народного господарства.

На рисунку 3 нами представлено чинники під впливом яких перебуває страховий ринок України в сучасних умовах.

Вирішення цих питань можливо шляхом впровадження в Україні перевірених світовою практикою форм і видів страхування та здійснення заходів передбачено стратегією розвитку страхового ринку на 2012-2021 рр., затвердженою Загальними зборами Членів УФУ від 25 травня 2011 р. № 9 [1].

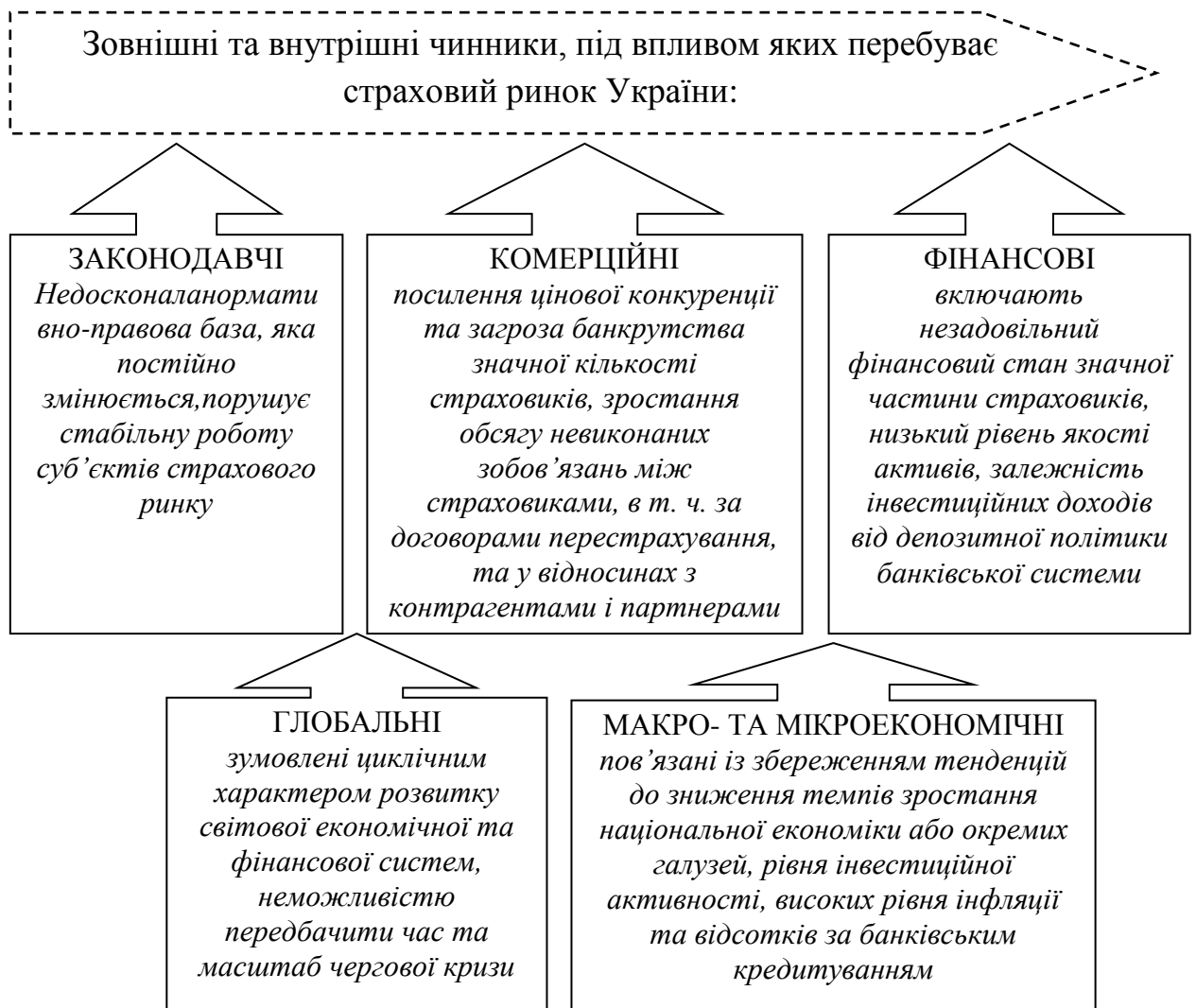

Рисунок 3 – Зовнішні та внутрішні чинники, під впливом яких перебуває страховий ринок України

Джерело: побудовано автором на основі власних досліджень

Стратегією та комплексною програмою розвитку фінансового сектору України до 2020 р., затвердженою Розпорядженням Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг від 11.06.2015 р. №1367 [7] є відродження первинної ролі страхування як суспільно-корисної функції захисту майнових інтересів громадян, суб'єктів економічної діяльності та держави на основі розбудови конкурентоспроможного, відкритого, платоспроможного, оснащеного найсучаснішими інфраструктурою, технологіями страхового ринку з привабливим і широким асортиментом якісних страхових послуг та інструментів, гарантованим рівнем захисту прав споживачів та сучасними методами регулювання і нагляду із залученням інститутів саморегулювання. Досягнення мети Стратегії є одним з найважливіших пріоритетів довгострокової економічної політики держави у фінансовій сфері.

Основними завданнями та заходами, що зазначені в вказаному документі є:

- оздоровлення страхового ринку та подолання наслідків кризи;
- розбудова ефективного, прозорого, недискримінаційного, інституційно спроможного, передбачуваного державного нагляду за страховим ринком;
- впровадження реального захисту прав споживачів;
- удосконалення системи управління ризиками в державі та суспільстві;
- сприяння розвитку основних видів страхування;
- інтеграція страхового ринку України до світового фінансового простору.

На сучасному етапі найбільший негативний вплив на розвиток українського страхового ринку мають такі чинники:

- відсутність чіткої політики в області державного регулювання і ефективного нагляду за діяльністю суб'єктів ринку, що сприяє тінізації операцій, збільшенню фінансових схем, відпливу капіталу за рубіж;
- зниження попиту на страхові послуги в умовах зниження платоспроможності населення, низького рівня довіри до фінансових установ; дисбаланс страхових портфелів у бік корпоративного страхування;
- відсутність механізмів податкового стимулювання інвестиційної активності страхових компаній, низький рівень розвитку ринку довгострокового страхування життя;
- низька якість і вузький спектр страхових послуг, демпінг цін;
- нерозвиненість системи рейтингової оцінки страховиків, непрозорість ринку, відсутність дієвих механізмів захисту прав страхувальників;
- слабкий фондовий ринок, як наслідок – відсутність фінансових інструментів для інвестування, низька якість активів в покриття страхових резервів;
- недостатній розвиток регіональних страхових ринків, які мають помітні територіальні диспропорції.

Враховуючи проведені дослідження нами виділено основні недоліки страхового ринку України (рис. 4).

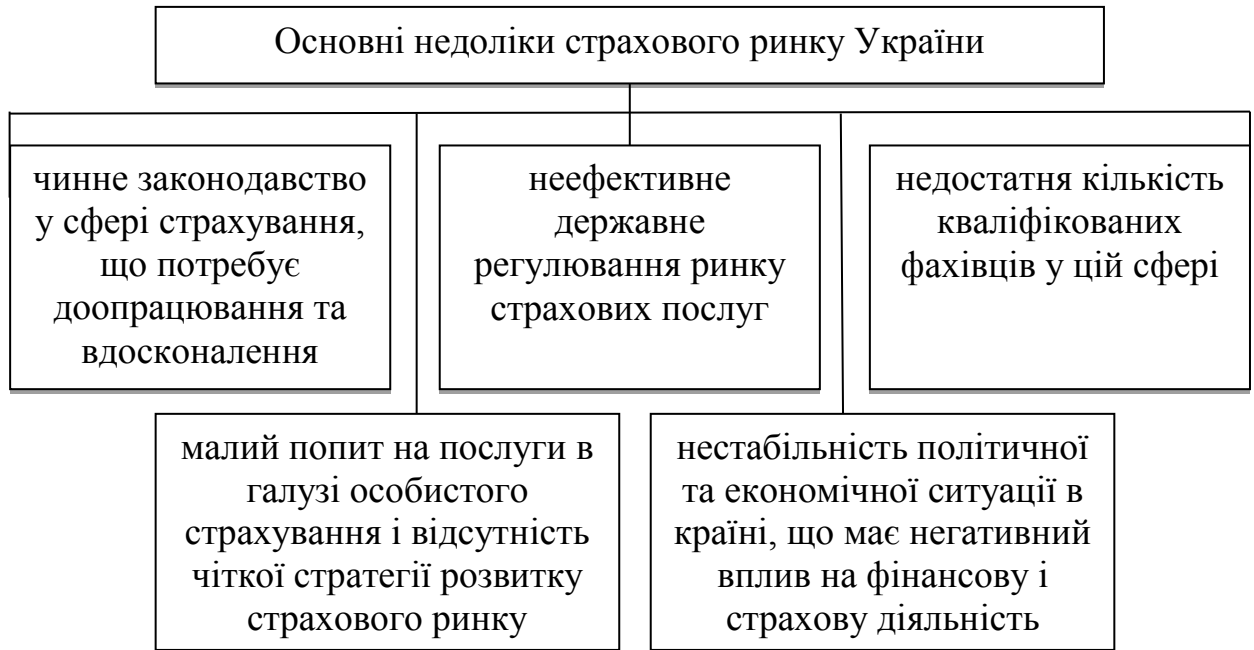

Рисунок 4 – Основні недоліки страхового ринку України

Джерело: побудовано автором на основі власних досліджень

Висновки. Вважаємо, що посприяти подоланню кризових тенденцій на страховому ринку та значно поліпшити фінансовий стан страхових компаній, як у короткостроковій так і у довгостроковій перспективі, можуть такі заходи:

1) Посилення нагляду за страховою діяльністю. Вирішення цього питання можливе шляхом внесення змін в порядок надання звітності страховиками.

2) Проведення постійного моніторингу якості страхових послуг різних страхових компаній. Це безумовно стимулюватиме страховиків до отримання міжнародних рейтингів фінансової стійкості, сприяння інформаційній відкритості страхового бізнесу шляхом постійного моніторингу якості страхових послуг різних компаній у засобах масової інформації.

3) Систематизація нормативно-правового регулювання страхової діяльності. Сприятиме формуванню системи саморегулювання, удосконалення податкового, антимонопольного, кримінального та цивільного законодавства, що регулюють сферу страхування.

4) Посилення контролю за страховою діяльністю з боку Державних органів. Приділення уваги мінімізації можливості зловживання державною владою при контролі над діяльністю страховиків, посилення контролю за операціями вихідного перестраховування та впровадження змін щодо порядку оподаткування страховиків з метою мінімізації фінансових схем.

Підсумовуючи можна сказати, що страховий ринок України знаходиться на етапі розвитку та інтеграції у світовий простір. Він має певні здобутки і дуже багато недоліків. Але наявність цих недоліків показує перспективи розвитку і потенціал для України.

Список використаних джерел

1. Стратегія розвитку страхового ринку України на 2012–2021 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ufu.org.ua/ua/about/activities/strategic_initiatives/5257
2. Рудь І. Ю. Перспективи розвитку страхового ринку. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua>.
3. Державна служба статистики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
4. Воробйов Ю. Н. Страхування в Україні: тенденції й особистості розвитку / Ю. Н. Воробйов, Є. І. Воробйова, В. В. Ворошилов // Экономика и управление. – 2006. – № 2-3. – С. 20-25.
5. Павлюченко Т. Инвесторы грядут // Финансы для всех. – 2006. – №7. – С. 6.
6. Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://nfp.gov.ua/content/konsolidovani-zvitni-dani.html>
7. Про затвердження Комплексної програми розвитку фінансового сектору України до 2020 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0391500-15>

T. Onufrak, V. Shapovalova. Insurance market of ukraine: problems and prospects of development.

The article analyzes the dynamics of the profitability of their operations, outlines the main problems of insurance development in Ukraine and proposes measures to overcome the crisis trends in the insurance market, which will significantly reduce the number of insurance companies in Ukraine. improve the financial position of insurance companies, both in the short term and in the long run.

Key words: insurance, insurance market, insurance companies

*Науковий керівник – канд. екон. наук Шишпанова Н. О.
Миколаївський національний аграрний університет*

УДК 336.27

ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ФОРМУВАННЯ СТРАХОВОГО ПОРТФЕЛЯ ТА УПРАВЛІННЯ НИМ

Ю. С. Сердечна, здобувач вищої освіти обліково-фінансового факультету,

Миколаївський національний аграрний університет

У статті узагальнено теоретичні підходи до визначення сутності формування страхового портфеля, розглянуто фактори впливу на формування страхового портфеля та основні засади формування системи управління страховим портфелем як одного з головних чинників забезпечення фінансової надійності страхових компаній.

Ключові слова: страховий портфель, збалансований страховий портфель, управління страховим портфелем.

Постановка проблеми. Провідну роль у становленні та подальшому розвитку країни відіграють страхові компанії, ефективне функціонування яких забезпечується реалізацією значної кількості управлінських процесів, базовим з яких є формування оптимального страхового портфеля. Уся поточна й перспективна діяльність страхової компанії залежить від обсягу і якості страхового портфеля, від якого, у свою чергу, залежать не тільки основні показники діяльності, але й такі важливі характеристики, як платоспроможність та фінансова стійкість. Необхідність дослідження питань управління страховим портфелем зумовлюється появою нових інструментів мінімізації ризиків, що дозволяють змінювати підходи до формування страхового портфеля, включаючи в нього більше спеціалізованих і масштабних ризиків без загрози втрати платоспроможності компанії.

Аналіз актуальних досліджень. Питання формування й управління страхового портфеля страхової компанії вивчали як вітчизняні, так і зарубіжні науковці. Зокрема, серед українських учених, які працювали в зазначеній сфері, слід назвати роботи В. Д. Базилевича, О. І. Барановського, Н. М. Внукової, К. Г. Воблого, О. Д. Вовчак, О. О. Гаманкової, О. В. Козьменко, С. С. Осадця, Я. П. Шумелди, серед зарубіжних – Д. Бабеля (D. Vabbel), Д. Бланда (D. Bland), С. Л. Єфімова, Є. В. Коломіна, Л. О. Орланюк-Малицької, Л. І. Рейтмана, С. Томаса (S. Thomas), К. Є. Турбіної, Д. Д. Хемптона (J. J. Hampton), В. В. Шахова, Р. Т. Юлдашева, Н. М. Яшиної та ін.

Мета статті. Метою даної статті є узагальнення теоретичних підходів до визначення сутності та принципів формування страхового портфеля, визначення факторів впливу на формування страхового портфеля страхової компанії та управління ним.

Виклад основного матеріалу. На страховий портфель спирається вся поточна й перспективна діяльність страхової компанії. Від структури та якості сформованого страхового портфеля залежать не тільки основні показники діяльності компанії – обсяги надходжень страхових платежів, виплат страхового відшкодування та їх коливання, рівень рентабельності, конкурентні позиції компанії, зокрема частка ринку, але й такі важливі для успішного функціонування страхових компаній характеристики як платоспроможність та фінансова стійкість. Включення до страхового портфелю взаємопов'язаних або катастрофічних ризиків при неправильному управлінні може призвести до вагомих збитків та до банкрутства самої страхової компанії.

В умовах трансформації фінансового ринку дослідження особливостей управління страховим портфелем вимагає розгляду загальних теоретичних положень щодо визначення сутності страхового портфеля, ідентифікації їх видів, а також принципів, методів та інструментів управління страховим портфелем.

На думку В. А. Сушка, страховий портфель – загальна сума страхових ризиків, прийнятих на страхування певним страховиком за усіма або

окремими видами ризику, яка характеризує загальний обсяг його діяльності. Страховий портфель може визначатися за кількістю застрахованих об'єктів, кількістю договорів страхування або за розміром загальної страхової суми. Страховий портфель застосовується у розрахунку обсягу роботи всієї страхової компанії або окремого страхового агента [1, 138].

Визначення страхового портфеля через вартість прийнятих на страхування ризиків дають Н.М. Яшина: “страховий портфель – це вартість страхових ризиків, прийнятих на страхування з набором певних фінансових інструментів, які забезпечують фінансову стійкість страхової організації, на принципах еквівалентності, збалансованості та ефективності” [2] та А.О. Дрібноход: “страховий портфель – систематизована сукупність страхових ризиків, які прийняті на страхування залежно від цілей страхової компанії” [3].

Залежно від поставлених цілей – максимізації прибутку, забезпечення фінансової стійкості, збереження частки ринку – страхові компанії формують відповідний страховий портфель та здійснюють управління ним. Проте, вид страхового портфеля визначається не лише складом та структурою ризиків, що до нього включаються, адже ефективність управління страховим портфелем компанії залежить від того, на скільки прийняті на страхування ризики відповідають сформованим резервам для їх покриття. За даною ознакою можна говорити про формування збалансованого або незбалансованого страхового портфеля.

Також важливою вимогою при формуванні страхового портфеля є його величина (масштаб). Включення до страхового портфеля значної кількості ризиків дозволяє застосовувати закон великих чисел, а саме більш точно передбачати ймовірність настання страхових подій і обсяг потенційного збитку, а також забезпечити формування достатніх страхових фондів і здійснювати солідарний розподіл збитків між страхувальниками.

Однорідність виступає одним із базових принципів формування страхового портфеля – означає, що прийняті на страхування ризики повинні бути максимально однакові за розміром. Оскільки забезпечити рівність всіх ризиків неможливо, виконання даного принципу досягається шляхом виділення в рамках страхового портфеля декількох субпортфельів з однорідним складом, а також шляхом розподілу ризиків між страховиком і страхувальником та передачі певної частки ризику у перестраховання.

До принципів формування страхового портфеля також належать принципи динамічності та диверсифікованості [4]. Динамічність означає підтримання сформованого складу і структури страхового портфелю в часі за рахунок контролю співвідношення між новоукладеними договорами страхування та договорами, термін дії яких закінчився.

Диверсифікованість полягає у включенні до нього різних за характеристиками ризиків з метою уникнення кумуляції збитків та підтримання фінансової стійкості компанії. Кумуляція ризиків виникає у тому випадку, коли настання однієї страхової події призводить до

необхідності проведення виплат відразу за великою кількістю договорів страхування або за декількома договорами зі значними страховими сумами, що в сукупності створює великий обсяг збитків для страхової компанії.

Вибір моделі та виду при формування страхового портфелю залежить від того, які цілі ставить перед собою страховик. Існує 3 моделі формування страхового портфеля, кожній з яких притаманні певні види страхових послуг та різні рівні доходу та ризику:

Таблиця 1

Класифікація типів страхового портфеля

Типи (модель) страхового портфеля	Ступінь ризику	Види страхових портфелів залежно від наданих страхових послуг	Стисла характеристики типів страхового портфеля
Агресивний	Високий	Спеціалізований	Ризикований, має високий рівень дохідності, фінансово нестійкий
Консервативний	Низький	Класичний	Низький ступінь ризику та дохідності, фінансово стійкий.
Диверсифікований	Середній	Комбінований	Середній рівень ризикованості, дохідності та стійкості.

Джерело: [5, с. 25]

Андеррайтинг – це комплексна робота, що проводиться страховиком щодо оцінювання страхових ризиків, прийнятих страховиком, та визначення відповідності цих ризиків страхової компанії з точки зору її фінансової стабільності [6].

При формуванні страхового портфеля андеррайтер приймає рішення щодо:

1. Вибору типу страхового портфеля за співвідношенням ризику і дохідності.
2. Прийняття ризиків страхового портфеля, а саме – визначити ступені ризику (низький, середній високий) в залежності від обраного типу страхового портфеля.
3. Визначення дохідності страхового портфеля за видами страхування.

Вдосконалений процес андеррайтингу є важливим елементом формування збалансованого страхового портфеля і забезпечення фінансової стійкості страховика.

Ще одним вагомим елементом формування страхового портфелю є перестраховання. Політика перестраховання передбачає вибір страховою компанією перестраховика, визначення частки ризику, яка буде передаватися у перестраховання, частки власного утримання та визначення вартості перестраховання. Частка ризиків, яку страховик передає у перестраховання залежить від обраної ним моделі страхового портфелю. Залежно від типу

страхового портфеля обирають спосіб управління ним - активний чи пасивний. Активний спосіб – це трудомісткий, фінансово затратний спосіб управління страховим портфелем, який передбачає ретельний аналіз ринку страхових послуг, відбір ризиків, кваліфікований підхід до формування тарифної політики та створення асортименту страхових послуг. Пасивний спосіб – це управління страховим портфелем, яке передбачає створення добре диверсифікованого страхового портфеля з визначеним рівнем ризику, розрахованим на довгу перспективу. Строк існування такого портфеля передбачає стабільність процесів на страховому ринку [7]. Оскільки портфель є диверсифікованим, то рівень доходу за ним невисокий, проте стабільний.

Операції перестраховування відіграють важливу роль у забезпеченні платоспроможності та фінансової стійкості страхових компаній, оскільки дозволяють залишати на власному утриманні компаній лише ту частку ризиків, які вони в змозі покрити без погіршення стійкості портфеля. Окрім того, можна відзначити додатковий позитивний вплив перестраховування, що полягає у можливості приймати на страхування масштабні та унікальні ризики, а також впроваджувати нові види страхування [8].

Цілями, що ставить перед собою страхова компанія в процесі управління страховим портфелем, можуть бути:

- забезпечення фінансової стійкості;
- одержання максимального прибутку;
- закріплення позицій на страховому ринку та збереження капіталу;
- збільшення частки ринку;
- забезпечення приросту капіталу;
- забезпечення платоспроможності;
- мінімізація ризиків.

Визначаючи головну мету управління страховим портфелем страхова компанія автоматично зосереджується на тих видах страхування і формує такий тип страхового портфеля, який дозволяє досягнути поставленої мети.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Від типу сформованого страхового портфеля та стану ринку страхових послуг залежить вибір способу управління страховим портфелем. За допомогою ефективного управління можна сформувати збалансований страховий портфель, що є запорукою фінансової надійності страхової компанії.

Список використаних джерел

1. Сушко В. А. Страхование: Словарь-справочник. – М.: Книжный мир, 1999. – 408 с.
2. Яшина Н. М. Страховой портфель как основа обеспечения финансовой устойчивости страховой организации / Н. М. Яшина // Финансы и кредит. – 2007. – № 20. – С. 84-87.
3. Дрібноход А. О. Підхід щодо вибору страхового портфеля за цілями страховика / А. О. Дрібноход // Вісник Національного університету “Львівська політехніка”. – 2008. – № 635 – С. 63-67.

4. Журавка О. С. Теоретичні основи формування страхового портфеля / О.С. Журавка // Бізнес-інформ. – 2012. – № 5. – С. 201-204.
5. Рубин Ю. Б. Страховой портфель: Навч.- метод. посібник. – М.: Соминтек, 1994.
6. Супрун А. А. Управління страховим портфелем як засіб забезпечення фінансової надійності страхової компанії /А.А.Супрун // Актуальні проблеми розвитку економіки регіон. Випуск 5/ Збірник наукових праць. -2009. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Aprer/2009_5_2/59.pdf
7. Валь А. М. Способи управління страховим портфелем /А. М. Валь, В. М. Чубтюк // Восьма Міжнародна науково-практична інтернет-конференція “Актуальні проблеми сучасної науки” [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://intkonf.org/val-am-ktn-chubatyuk-vm-sposobi-upravlinnya-portfelem/>
8. Козьменко О. В. Страховий ринок України у контексті сталого розвитку : монографія / О. В. Козьменко. – Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2008. – 350 с.

Y. Serdechna. Factors of influence on formation of the insurance portfolio and managing.

The article generalizes theoretical approaches to the definition of the essence of the formation of the insurance portfolio, factors influencing the formation of the insurance portfolio and the main principles of the formation of the insurance portfolio management system as one of the main factors for ensuring the financial reliability of insurance companies are considered.

Key words: insurance portfolio balanced insurance portfolio, management of insurance portfolio.

*Науковий керівник – канд. екон. наук Шишпанова Н. О.
Миколаївський національний аграрний університет*

УДК 336.76

**ТЕОРЕТИЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ УКРАЇНИ**

Т. В. Шкарлет, здобувач вищої освіти обліково-фінансового факультету,

Миколаївський національний аграрний університет

Розглянуто сутність та теоретичне обґрунтування фінансової діяльності страхових організацій в Україні. Визначено економічну сутність поняття страхування та страховий ринок. Виявлено особливості структури та підходи до визначення напрямку вдосконалення фінансового стану страхових компаній України. Проаналізовано нормативно-правову базу, що регулює діяльність страхових компаній в Україні.

Ключові слова: страхування, страхова компанія, страховий ринок, фінансові ресурси, страхова діяльність.

Постановка проблеми. Реформування всієї системи економічних відносин, соціальні перетворення та трансформаційні зрушення, що

відбуваються в Україні, викликають швидке зростання ринку страхових послуг.

Страховання не тільки здатне забезпечити надійні гарантії відновлення порушених майнових прав та інтересів громадян і юридичних осіб у випадках втрат, заподіяних стихійними лихами, техногенними аваріями, транспортними пригодами та іншими непередбаченими обставинами, але і звільнити державу від відшкодування самих збитків і зміцнити її фінанси.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Визначенням основних проблем страхового ринку України та шляхів їх вирішення займалися такі вітчизняні вчені як В. Д. Базилевич [7], Л. Л. Позднякова, Л. М. Гутко, Н. М. Ткаченко, С. С. Осадець, Н. М. Внукова, Т. А. Говорушко, Є. Н. Гендзехадзе, К. А. Граве та інші.

Метою дослідження є визначення теоретичного обґрунтування фінансової діяльності страхової компанії.

Виклад основного матеріалу. Страхова діяльність належить до сфери фінансових послуг. Страховик, на відміну від промислових і комерційних підприємств, приймає від страхувальника гроші не в обмін на суто матеріальний товар або послуги, а в обмін на послугу, яка забезпечує страховий захист у вигляді майбутніх страхових виплат тільки тим страхувальникам, які зазнали збитків і потребують фінансової допомоги.

Сучасні економічні та суспільні умови в Україні, що включають лібералізацію економічних відносин та євроінтеграційні процеси, стимулюють споживчий попит на страхові продукти.

Репутація страхової компанії, її реальні можливості надати страховий захист, політика компанії стосовно виплат дуже важливі для потенційного клієнта страховика. Тому в умовах відсутності прозорості сучасного українського страхового ринку, загальновизнаних рейтингових оцінок страховиків, на які за їх наявності можна було б покласти страхувальнику, саме на нього лягає відповідальність по вибору страховика. Тому йому також доводиться аналізувати фінансовий стан страхової компанії.

Одним із найважливіших факторів забезпечення розвитку компанії є обсяг та структура фінансових ресурсів. Враховуючи те, що кожен об'єкт підприємницької діяльності визначає для себе певну загальну філософію розвитку, значну увагу необхідно приділити стратегічному плануванню, основною метою якого є забезпечення фінансових можливостей для успішної діяльності та вкінцевому підсумку – досягнення певного рівня прибутковості.

Без визначення фінансових можливостей та перспектив забезпечення сталого фінансового стану жодна компанія не може досягнути стабільного економічного розвитку на ринку [1].

Страховання – одна з трьох сфер фінансової системи. Страховання зв'язане з розподілом сукупного суспільного продукту і частини національного багатства. Для страховання в той же час характерні економічні відносини тільки по перерозподілу доходів і нагромаджень, зв'язаних з відшкодуванням матеріальних і інших утрат. Таким чином, страховання

зв'язане з ймовірносним рухом грошової форми власності. Страховий випадок може і не наступити [2].

Для страхування характерні замкнуті перерозподільні відносини між його учасниками, пов'язані із солідарною розкладкою суми збитку одного або декількох суб'єктів на всіх суб'єктів, залучених у страхування. Цей замкнутий розподіл засновано на імовірності того, що число постраждалих господарств звичайно менше числа учасників страхування. Як правило, число постраждалих повинно бути істотно менше числа застрахованих.

Для організації замкнутої розкладки збитку створюється грошовий страховий фонд, сформований за рахунок внесків всіх учасників. Розмір страхового внеску представляє частку кожного з них у розподілі. Таким чином, чим ширше коло учасників, тим менше сума страхового внеску і вони більш доступні. Обов'язкове страхування втягує найбільше число учасників, отже менше страховий тариф і ризик.

Залежно від підстав надання страхових послуг розрізняють добровільне (здійснюється на основі договору між страхувальником і страховиком) та обов'язкове страхування (здійснюється на основі закону).

Організація страхування і підходи до регулювання державою порядку й умов страхових відносин можуть суттєво відрізнятися залежно від соціальної значимості ризику, що приймається на страхування, кількості потенційних потерпілих, ціни страхування, інших факторів.

Сутність правового регулювання страхового ринку України полягає у встановленні державою певного порядку взаємодії суб'єктів цього ринку і в захисті інтересів його учасників шляхом встановлення певних правил, критеріїв і стандартів відносно надання страхових послуг. Правове регулювання страхового ринку може здійснюватися державними органами (державно-правове регулювання) та окремими інститутами (інституційно-правове регулювання).

Ринок страхових послуг є другим за рівнем капіталізації серед інших небанківських фінансових ринків. Загальна кількість страхових компаній станом на 01.01.2017 становила 310, у тому числі СК "life"¹ – 39 компаній, СК "non-life" – 271 компаній, (станом на 01.01.2016 – 361 компанія, у тому числі СК "life" – 49 компаній, СК "non-life" – 312 компаній)[4].

Для подальшого аналізу розглянемо кількість страхових компаній в Україні станом на 01.01.2017 р. (табл.1):

Таблиця 1

Кількість страхових компаній в Україні станом на 01.01.2017 р.

Кількість страхових компаній	Станом на 31.12.2014	Станом на 31.12.2015	Зміни у 2016 році		Станом на 31.12.2016
			внесено інформацію	виключено інформацію	
Загальна кількість	382	361	6	5	310
в т.ч. СК "non-Life"	325	312	6	4	271
в т.ч. СК "Life"	57	49	0	1	39

Джерело: побудовано автором на основі [4]

Кількість страхових компаній має тенденцію до зменшення, так за 2016 рік порівняно з 2015 роком, кількість компаній зменшилася на 51 СК, порівняно з 2014 роком зменшилася на 72 СК.

За 2016 рік частки валових страхових премій та чистих страхових премій у відношенні до ВВП залишилися на рівні 2015 року та становили 1,5% та 1,1% відповідно. У порівнянні з 2015 роком на 5 434,3 млн. грн. (18,3%) збільшився обсяг надходжень валових страхових премій, обсяг чистих страхових премій збільшився на 4 109,0 млн. грн. (18,4%) [4].

Страхові послуги в Україні надаються фінансовими установами, що відповідають спеціальному комплексу вимог щодо організаційно-правової форми та обсягу капіталу, іншим особливостям, зареєстровані Уповноваженим органом та мають ліцензію на здійснення страхової діяльності. Такі фінансові установи повинні мати достатній рівень платоспроможності та ліквідності щоб забезпечити виплату страхових відшкодувань.

Основними учасниками правовідносин у сфері страхування є страховики (суб'єкти страхової діяльності), страхувальники (особи, яким надаються страхові послуги), спеціально уповноважений державний орган у сфері страхування (Міністерство фінансів України).

Страхування у сфері господарювання регулюється низкою нормативно-правових актів, серед яких:

- Господарський кодекс від 16.01.2003 р: містить положення щодо страхування як різновиду фінансової діяльності (ст. 252), суб'єктів такої діяльності (ст. 353), законодавство про страхування у сфері господарювання (ст. 355);
- Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р.: глава 67 (статті 979 - 999) регулює договірні відносини щодо страхування;
- Закон України від 04.10.2001 р. "Про страхування": встановлює вимоги щодо страховиків, їх майнових активів, здійснюваних ними операцій, державного регулювання сфери страхування [5].

Акти Уряду:

- Положення про "Моторне (транспортне) страхове бюро", затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 28.09.1996 р. № 1175;
- Постанова Кабінету Міністрів України від 24.10.1996 р. № 1290 "Про затвердження Положення про порядок здійснення операцій із перестрахування";
- Положення про порядок провадження діяльності страховими посередниками, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 18.12.1996 р. № 1523;
- Тимчасове положення "Про товариство взаємного страхування", затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 01.02.1997 р. № 132;

- Положення “Про впорядкування діяльності страхових брокерів”, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 29 квітня 1999 р. № 747;
- Постанова Кабінету Міністрів України від 16.11.2002 р. № 1788 “Про затвердження Порядку і правил проведення обов’язкового страхування цивільної відповідальності суб’єктів господарювання зашкоду, яка може бути заподіяна пожежами та аваріями на об’єктах підвищеної небезпеки, включаючи пожежо- та вибухонебезпечні об’єкти та об’єкти, господарська діяльність на яких може призвести до аварій екологічного і санітарно-епідеміологічного характеру” [6].

Страховий ринок є часткою фінансового ринку, де об’єктом купівлі-продажу виступає страховий захист, формується попит і пропозиція на нього. Основною функцією страхового ринку є акумуляція та розподіл страхового фонду з метою страхового захисту суспільства.

За структурою страховий ринок розрізняють на інституціональну, територіальну, галузеву та організаційну. Інституційна структура передбачає розмежування приватної, публічної або комбінованої форми власностей. Вона може бути представлена акціонерними, корпоративними, взаємними державними страховими компаніями.

Страховий ринок в територіальному аспекті розділяють на місцевий, національний та світовий. За галузевою ознакою виділяють ринки особистого та майнового страхування.

Організаційна структура страхового ринку представляє страхове товариство або страхова компанія, асоціації, пули, об’єднання, товариства взаємного страхування, страхові агенти, страхові брокери, страхові посередники, перестраховальні компанії (перестраховики) моторне (транспортне) страхове бюро, комітет у справах нагляду за страховою діяльністю.

На страховий ринок впливають як і внутрішня структура страхового ринку так і зовнішнє середовище страхового ринку, що складається з елементів, якими страховик може управляти (ринковий попит, конкуренція, ноу-хау, (інфраструктура) та з тих, на які він впливати не може (чисельність населення, його вікова та статева структура)

Отже, страховий ринок – це відкрита система здатна до розширення та звуження, залежна від економічної ситуації в країні і від активності страховика.

Фінансова діяльність страхової організації обумовлена передусім основне завдання цього виду організацій, серед яких виділяють:

- надання страхових послуг підприємствам, установам та населенню в індивідуальному і груповому порядку;
- забезпечення своєчасних гарантованих виплат застрахованим відшкодування;
- здійснення страхової діяльності за принципами фінансової стійкості й рентабельності страхових операцій [7].

Важливими аспектами страхової діяльності є:

- 1) ймовірнісний характер наступу страхового випадку і виплат у ній;
- 2) замкнута солідарна розкладка шкоди серед страхувальників;
- 3) комерційний розрахунок в якості основи організації фінансів страховика.

Усе це безпосередньо негативно впливає на структуру тарифних ставок, що відбивають ціну страхового ризику й інші витрати страховика по укладеним договором страхування.

Страховий ринок України має ряд невирішених проблем, до яких можна віднести:

- низьку зацікавленість у страхуванні внаслідок низької платоспроможності населення, існування певної недовіри до страхування та низький рівень страхової культури;
- недосконале законодавство щодо обов'язкових видів страхування, які потребують виваженого політичного та економічного підходу з урахуванням як зарубіжного досвіду, так і економічної доцільності здійснення в Україні;
- недостатній розвиток довгострокового страхування життя, пенсійних ануїтетів та інших видів накопичувального страхування;
- невелика фінансова місткість вітчизняного страхового ринку, недостатня капіталізація та низька ліквідність страховиків, що зумовлює надходження значних сум страхових премій (а це можливі інвестиційні ресурси) у вигляді перестраховальних премій до іноземних компаній за договорами перестраховання;
- незавершене формування інфраструктури національного страхового ринку, яка здатна надавати страховикам різного виду послуги – консультаційні, маркетингові, експертні;
- велика кількість страхових компаній практично ще не працює за світовими та європейськими стандартами, а вітчизняне страхове законодавство не відповідає вимогам міжнародного, у тому числі Європейського Союзу;
- недостатній рівень кадрового та наукового забезпечення [8].

Висновки. Таким чином, фінансова діяльність страхової компанії як комплексне поняття, що є наслідком взаємодії усіх елементів системи фінансових відносин компанії, визначається сукупністю господарських факторів і характеризується системою показників, які відображають наявність, розміщення і використання фінансових ресурсів.

Оцінка фінансової діяльності страховика пов'язана з необхідністю визначення доцільності його діяльності на страховому ринку, можливості виконувати свої зобов'язання та задовольняти потреби своїх клієнтів.

Для поліпшення показників фінансового стану діяльності страховика необхідно створити певні умови, зокрема:

- розвиток та розширення всіх видів страхування завдяки впровадженню європейських та світових технологій;

- впровадження нових видів страхових послуг;
- максимальний обсяг охоплення ринку, повне обслуговування потреб клієнтів, лідерство у питаннях зниження собівартості страхових премій;
- зміцнення та вдосконалення організаційно-територіальної мережі;
- впровадити ефективну систему перестраховання.

Ці заходи допоможуть страховикам України поліпшити рівень свого фінансового стану, що дає їм змогу конкурувати з іншими страховими компаніями в Україні, а і у майбутньому з європейськими страховими компаніями.

Список використаних джерел

1. Журавка О. С. Фінансова безпека сучасного страхового ринку України / О. С. Журавка, Т. О. Бочкарева // Економіка. Фінанси. Право. – 2015. – № 6/1. – С. 57-65.
2. Лютий І. О. Страхові компанії у розбудові фінансового ринку України / І. О. Лютий // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – 2006. – № 81/82. – С. 24-26.
3. Пацурія Н. Б. Суб'єкти страхової діяльності: нормативне регулювання, місце і функції на страховому ринку України // Вісник Вищого Арбітражного Суду України. – 1999. – № 1. – С. 148-156.
4. Підсумки діяльності страхових компаній за 2016 рік [Електронний ресурс] / Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. – Режим доступу: https://nfp.gov.ua/files/DepFinMon/zvitni_dani/sk_%202016.pdf.
5. Постанова Правління НБУ від 18.06.2015 року №391, що затвердила Комплексну програму розвитку фінансового сектору України до 2020 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=18563297>.
6. Проект від 23.08.2012 року, який розроблений Українською федерацією ubezpieчення “Стратегія розвитку страхового ринку України в 2012-2021” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ufu.org.ua/ua/about/activities/strategic_initiatives/5257.
7. Базилевич В. Д. Страхова справа / В. Д. Базилевич, К. С. Базилевич. – К.: “Знання”. – 1997. – 216 с.
8. Базилевич В. Д. Антимонопольні заходи держави й створення конкурентного середовища на страховому ринку України // “Фінанси України”. – 1998. – № 8. – С. 5-15.

T. Scarlet. The theoretical justification of financial activities of insurance companies.

The essence and theoretical basis of the financial activities of insurance organizations in Ukraine. The economic essence of the concept of insurance and insurance market. The peculiarities of the structure and approaches to defining areas of improvement the financial condition of insurance companies of Ukraine. The author analyses the normative framework that regulates the activities of insurance companies in Ukraine.

Key words: insurance, insurance company, insurance market, financial resources and insurance activities.

*Науковий керівник – канд. екон. наук Шишпанова Н. О.
Миколаївський національний аграрний університет*

ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДТРИМКИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

О. О. Васильєва, здобувач вищої освіти обліково-фінансового факультету,

Миколаївський національний аграрний університет

У статті розкрито проблеми фінансової політики інноваційного розвитку економіки України; запропоновано механізм формування і реалізації інноваційної стратегії підприємств; виділено передумови повноцінного функціонування механізму інноваційного розвитку.

Ключові слова: фінансова політика, інноваційний розвиток, інноваційна стратегія, механізм, фінансова стратегія, підприємство.

Постановка проблеми. Сьогодні перед Україною стоїть стратегічне завдання переходу на інноваційний тип економічного розвитку. В умовах формування інноваційної моделі розвитку збільшується значущість державної інноваційної політики, яка стає основою регулювання економіки. Головним чинником економічного зростання вітчизняних підприємств стають інновації, причому економічний ефект від їх впровадження досягається за умови системного характеру інноваційної діяльності на основі реалізації інноваційних стратегій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розв'язання цієї проблеми ґрунтується на вкладі у розвиток інноваційної політики таких вітчизняних вчених, як О. І. Амоша, Т. Б. Альгіна, Л. Л. Антонюк, Ф. Ф. Бездудний, І. Р. Бузько, Д. Є. Висоцький, І. О. Галіця, С. М. Ілляшенко, Б. Т. Кліяненко, Б. К. Лісін, Б. А. Малицький, Л. Н. Матросова, О. Немчин, С. В. Онишко, О. П. Осика, Ю. Н. Павлючук, В. П. Соловйов.

Мета статті – визначення проблем інноваційного розвитку, обґрунтування фінансової політики та механізму інноваційної стратегії підприємств.

Виклад основного матеріалу. Інноваційний шлях розвитку пов'язаний з пошуком джерел фінансових ресурсів та підвищенням ефективності використання фінансово – кредитних важелів. Сучасна фінансова політика України у сфері забезпечення інноваційного розвитку не реалізує повною мірою взаємозалежності процесів фінансового забезпечення інноваційного розвитку, оскільки в країні не функціонує механізм ринкової конкуренції, що стимулював би підприємців фінансувати інноваційні процеси. Поглиблення теоретичних і методичних основ цієї політики є актуальною проблемою. У вітчизняній науці бракує робіт, де було б викладене системне уявлення про модернізацію економіки на основі технологічного інноваційного оновлення, а також подане обґрунтування принципів формування фінансово-інноваційної політики і механізмів її реалізації [3].

Фінансова політика повинна створити в національній економіці сприятливі передумови для розвитку необхідного інноваційного клімату і відповідного середовища. А це означає необхідність створення фінансово-кредитного механізму, який сприяв би реалізації інвестицій інноваційного характеру, забезпечував економічне зростання країни.

Важливим чинником розвитку економіки інноваційного типу є створення ефективного фінансового механізму. Сьогодні управляти інноваційним процесом – це, передусім, управляти фінансовими ресурсами і через інститути та інструменти фінансового механізму стимулювати інноваційний розвиток. Тому потреба у теоретичному обґрунтуванні і формуванні цілісного уявлення щодо фінансового механізму інноваційного розвитку є основою ефективної фінансової політики держави.

Розміщення інвестицій у високотехнологічні види діяльності є найбільш ефективним. Інноваційна орієнтованість інвестицій не тільки зводиться до заміни застарілих основних фондів новими, з її допомогою здійснюється міжгалузеве і міжсекторальний перерозподіл капіталу. Головні зміни в підприємницькій діяльності в умовах інноваційної економіки, як свідчить світова і українська практика, пов'язані з розвитком глобальних ланцюжків створення вартості, що складається з незалежних в майновому відношенні фірм. Результати дослідження інноваційного потенціалу розвитку економіки країни дозволили визначити ряд проблем [1].

На основі дослідження процесів, що відбуваються в Україні, у відповідності до інтересів держави та суб'єктів господарювання були сформульовані стратегічні та тактичні цілі фінансової політики. Стратегічні цілі передбачають створення ринкового фінансового механізму, який би стимулював суб'єктів науково-технічної та підприємницької діяльності до розробки, виготовлення і реалізації інноваційної продукції. Тактичні цілі визначають: пряме бюджетне фінансування інноваційних проектів; створення організаційно-правових засад реалізації фінансової політики забезпечення інноваційної діяльності; формування сприятливих умов для залучення фінансово-кредитного сектору до кредитування інноваційної сфери; використання позабюджетного механізму в стимулюванні підходів до здійснення інноваційної діяльності.

Дослідження взаємозв'язку фінансової та інноваційної політики дозволяє визначити, що можливості інноваційного розвитку зростають при поєднанні наявних фінансових ресурсів з можливостями технологічного та кадрового потенціалу національної економіки і окремих підприємств. Таким чином, інноваційний розвиток стає джерелом нагромадження фінансових ресурсів та модифікації їх якісних характеристик у процесі виробництва та наукових досліджень, і, відповідно, сприяє виходу суб'єкта господарювання з кінцевим продуктом на ринок інновацій [4].

Доведено, що фінансову політику щодо активізації комплексного фінансового забезпечення інноваційного розвитку слід проводити з урахуванням притаманних інноваціям класифікаційних ознак, а саме: типу

інновацій, сфер впливу, глибини і масштабності впровадження, ступеня новизни, джерела ідеї, виду новинки та способу заміщення існуючих аналогів.

Основними елементами державної фінансової політики сприяння розвитку інноваційного середовища є: створення фінансових механізмів державної підтримки інноваційної діяльності у напрямку фінансування через систему державних науково-технічних програм різного рівня та фінансування через спеціально створені фонди; організаційно-правові методи впливу держави на формування інфраструктури інноваційної сфери; створення інформаційної бази на ринку інноваційної продукції; інституційне та організаційно-правове забезпечення функціонування ефективного механізму реалізації фінансової політики держави [2].

Однією з передумов повноцінного функціонування механізму інноваційного розвитку є високий рівень професійно-освітньої підготовки населення. Рівень освіти населення – це один з тих показників, що визначають належність країни до економічно-розвинених, тому він набуває вагомого значення у формуванні нового рівня економіки й суспільства.

Висновок. Діючий нині механізм фінансової політики підприємств є недостатньо ефективним і не має належної науково-методичної основи. У ньому відсутні такі ключові складові як формування адаптивного механізму стратегії інноваційного розвитку підприємства та надійні методи забезпечення та регулювання її реалізації. Застосування системного підходу дозволяє в сучасних умовах і на положеннях теорії фінансів визначити закономірності інноваційного розвитку підприємства.

Список використаних джерел

1. Бузько І. Р. Стратегічне управління інвестиціями та інноваційна діяльність підприємства : [монографія] / І. Р. Бузько, О. В. Вартанова, Г. О. Голубенко. – Луганськ: видво СНУ ім. В. Даля, 2012. – 232 с.
2. Малицький Б. А. Стан, проблеми і перспективи інноваційного розвитку економіки України / Б. А. Малицький, А. С. Попович // Інвестиції та інновації. – 2014. – 140 с.
3. Онишко С. В. Фінансовий потенціал інноваційного розвитку економіки / С. В. Онишко // Фінанси України. – 2013. – С. 78-86.
4. Яфінович О. Б. Суттєвість та перспективи інноваційного розвитку в Україні // Розвиток трансформаційної економіки України. Наук. зб. / За ред. З. Г. Ватаманюка. – Львівський національний ун-т імені Івана Франка. – Львів, 2013. – С. 36-40.

O. Vasilieva. Financial policy support support innovation of Ukraine

The article deals with the problems of financial policy of innovative development of Ukraine; the mechanism of formation and implementation of innovative strategies of enterprises. Methodological provision of financial strategies.

Key words: fiscal policy, innovative development, innovative strategy, mechanism, financial strategy, enterprise.

Науковий керівник – асистент кафедри фінансів, банківської справи та страхування Боднар О. А.

Миколаївський національний аграрний університет

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ПІДТРИМКИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ТОВАРОВИРОБНИКІВ

*К. А. Дичко, здобувач вищої освіти обліково-фінансового факультету,
Миколаївський національний аграрний університет*

У статті розглянуто основні аспекти державної аграрної політики європейських країн світу, що є провідними товаровиробниками сільськогосподарської продукції, її особливості та відмінності. Оцінюється рівень державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників у європейських країнах. Досліджуються проблеми державної підтримки товаровиробників. На основі європейського досвіду окреслені основні вектори вітчизняної підтримки сільськогосподарських товаровиробників, спрямовані на забезпечення сталого розвитку аграрного сектора національної економіки. Визначаються перспективи та можливості адаптації європейського досвіду до аграрного сектора економіки України для розв'язання проблем розвитку сільського господарства.

Ключові слова: Європейський досвід підтримки сільськогосподарських товаровиробників, державне регулювання, агропромисловий комплекс, державна підтримка, фінансування сільського господарства.

Постановка проблеми. Сільське господарство – важлива галузь національної економіки. На даному етапі економіка України опинилася у кризовому становищі. Саме тому важливим є концентрація зусиль держави на пріоритетній галузі економіки – сільському господарстві, яке виробляє 30% ВВП в Україні. Впровадження європейського досвіду підтримки сільськогосподарських товаровиробників допоможе стабілізувати галузі сільського виробництва, стимулювати експорт продукції, використовувати найкращі технології, забезпечити захист товаровиробника на внутрішньому ринку.

Аналіз актуальних досліджень. Дослідженням даного питання приділяли уваги багато вчених, серед них: Н. Трусова, О. Назаркевич, І.Маленька, С. Аланок, Дж. Кейнс, Л. Хоффман, С. Брю, А. Сміт, М. Трейсі, Т. Семкіна, Б. Чернякова, О.М. Алимов, В. Андрійчук, Б. Данилишин, С. Дем'яненко, С. Дорогунцов, М. Долішній. Їхні фундаментальні праці зробили значний внесок у розвиток цієї тематики. Проте дане питання потребує детального вивчення та глибокого висвітлення з точки зору закордонного досвіду, оскільки є багатоаспектним.

Мета статті. Метою даного дослідження є вивчення та узагальнення найкращого досвіду європейських країн, які є провідними сільськогосподарськими товаровиробниками з визначенням перспектив і подальшим їх впровадженням для сільськогосподарських товаровиробників України.

Виклад основного матеріалу. Держава, використовуючи сукупність важелів впливу на економіку, може відігравати прогресивну або регресивну роль у розвитку тієї чи іншої економічної системи.

Практика застосування механізму державного регулювання розвитку аграрного сектора свідчить про те, що вплив органів державної влади на економічні процеси в сільському господарстві не завжди є об'єктивним і обґрунтованим. Відсутність збалансування інтересів усіх суб'єктів державного управління та детальних обрахунків ефективності прийнятих регуляторних актів досить часто ускладнює соціально економічну ситуацію у країні в цілому, призводить до нестабільності законодавства, зниження інвестиційної привабливості аграрного сектора та зменшення ділової активності в сільському господарстві. Світовий досвід розвитку сільського господарства свідчить про зростання ролі держави в регулюванні сільськогосподарського і продовольчого ринків. Розмір державної підтримки в окремих країнах може досягати 70% вартості продукції сільського господарства [1, с. 2].

Обсяг державної підтримки значною мірою залежить від рівня доходів країни. Так, підтримка сільськогосподарських підприємств в країнах ЄС, Норвегії, Канаді, США відповідно даних Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) за 2012-2016 р., значно перевищує відповідний показник для України (табл. 1).

Таблиця 1

**Фінансування сільського господарства у різних країнах
(у млн. дол.)**

Країни	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2016 р. у % до 2015 р.
Україна	2808	1903	2426	127,48
ЄС (28 країн)	128749	107392	111592	103,91
Норвегія	4277	3524	3364	95,46
Канада	6660	5762	6396	111,00
США	98241	76258	90849	119,13

Джерело: складено з використанням даних [2]

Аналізуючи дані таблиці 1, можна відмітити, що у 2016 році держава Норвегії виділила на підтримку сільського виробництва 3364 млн дол., Канади – 6396, США – 90849, країни ЄС – 111 592 млн дол. При цьому в Україні цей показник становить 2426 млн дол. Таким чином, можна стверджувати, що політика України не спрямована на підтримку сільськогосподарських підприємств.

До основних напрямів державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників європейських країн відносять:

1) підтримка товарного виробництва та підвищення конкурентоспроможності аграрних суб'єктів господарювання у зв'язку із виробництвом ними екологічно чистої продукції;

2) підтримка дрібних товаровиробників, сімейних ферм та кооперативних об'єднань;

3) охорона земель та раціональне використання сільськогосподарських угідь;

4) розвиток аграрної науки та впровадження у виробництво новітніх екологічнобезпечних технологій виробництва сільськогосподарської продукції, догляду за тваринами, систем обробітку ґрунту та ін [3, с. 2].

На нашу думку, для України найбільш цінним є досвід підтримки сільськогосподарських виробників таких країн, як Німеччина, Польща. Німеччина належить до числа найбільших країн-виробників сільськогосподарської продукції. Вона має сучасні технології, ефективну організацію і механізацію сільського господарства. Саме завдяки цьому досягається висока продуктивність праці. Мета діяльності підприємств цієї країни, яка має високоінтенсивне виробництво, не лише отримання прибутку, а й максимально ефективно використання землі. Власне виробництво пшениці задовольняє попит на 80%, цукру – на 85%, м'яса – на 90%, молока – на 100%.

Кошти, які виділяються із загальної сільськогосподарської програми підтримки фермерів і сільських районів в розмірі близько 6,2 млрд. євро за рік спрямовуються за двома напрямками:

- 1) Прямі виплати фермерам в розрахунку на гектар сільгоспугідь;
- 2) Розвиток конкретних програм допомоги для сталого і екологічно чистого сільського господарства.

Соціальна політика активно допомагає фермерам щодо створення умов для розвитку ефективного і конкурентоспроможного сільського господарства. Сільськогосподарська система соціального забезпечення колгоспників і членів їх сімей забезпечує фінансовий захист від мінливостей життя (хвороб, необхідність тривалого догляду, нещасні випадки на виробництві, зниження працездатності, старості і смерті застрахованої особи) [4].

Державна підтримка в Німеччині є одним з найефективніших видів регулювання сільськогосподарських товаровиробників. Вона спрямована на дотримання таких вимог :

- 1) збереження сільськогосподарських земель;
- 2) збереження ґрунтових вод, дотримання доз внесення добрив та їх зберігання;
- 3) упровадження обмежень щодо використання пестицидів;
- 4) реєстрація тварин, маркування м'яса;
- 5) гігієна й безпека харчових продуктів;
- 6) систематичний контроль та система санкцій.

Як бачимо, у Німеччині застосовується така система державної підтримки сільського господарства, яка дозволяє комплексно вирішувати проблеми сільського господарства, зокрема ефективного використання сільськогосподарських земель, забезпечення продовольчої безпеки країни та створення конкурентного середовища на ринку сільськогосподарської продукції [5].

Високий рівень державної підтримки сільського господарства має Польща. В даній країні закони ринку поєднуються з виваженою державною

політикою, спрямованою на підтримку і допомогу сільськогосподарським виробникам, характерним для якої є встановлення певного рівня заготівельних цін, дотування експортних поставок, обмеження виробництва окремих видів сільськогосподарської продукції, стимулювання розвитку сільських територій тощо.

Серед польських господарств дуже розвинена спеціалізація (одні виробляють молоко, а інші вирощують різноманітні овочі). Для цієї країни характерною думкою є те, що багатопрофільні господарства менш ефективні. Це пояснюється тим, що вони відкриті до вимог ринку, технічного і біологічного прогресу. При використанні пільгових кредитів, господарства здійснюють модернізацію і докуповують землю.

Держава проводить довгострокову політику розвитку дрібних господарств.

Польська модель системи державного регулювання аграрного сектора орієнтована на стимулювання:

- 1) інвестицій у сільському господарстві, сільськогосподарській переробці і послугах для сільського господарства;
- 2) заходів для створення нових, постійних місць роботи;
- 3) розвитку техніко-виробничої і ринкової інфраструктури села;
- 4) діяльності по підвищенню і зміні фахових кваліфікацій населення, сільськогосподарські консультацій.

Щодо України, то основною підтримкою держави для товаровиробників є запровадження спеціальних режимів оподаткування, яка, за даними Мінагрополітики, у 2014 році склала 24,4 млрд. грн. У 2016 році зменшилося пряме фінансування аграрного сектора до 3,5 млрд. грн.

На суттєву непрямую підтримку за рахунок пільгового оподаткування, український сільгосптоваровиробник у поточному році також не може розраховувати, оскільки з 1 січня 2016 року набрали чинності зміни до Податкового кодексу України, які значною мірою погіршили режим податкового сприяння агровиробникам [6].

Відповідно до Державного бюджету України, у 2016 р. в порівнянні з попереднім роком відбулось скорочення наданих кредитів фермерським господарствам на 9 780,8 тис.грн направлених на розвиток сільського господарства країни.

Порівнюючи обсяг державної підтримки в Україні з іншими європейськими країнами, можна стверджувати, що у європейських країнах високий показник надання державної підтримки (субсидій) сільському господарству, який формує вищий рівень конкурентоспроможності європейської аграрної продукції.

Причин, з яких в Україні не достатньо за обсягами прямої підтримки сільськогосподарського виробництва дуже багато. Це і дефіцит бюджету, і висока корупція, і відсутність законів, програм, які б підвищили розвиток сільського господарства.

Варто відзначити те, що в Україні в різні часи існувала велика кількість загальнонаціональних та регіональних аграрних програм, спрямованих на розвиток сільськогосподарської продукції, таких як “Розвиток зерновиробництва в Україні до 2015 року”, “Рослинництво – 2015”, “Комплексна біологізація захисту рослин 2008–2015”, “Програма розвитку молочного скотарства 2013-2015” та багато інших, проте більшість із них так і не завершилися отриманням очікуваних результатів у зв’язку із наявністю ряду проблем в процесі їх планування, виконання, контролю та оцінки [7, с. 4].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, досвід європейських країн, які мають розвинену ринкову економіку, свідчить про різноманітність форм державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників та її виключно важливу роль у забезпеченні ринкової рівноваги і збільшенні можливостей економічного вибору.

Для задоволення міжнародних вимог до якості та безпеки продуктів харчування потрібно переглянути ряд методів та технологій виробництва. Виходячи з цього, головними пріоритетами державної агропромислової політики повинно стати:

1. Збільшення рівня державної підтримки.
2. Переорієнтація фінансування сільського господарства у бік збільшення спрямування державних коштів на розвиток сільського господарства.
3. Екологічна спрямованість аграрної політики та раціональне землекористування.
4. Збільшення обсягів фінансування на наукові розробки, технологічний прогрес у сфері енергозбереження, селекції, підвищення професійної кваліфікації сільськогосподарських виробників тощо.

Список використаних джерел:

1. Трусова Н. В. Світовий досвід державної підтримки розвитку сільськогосподарського виробництва / Н. В. Трусова // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки). – 2013. – № 4 (24). – С. 2.
2. Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР). – Режим доступу: http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/agriculture-and-food/agricultural-policy-monitoring-and-evaluation-2017/statistical-annex_agr_pol-2017-31-en#page42.
3. Назаркевич О. Б. Міжнародний досвід державного регулювання та підтримки малих сільськогосподарських підприємств / О. Б. Назаркевич. – 2014. – № 4. – 212 с.
4. Федеральне міністерство продовольства, сільського господарства та захисту прав споживачів Німеччини: – Режим доступу : <http://www.bmel.de>
5. Informationsbroschüre über die einzuhaltenden anderweitigen Verpflichtungen – Cross Compliance. 2013 Endfassung 12.12.2012-104 s.
6. Підтримка аграрного виробництва у країнах Європейського союзу. – Режим доступу : <http://edclub.com.ua..>
7. Надвиничний С. А. Зарубіжний досвід державної підтримки сільського господарства / С. А. Надвиничний // Агросвіт. – 2011. – № 2. – С. 6-12. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/agrosvit_2011_2_4.

8. Маленька І. М. Фінансова підтримка сільського господарства України / І. М. Маленька. – 2015. – 44 с.

K. Dichko. The european experiences of support to agricultural producers.

The article describes the main aspects of state agrarian policy of the European countries that are leading producers of agricultural products, its features and differences. Estimated level of state support to agricultural producers in European countries. Explores the issues of state support of producers. On the basis of the European experience identified the main vectors of domestic support to agricultural producers aimed at ensuring sustainable development of agrarian sector of the national economy. Perspectives and the possibility of adapting European experience to the agricultural sector of Ukraine for the solution of problems of development of agriculture.

Key words: European experiences of support to agricultural producers, government regulation, agro-industrial complex, state support, agriculture financing.

Науковий керівник – асистент кафедри фінансів, банківської справи та страхування Боднар О. А.

Миколаївський національний аграрний університет

УДК 336.741.232

BITCOIN – АЛЬТЕРНАТИВНА ПЛАТІЖНА СИСТЕМА

М. П. Захиров, здобувач вищої освіти обліково-фінансового факультету,

Миколаївський національний аграрний університет

Розглянуто сутність поняття Bitcoin як нового платіжного засобу; викладено бачення переваг та недоліків даної валюти; наведено порівняння поглядів економістів щодо доцільності та перспективності використання даної валюти як грошової одиниці.

Ключові слова: криптовалюта, bitcoin, транзакція.

Постановка проблеми. В 2009 році було впроваджено нову електронну валюту: Bitcoin, яка дуже швидко почала розповсюджуватись, і привертати увагу суспільства. Відповідно на сьогодні вона не залишається без уваги економістів, та диспутів щодо доцільності її існування. Особливо обговорення пожвавилось після публікації статті на сайті Medium.com Майком Хирном – одним з основних розробників Bitcoin, в якій він зазначив, що “експеримент з криптовалютою не вдався” [1]. Але не дивлячись на це Bitcoin продовжує своє існування і стрімко набирати популярність, завдяки стрімкому зростанню курсу. Чи варто сподіватись на Bitcoin як на об’єкт вдалого інвестування, чи це всього лише чергова “мильна бульбашка” яка скоро лусне.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Bitcoin як нова криптовалюта ставала предметом дослідження таких науковців, як: Пол

Кругман, Роберт Мерфі, Артем Афян, Стефена Кінзелли, та ін. Оскільки Bitcoin з'явилась доволі нещодавно наразі залишаються невизначеними всі аспекти її існування, та її місце в світовій економіці, тому це питання потребує подальших досліджень.

Виклад основного матеріалу. Як зазначив засновник крипто валюти Майк Хирн: “біткоіни провалилися тому, що суспільство не змогло зробити проект успішним. Це повинна була бути нова, децентралізована форма грошей, якої не потрібні системно важливі інститути” [1]. Він заявив, що експеримент з Bitcoin провалився і більше не братиме в ньому участь.

“Біткоін – це зло”, писав Пол Кругман у своїй однойменній статті, опублікованій в NewYorkTimes в кінці 2013 року. На неї обрушилися з жорсткою критикою прихильники криптовалюти, які згадували заяву Пола Кругмана, зроблене ще в 1998 році про те, що “вплив Інтернету на економіку буде не більшим, ніж від факсового апарату” [2].

Як стверджує Кругман, “розвиток технології виробництва Біткоінів породило більше суперечок, ніж будь-яке інше досягнення в галузі економіки за останні п'ять років. Нічого дивного, поява альтернативної валюти було спровоковано правовою і моральною кризою нашого суспільства” [2].

Провідний економіст Федерального резервного банку Чикаго Франсуа Вельде опублікував елегантний аналіз цієї криптовалюти. У своєму дослідженні він пояснив її механізми функціонування, обмеження і перспективи успіху, уклавши що Bitcoin “представляє собою значне концептуальне і технічне досягнення, яке цілком може бути використано існуючими фінансовими інститутами” [3].

У різних країнах відношення до системи Bitcoin сильно різняться. У деяких країнах операції з Bitcoin офіційно дозволені. Зазвичай їх розцінюють як товар чи інвестиційний актив які регулюються відповідним законодавством для можливості оподаткування. Також Bitcoin в деяких випадках визнають в якості розрахункової грошової одиниці, в інших країнах, наприклад в Японії Bitcoin є законним платіжним засобом з податком на їх придбання. В той час як в Китаї операції з біткоінами дозволені лише для фізичних осіб і заборонені для банків.

У багатьох країнах статус Bitcoin досі не визначений або ще змінюється. Так наприклад Банк Таїланду заявив, що для операцій з біткоінами потрібна ліцензія на право проведення валюто-обмінних операцій. Пізніше було опубліковано роз'яснення, що через відсутність законних підстав, в Таїланді обмін Біткоінів не підпадає під тайське валютне законодавство, так як іноземні валюти в операціях участі не беруть. Через деякий час Банк Таїланду додатково роз'яснив, що біткоіни можна обміняти на іноземну валюту, через обмін вони все ж пов'язані і ліцензія потрібна.

Навіть в одній країні різні державні установи, міністерства, суди можуть відноситися до біткоінів по різному. У США біткоіни вважають “віртуальною валютою”. У березні 2013 року комісії з фінансових злочинів оголосила про те, що операції з обміну будь-якої криптовалюти на паперові гроші повинні

регулюватися так само, як і операції з обміну фіатних грошей між собою. Обмінні пункти повинні зареєструватися в якості постачальників фінансових послуг і повідомляти про підозрілі транзакції в органи правопорядку. У листопаді 2013 Сенаті США проходили слухання з приводу віртуальних валют. Хоча остаточного рішення не було прийнято, але криптовалюту не заборонили, висловили побажання їх контролювати і вивчати, працювати над регулюванням цього бізнесу. У серпні 2013 року обвинувачений в шахрайстві виправдовувався тим, що біткоіни не є грошима і він не несе перед інвесторами ніяких фінансових зобов'язань. Суддя Східного округу штату Техас (США) прийняв рішення, що при передачі біткоінів в інвестиційний фонд вони є валютою або формою грошей, тобто інвестори передали до фонду гроші і фонд тепер несе відповідні зобов'язання. 25 березня 2014 року Служба внутрішніх доходів США випустила посібник з оподаткування операцій з Bitcoin і іншими віртуальними валютами, які розглядається як майно.

22 жовтня 2015 року Європейський суд (European Court of Justice, ECJ) ухвалив, що операції обміну Bitcoin на реальні валюти звільняються від ПДВ [6]. Рішення суду зумовлено тим, що закон про ПДВ поширюється на поставку товарів і надання послуг. Транзакції в Bitcoin були віднесені до платіжних операцій з валютами, монетами і банкнотами, і тому вони не підлягають оподаткуванню ПДВ. Суд рекомендував всім країнам-членам Євросоюзу виключити криптовалюту з числа активів, що підлягають оподаткуванню.

6 жовтня в Верховній Раді України було зареєстровано законопроект №7183 про легалізацію крипто валюти в Україні [4]. Наразі документ перебуває на доопрацюванні в профільному комітеті. Згідно з цим документом регулювання обігу крипто валюти буде покладено на Національний Банк України, також в законопроекті зазначено що держава не несе зобов'язань, а також не відшкодовує вартість криптовалюти у випадку її знецінювання або втрати з будь-яких інших причин, та не здійснює будь-яких заходів із забезпечення діяльності онлайн-сервісів з обміну криптовалюти. Тобто фактично державою тільки уде здійснюватись регулювання конвертації Bitcoin, що в подальшому може бути використано як додаткове джерело податкових надходжень до бюджету.

Станом на 31.12.2017 року курс біткоіна досяг неймовірної вартості в 468000 грн.

Такий зріст вартості валюти пояснюється декількома факторами:

- багато великих компаній почали використовувати крипто валюту;
- Bitcoin використовують спекулянти, оскільки курс зростає зі значними темпами купівля Bitcoin вважається гарними інвестиціями;
- З його допомогою можна “виводити” свої приховані капітали;
- Прості люди мають змогу купувати частини біткоінів (найменша частина “сотош” дорівнює 0,00000001 “біткоіна”).

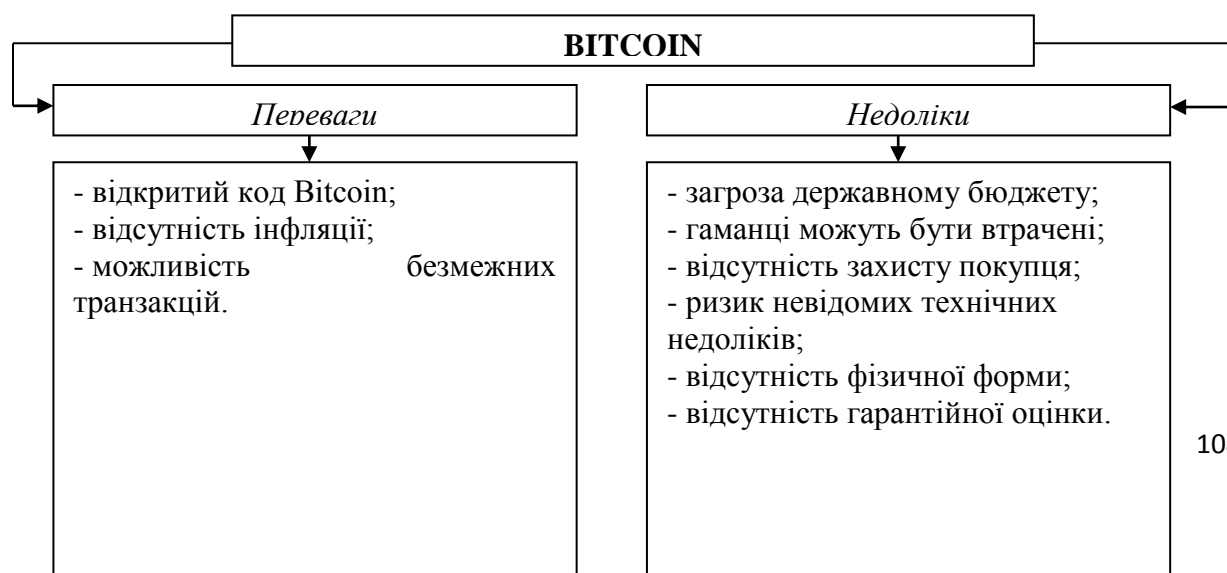
Все це наділяє Bitcoin більше рисами активу ніж валюти.

28 листопада 2013 Майк Хирн на питання кореспондента ВВС Лео Келіона на питання: Чим цінний Bitcoin? Відповів: “За останні кілька років мене питали про це, напевно, сотні разів. Я почав користуватися Bitcoin в квітні 2009 року, всього через кілька місяців після того, як він з’явився на світ. У той час він взагалі не мав ніякої вартості – не було ні користувачів, ні торгівлі, ніхто не обмінював Bitcoin і, отже, не було обмінного курсу. Зараз курс Bitcoin зростає завдяки комбінації спекуляцій на майбутньої його вартості і справжньої незаперечною користі, яку він приносить. Подумайте: чому потрібно від декількох днів до декількох тижнів, щоб банки доставили гроші з пункту “а” в пункт “б”, в той час як електронна пошта подорожує по всьому світу за секунди і долі секунд?” [5].

Bitcoin викликав шквал емоцій у всьому світі, тому що це нова фінансова система, розроблена з нуля народом і для народу.

Під час дослідження, нами було визначено і систематизовано переваги та недоліки Bitcoin як фінансової структури (рис. 1).

Дуже цікавою є точка зору американського економіста Стефена Кінзелли, він як і більшість дослідників теми Bitcoin порівнює їх з мильною бульбашкою яка згодом лусне “... не обманюйте себе: це всього-на-всього спекуляції, розраховані на швидке збагачення. Як тільки бульбашка лусне, все месіанські розмови вилетять в трубу. У реальному секторі економіки теж є, куди вкласти гроші. Великою перевагою Bitcoin як “грошей без громадянства” є те, що, коли ця система обвалиться, уряди не будуть зобов’язані її рятувати” [7].

Рисунок 1 – Переваги та недоліки електронної валюти Bitcoin

Джерело: побудовано автором

Інший його колега Карл Уїлан припускає, що Bitcoin може просто програти суперництво з аналогічними системами, такими як, наприклад, Litecoin, TerraCoin і AllahCoin. Його можуть також почати регулювати національні та міжнародні уряди, якщо виявиться, що він серйозно асоціюється зі злочинною діяльністю.

Висновки. Отже, враховуючи вищевикладене, на нашу думку, Bitcoin необхідно віддати належне, задум фінансової системи, криптовалюти незалежної від різноманітних бюрократичних аномалій це більше ніж просто необхідність в наш час, але нажаль не можливо сподіватись на подолання бюрократії таким шляхом. Система на теперішньому етапі розвитку є доволі нестабільною, і далеко не досконалою. Також система не здатна взяти на себе функції деяких фіатних валют, тому сподіваємось в майбутньому відбудеться злиття реальних і віртуальних грошей з кращими якостями тих і інших. Але скоріш за все Bitcoin не матимуть до цього відношення. Ми вважаємо що Bitcoin не має довгострокового майбутнього.

Список використаних джерел:

1. Medium.com – стаття Майка Херна “The resolution of the Bitcoin experiment” 1 січня 2016р. [Електронний ресурс] / Режим доступу : <https://medium.com/@octskyward/the-resolution-of-the-bitcoin-experiment-dabb30201f7#ravybyw5a>.
2. New York Times – стаття “Bits and Barbarism” Пола Кругмана 22 грудня 2013 р. [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://www.nytimes.com/2013/12/23/opinion/krugman-bits-and-barbarism.html?_r=0.
3. Forbes – Federal Reserve Economist On Bitcoin: 'Small Phenomenon But Growing' 22 грудня 2013р. [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://www.forbes.com/sites/kashmirhill/2013/11/07/federal-reserve-economist-on-bitcoin-small-phenomenon-but-growing/#1fe287f21b7e>.
4. Проект Закону про обіг криптовалюти в Україні № 7183 від 06.10.2017 [Електронний ресурс] / Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62684.
5. BBC: Лео Келион “Виртуальная валюта “биткойн”: за и против” 28 листопада 2013р. [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.bbc.com/russian/business/2013/11/131128_bitcoin_advantages_drawbacks.
6. Обмін традиційних валют на віртуальну валюту “Биткойн” звільняється від ПДВ // Пресс-реліз Європейського суду № 128/15 от 22 жовтня 2015.
7. Powerandmarket: Stephan Kinsella – Can You Own Bitcoin? 16 вересня 2015р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://powerandmarket.com/economy-2015-9-16-stephan-kinsella-can-you-own-bitcoin-13/>.

M. Zakhirov. Bitcoin – alternative payment system.

The essence of the concept Bitcoin as a new payment means is considered; the vision of the advantages and disadvantages of this currency is outlined; a comparison of the views of economists on the feasibility and prospects of using this currency as a monetary unit.

Key words: cryptovolume, bitcoin, transaction.

Науковий керівник – асистент кафедри фінансів, банківської справи та страхування Боднар О. А.

Миколаївський національний аграрний університет

УДК 378(477)

ВИЩА ОСВІТА В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

М. В. Сологуб, здобувач вищої освіти обліково-фінансового факультету,

Миколаївський національний аграрний університет

У статті досліджено сучасний стан та перспективи розвитку вищої освіти в Україні. Проаналізовано динаміку кількості вищих навчальних закладів за рівнем акредитації. Досліджено зміну чисельності здобувачів вищої освіти у вищих навчальних закладах України. Приведено динаміку кількості аспірантів та докторантів. Проаналізовано зміну кадрового забезпечення у вищих навчальних закладах України всіх рівнів акредитації. Досліджено регуляторні механізми виробничого навчання в рамках дуальної освіти.

Ключові слова: вища освіта, вищий навчальний заклад, здобувачі вищої освіти, кадрове забезпечення, дуальна освіта.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Прийняття Верховною Радою України Закону України “Про вищу освіту” від 1 липня 2014 р. призвело до нового етапу реформування національної системи вищої освіти України. На сьогоднішній день перед країною постає завдання проведення комплексу модернізаційних реформ. Адже, метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству, збагачення на цій основі інтелектуального, економічного, творчого, культурного потенціалу українського народу, підвищення

освітнього рівня громадян задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемні питання у галузі освіти досліджувалися багатьма вітчизняними науковцями. Вагомий внесок у дослідження даної теми зробили: О. Падалка, Т. Власюк, І. Бойчевська, І. Вахович, Л. Ішук, С. Пиріг та інші. Проте, постійні зміни, які відбуваються в законодавчо-нормативному забезпеченні, зумовлюють необхідність у більш детальному дослідженні та обґрунтуванні напрямів удосконалення вищої освіти в Україні.

Метою статті є дослідження сучасного стану та обґрунтування перспектив розвитку вищої освіти в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Варто відмітити, що вищий рівень освіти зумовлює підвищення продуктивності праці, що повинен проявлятися у зростанні індивідуального доходу працівника. Чим вищим буде рівень освіченості всіх зайнятих, тим більш високими є потенційні можливості для зростання продуктивності праці в національній економіці і тим більшим буде сукупний дохід суспільства. Таким чином, існує тісний зв'язок між освітою та економічним зростанням, яке проявляється в темпах зростання загальних економічних показників: валового національного продукту (ВНП), валового внутрішнього продукту (ВВП) тощо [1, с. 6].

Під час дослідження, нами було встановлено, що в Україні, на сьогоднішній день існує досить велика мережа вищих навчальних закладів (далі – ВНЗ). Проте, їх кількість з кожним роком поступово скорочується (рис. 1). Так, станом на кінець 2016 навчального року в Україні функціонувало 659 ВНЗ. З них: 371 ВНЗ – I-III рівнів акредитації та 288 ВНЗ – III-IV рівнів акредитації. На нашу думку, така тенденція обумовлена, насамперед, демографічною та економічною ситуацією, яка склалася в Україні.

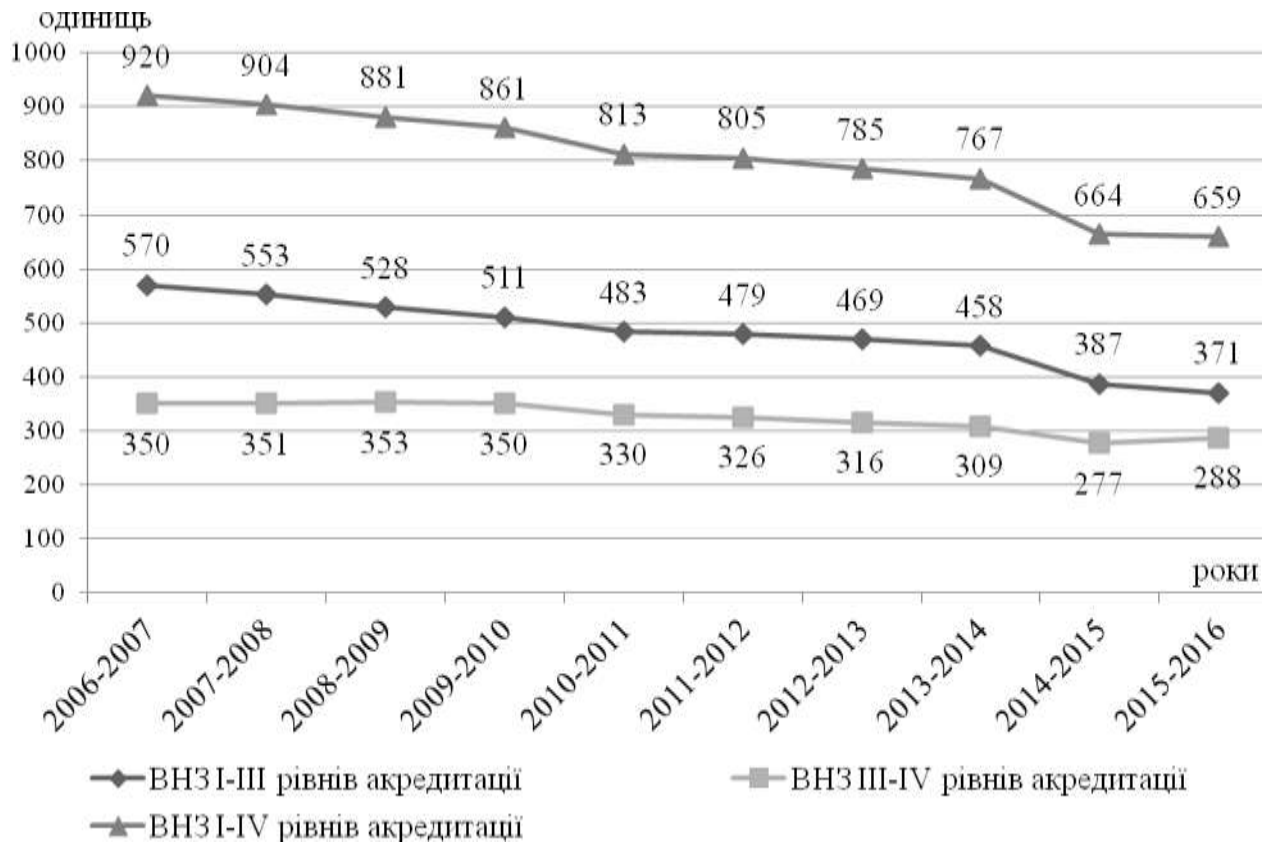

Рисунок 1 – Динаміка кількості вищих навчальних закладів в Україні за рівнем акредитації, 2006-2016 рр., одиниць

Джерело: побудовано автором з використанням матеріалів [2]

Варто відмітити, що однією з основних причин зменшення кількості вищих навчальних закладів в Україні було скорочення здобувачів вищої освіти (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка кількості здобувачів вищої освіти у ВНЗ України, 2006-2016 рр., тис. осіб

Навчальні роки	Кількість здобувачів вищої освіти у ВНЗ, тис. осіб		Прийнято здобувачів вищої освіти, тис. осіб		Випущено фахівців, тис. осіб	
	I-II рівнів акредитації	III-IV рівнів акредитації	I-II рівнів акредитації	III-IV рівнів акредитації	I-II рівнів акредитації	III-IV рівнів акредитації
2006/07	468,0	2318,6	151,2	507,7	137,9	413,6
2007/08	441,3	2372,5	142,5	491,2	134,3	468,4
2008/09	399,3	2364,5	114,4	425,2	118,1	505,2
2009/10	354,2	2245,2	93,4	370,5	114,8	527,3
2010/11	361,5	2129,8	129,1	392,0	111,0	543,7
2011/12	356,8	1954,8	105,1	314,5	96,7	529,8
2012/13	345,2	1824,9	99,8	341,3	92,2	520,7
2013/14	329,0	1723,7	93,9	348,0	91,2	485,1
2014/15	251,3	1438,0	69,5	291,6	79,1	405,4
2015/16	230,1	1375,2	63,2	259,9	73,4	374,0

Джерело: побудовано автором з використанням матеріалів [2]

Так, з другої половини 1990-х років їх чисельність стрімко зростала. Причиною цього був перехід України до масової вищої освіти. Проте, починаючи з 2008 р. кількість здобувачів вищої освіти почала стрімко зменшуватися. Провівши порівняння тенденції змін кількості прийнятих на навчання та випущених фахівців, нами було встановлено, що з 2008 навчального року кількість випущених фахівців була значно більшою від чисельності прийнятих осіб.

Для поглиблення дослідження, нами було проаналізовано динаміку кількості аспірантів та докторантів у ВНЗ України (рис. 2).

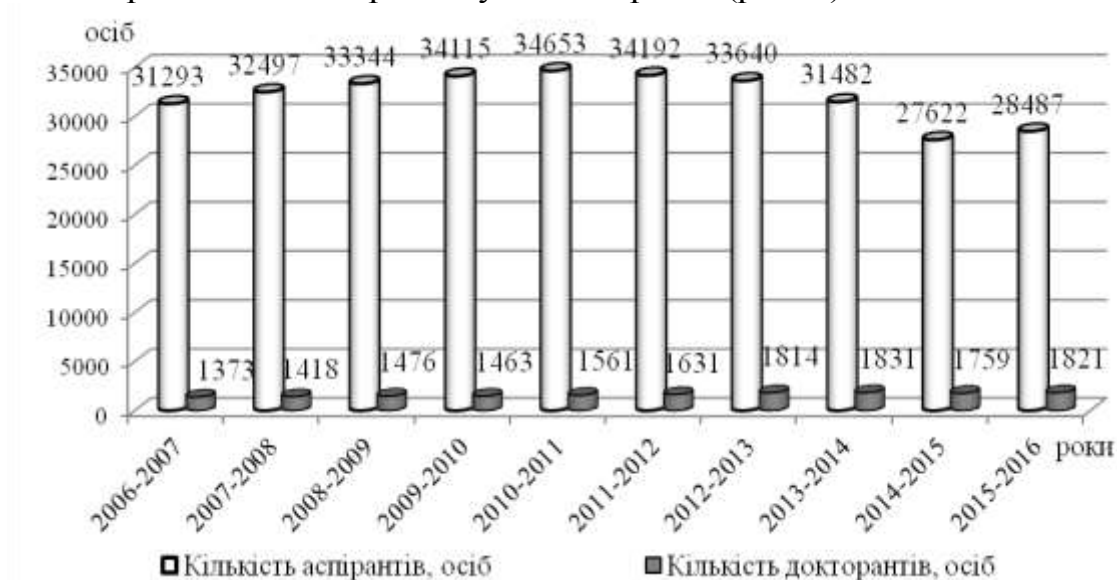

Рисунок 2 – Динаміка кількості аспірантів та докторантів у ВНЗ України, 2006-2016 рр., осіб

Джерело: побудовано автором з використанням матеріалів [2]

Так, було встановлено, що кількість аспірантів у 2016 р. порівняно з 2006 р. зменшилася на 2806 осіб (8,9%) та складала 28487 осіб. Докторантів у звітному році налічувалося 1821 особа, що на 448 осіб (32,6%) було більше ніж у 2006 р.

Провівши дослідження, нами було встановлено, що викладач є центральною фігурою освітнього процесу. Саме йому необхідно вживати заходів, необхідних для підвищення економічної ефективності освітнього процесу. Враховуючи вище зазначене, нами було проведено оцінку кадрового потенціалу вищої освіти в Україні (табл. 2) [3].

**Кадрове забезпечення ВНЗ I-II рівня акредитації в Україні,
2010-2016 рр., осіб**

Роки	I-II рівень акредитації											
	Педагогічні працівники						Науково-педагогічні працівники					
	Всього	штатні	мають науковий ступінь		мають вчене звання		Всього	штатні	мають науковий ступінь		мають вчене звання	
			канд. наук	доктора наук	доцента	професора			канд. наук	доктора наук	доцента	професора
2010/2011	36974	31399	937	58	341	56	225	199	114	23	52	22
2011/2012	36874	31565	964	56	328	57	214	173	121	23	58	20
2012/2013	36347	31017	951	55	325	53	138	107	83	18	25	19
2013/2014	36261	30680	986	43	288	41	128	86	89	14	37	17
2014/2015	30425	25553	949	49	271	42	168	128	126	17	51	19
2015/2016	28512	24090	1012	51	254	51	152	107	105	17	38	13

Джерело: побудовано автором з використанням матеріалів [2]

Згідно табл. 2, можемо зазначити, що кількість педагогічних працівників у ВНЗ I-II рівня акредитації у звітному році складала 28512 осіб, що на 8462 особи було менше ніж у 2010 р. Науково-педагогічних працівників налічувалося 152 особи, що було на 73 особи менше ніж у 2010 р. Варто відмітити, що у 2016 р. порівняно з 2010 р. відбулося зменшення кандидатів, докторів наук, доцентів та професорів. Причиною цього стало скорочення кількості студентів.

У табл. 3 нами було зазначено динаміку кадрового потенціалу у ВНЗ III-IV рівня акредитації. Так, було встановлено, що кількість педагогічних працівників у звітному році порівняно з базисним зросла на 7,5% та складала 22505 осіб. Чисельність науково-педагогічних працівників зменшилася на 21,7% та складала 111726 особи. Також можемо відмітити стрімку тенденцію зменшення чисельності кандидатів, докторів наук, доцентів та професорів. Зокрема, у 2016 р. в Україні налічувалося 60628 кандидатів наук, що було на 9,1% менше від показника базисного року. Кількість докторів складала 12418 осіб, що на 949 особи було менше ніж у 2010 р. Чисельність доцентів становила 41295 осіб, а професорів – 11005 осіб. Як вже було зазначено вище, причиною цього стало багато причин, серед яких: значне скорочення кількості здобувачів вищої освіти, пенсійна реформа 2015 р., зменшення видатків державного бюджету на освіту, тощо.

**Кадрове забезпечення ВНЗ III- IV рівня акредитації в Україні,
2010-2016 рр., осіб**

Роки	III-IV рівень акредитації											
	Педагогічні працівники						Науково-педагогічні працівники					
	Всього	штатні	мають науковий ступінь		мають вчене звання		Всього	штатні	мають науковий ступінь		мають вчене звання	
			кандидата наук	доктора наук	доцента	кандидата наук			кандидата наук	доктора наук	доцента	професора
2010/ 2011	20941	18169	529	22	205	15	142691	121896	66689	13367	44608	12158
2011/ 2012	21787	18931	604	28	229	26	139018	120379	67057	13436	45060	12211
2012/ 2013	21794	19172	658	18	226	16	137112	119387	46127	12484	46127	13826
2013/ 2014	23274	20400	772	29	264	24	135247	117930	69582	14269	47416	12609
2014/ 2015	20796	18085	796	33	256	22	117197	102679	62158	12682	42600	11249
2015/ 2016	22505	19646	1031	52	340	44	111726	98104	60628	12418	41295	11005

Джерело: побудовано автором з використанням матеріалів [2]

Як у вітчизняній, так і в зарубіжній теорії і практиці набувають актуальності спроби розв'язати проблеми підготовки молоді до вступу й адаптації у світі праці. Внаслідок таких пошуків в останні роки виросла зацікавленість німецькою системою професійної освіти. Найбільший інтерес викликає дуальна система професійного навчання в Німеччині, адже Міністерством освіти і науки України здійснюються заходи, спрямовані на вдосконалення системи професійної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації робітничих кадрів, фаховий рівень яких відповідав би вимогам роботодавців (рис. 3) [4, с. 46].

В українських ВНЗ упроваджуватимуть дуальну систему освіти, що матиме цикли теоретичного і практичного навчання. Така система наблизить якість підготовки фахівців до вимог ринку праці та дозволить здобувачам вищої освіти отримувати найсучасніші знання та вміння. Нині в Україні до впровадження дуальної системи навчання готові окремі навчальні заклади,

підприємства та організації. Елементи такої освіти на сьогоднішній день вже застосовують в багатьох вітчизняних ВНЗ [5].

Рисунок 3 – Регуляторні механізми виробничого навчання в рамках дуальної освіти

Джерело: побудовано автором з використанням матеріалів [4, с. 65]

Практичне застосування елементів дуальної освіти вже знайшло місце у Сумському державному університеті, Сумському національному аграрному університеті, Національному лісотехнічному університеті, Донбаській національній академії будівництва та архітектури, Національному аерокосмічному університеті імені М. Є. Жуковського, Національному гірничому університеті, тощо. У вище зазначених ВНЗ здобувачі вищої освіти отримують знання не лише в освітньому закладі, але й в умовах реального виробництва. Завдяки цьому випускники гарантовано отримують робоче місце, до якого вони майже повністю адаптовані [5].

Висновки. Отже, провівши аналіз сучасного стану та перспектив розвитку вищої освіти в Україні, нами було встановлено, що розвиток і вдосконалення освітньої галузі є необхідною передумовою як економічного розвитку країни, так і досягнення високих темпів зростання добробуту суспільства. Основною метою сучасної освіти як основи динамічного економічного зростання та соціального розвитку суспільства, фактора благополуччя громадян і безпеки країни має стати не лише забезпечення учнів та здобувачів вищої освіти глибокими професійними знаннями, а й виховання в них почуття соціальної відповідальності за результати своєї діяльності.

Список використаних джерел

1. Падалка О. С. Економіка освіти та управління : підруч. / О. С. Падалка, І. С. Каленюк. – К. : Педагогічна думка, 2012. – 184 с.
2. Державна служба статистики України : офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua/.
3. Власюк Т. М. Стан і тенденції трансформації вищої освіти України / Т. М. Власюк // Ефективна економіка. – 2016. – № 10. – С. 58-63.

4. Бойчевська І. Роль системи дуальної освіти у професійній підготовці молоді у Німеччині [Електронний ресурс] / І. Бойчевська // Режим доступу : <http://nmcpto.sumy.ua/wp-content/uploads/2017/04.pdf>.

5. Міністерство освіти і науки України : офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mon.gov.ua>.

6. Про освіту [Електронний ресурс]: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.

7. Вахович І. Стан і проблеми вищої освіти в Україні / І. Вахович, Л. Іщук, С. Пиріг // Фінансовий простір. – 2014. – № 8. – С. 63-69.

M. Sologub. Higher education in Ukraine: modern state and prospects of development.

The article studies the modern state and prospects of development of higher education in Ukraine. It analyses dynamics of the number of higher education institutions by level of accreditation. The change in the number of applicants of higher education in higher educational institutions of Ukraine. Given the number of graduate and doctoral students. Analyzed the change of staffing in higher education institutions of Ukraine of all levels of accreditation. Investigated regulatory mechanisms of industrial training in the framework of dual education.

Key words: higher education, higher education institution, applicants for higher education, staffing, and dual education.

Науковий керівник – асистент кафедри фінансів, банківської справи та страхування Боднар О. А.

Миколаївський національний аграрний університет

УДК 378.11

ФІНАНСУВАННЯ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Д. В. Устїнович, здобувач вищої освіти обліково-фінансового факультету,

Миколаївський національний аграрний університет

У статті досліджено питання фінансування соціалізації освіти в Україні. Встановлено, що соціалізація – це процес накопичення особистістю соціального досвіду та відтворення його у власній життєдіяльності. Проаналізовано нормативно-правове забезпечення в галузі освіти. Надано характеристику основних складових процесу соціалізації. Систематизовано інститути соціалізації особистості. Проаналізовано динаміку видатків на освіту в Україні за 2007-2017 рр. Визначено частку видатків на освіту в загальних видатках державного бюджету України. Проаналізовано розміри видатків на освіту в зарубіжних країнах. Наведено перелік основних джерел фінансування соціалізації освіти в Україні. Проведено SWOT-аналіз фінансування соціалізації освіти в Україні.

Ключові слова: соціалізація, нормативно-правове забезпечення, освіта, державний бюджет, видатки, джерела фінансування соціалізації освіти, соціальна відповідальність, SWOT-аналіз.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. На сьогоднішній день, демократичні перетворення в Україні призвели до значних змін у галузі освіти, визначенні її мети, завдань та методів діяльності. Завданням вищих навчальних закладів є виховання особистості з високими моральними якостями, значним рівнем громадянської свідомості, патріотизму, поваги до прав і свобод всього суспільства, тощо. В свою чергу, підготовка висококваліфікованих фахівців здійснюється у вищих навчальних закладах відповідно до вимог держави, суспільства, підприємств, установ, організацій та індивідуальних потреб й інтересів тих, хто прагне отримати вищу освіту. Тому, фінансування соціалізації освіти на сьогоднішній день набуває все більшої актуальності. Адже саме через процес соціалізації можливо виховати особистість з високими моральними устоями.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання в частині соціалізації освіти хвилювали багатьох науковців. Серед них вагомий внесок у дослідження теми зробили: А. А. Кравченко, Г. Полякова, Т. Лукіна, О. Ляшенко та інші. Проте, з кожним днем зазначена тема набуває все більшої актуальності та потребує подальших досліджень як з теоретичної так і з практичної точок зору.

Метою статті є дослідження процесу фінансування соціалізації освіти в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. З кожним днем, питання освіти стає більш актуальним та займає важливе місце в житті кожної людини. Вона чинить вагомий вплив на кожного індивіда та на соціально-економічний розвиток суспільства в цілому. Визначення ролі освіти в житті суспільства та напрямів підвищення її ефективності було і залишається проблемою, яка потребує вирішення вже не одне тисячоліття. На сьогоднішній день, все більшої актуальності набуває соціалізація освіти, яка проявляється через засвоєння людиною особистісних цінностей, соціальних норм та моделей поведінки.

Провівши дослідження, нами було встановлено, що законодавчо-нормативна база в галузі освіти є широкою та досить розгалуженою. На сьогоднішній день в Україні існує низка законодавчо-нормативних актів, які постійно змінюються. Основні з них, нами було зазначено на рис. 1.

Згідно Закону України “Про освіту” від 23.05.1991 р. (зі змінами та доповненнями), метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству, збагачення на цій основі інтелектуального, економічного, творчого, культурного потенціалу Українського народу, підвищення освітнього рівня громадян задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору [1].

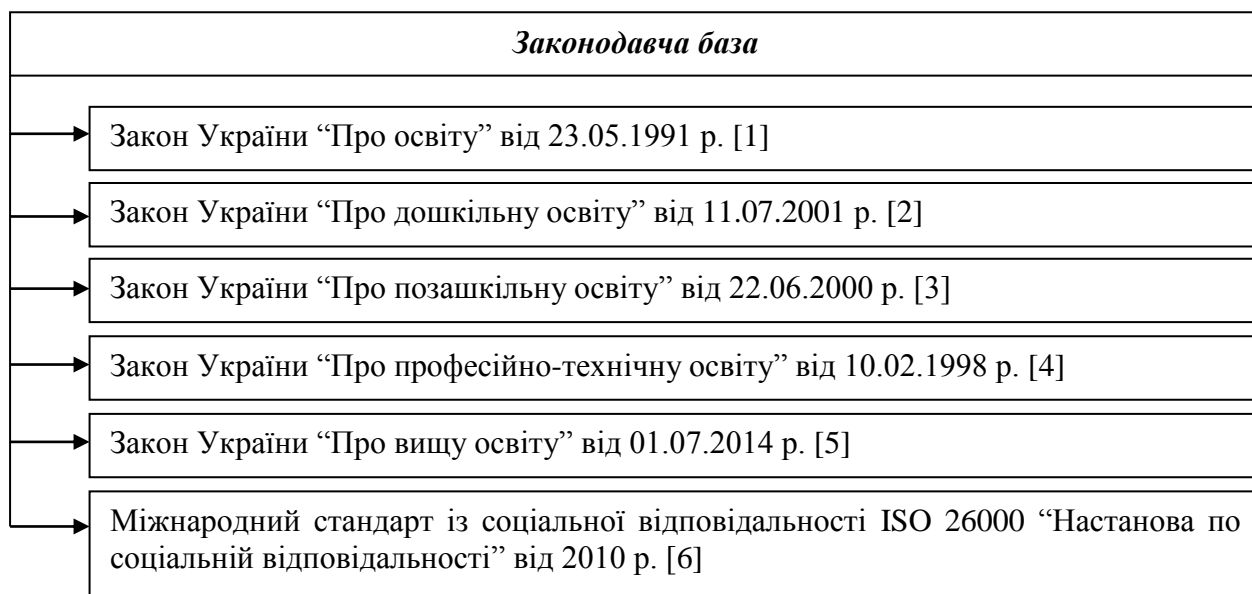

Рисунок 1 – Законодавчо-нормативні акти в галузі освіти

Джерело: систематизовано автором

Вирішити завдання, котрі було зазначено у Законі України “Про освіту” можливо через процес соціалізації. В результаті чого, людина зможе засвоїти певні особисті цінності, соціальні норми та моделі поведінки. Таким чином, можна відмітити, що соціалізація – це процес накопичення особистістю соціального досвіду та відтворення його у власній життєдіяльності.

В результаті дослідження, нами було встановлено, що процесу соціалізації характерні дві ознаки, зокрема періодичність та динамічність протікання. На рис. 2, було визначено основні складові процесу соціалізації та надано їх характеристику.

Рисунок 2 – Характеристика основних складових процесу соціалізації

Джерело: побудовано автором на основі матеріалів [7, с. 2]

Всі інститути соціалізації особистості в комплексі впливають на побудову соціальної сторони світу в людській свідомості (рис. 3).

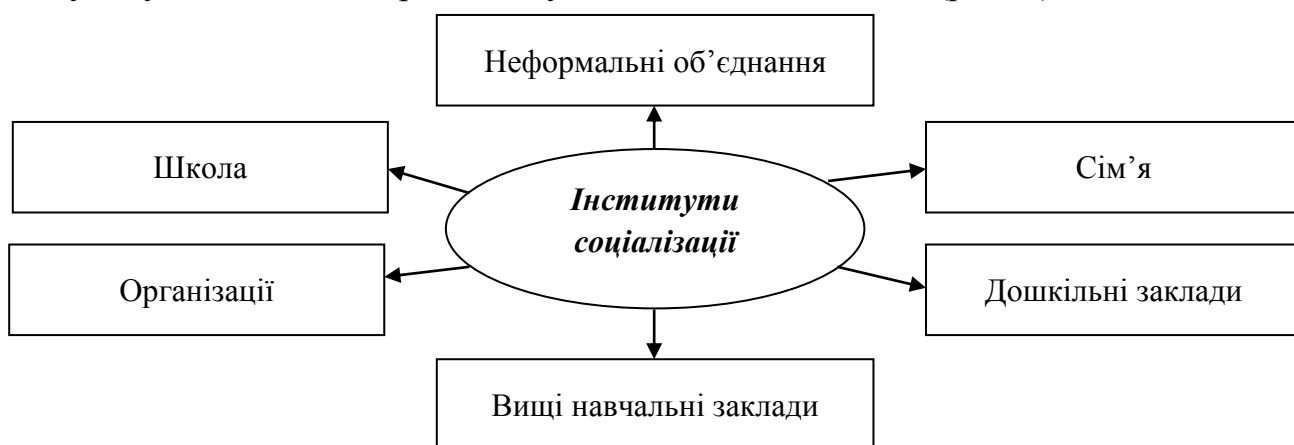

Рисунок 3 – Інститути соціалізації особистості
Джерело: побудовано автором

Провівши аналіз динаміки видатків на освіту в Україні (рис. 4), нами було встановлено, що починаючи з 2014 р. їх розмір поступово збільшувався. Найбільшу питому вагу в структурі загальних видатків займали видатки місцевих бюджетів, які станом на 01.01.2017 р. становили 131026 млн грн.

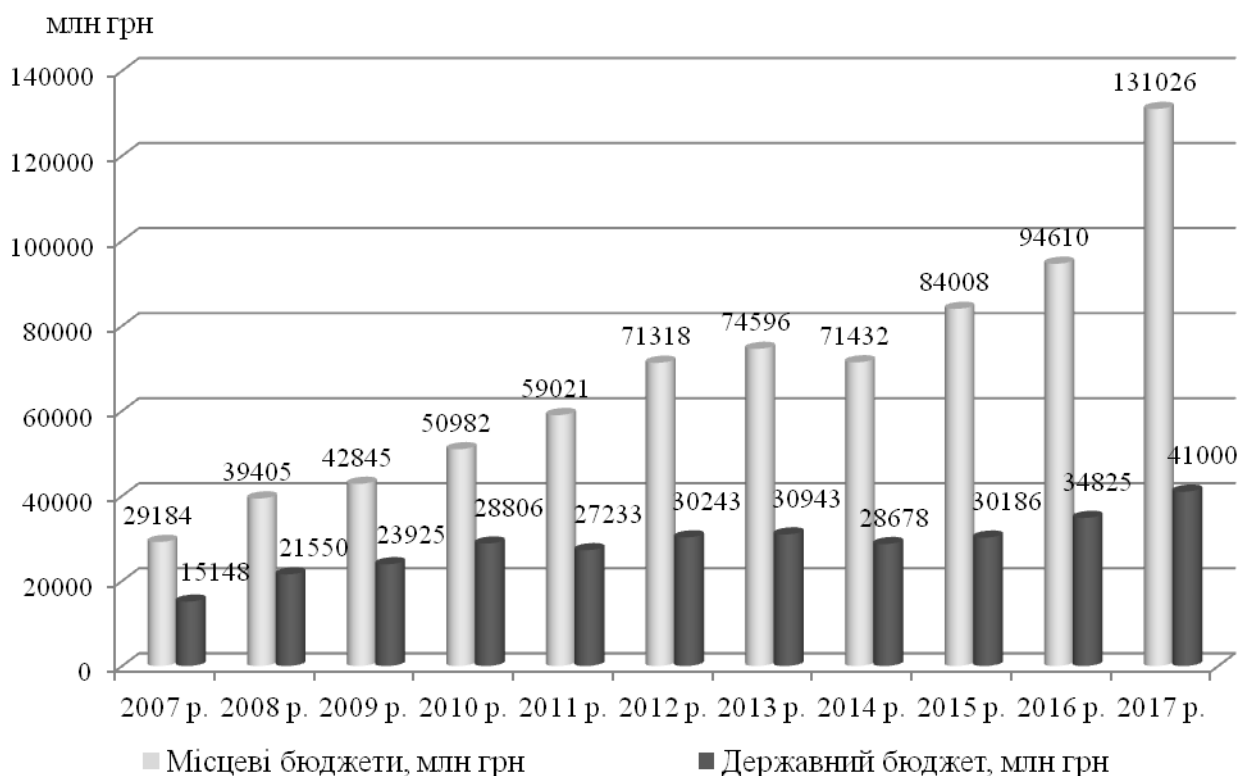

Рисунок 4 – Динаміка видатків на освіту в Україні, 2007-2017 рр.,
млн грн

Джерело: побудовано автором на основі матеріалів [8]

Під час дослідження, нами було встановлено, що видатки на освіту в загальних видатках державного бюджету України у 2017 р. становили 3,7% (рис. 5). Порівняно з 2007 р. зазначений показник зменшився на 1,3 в.п.

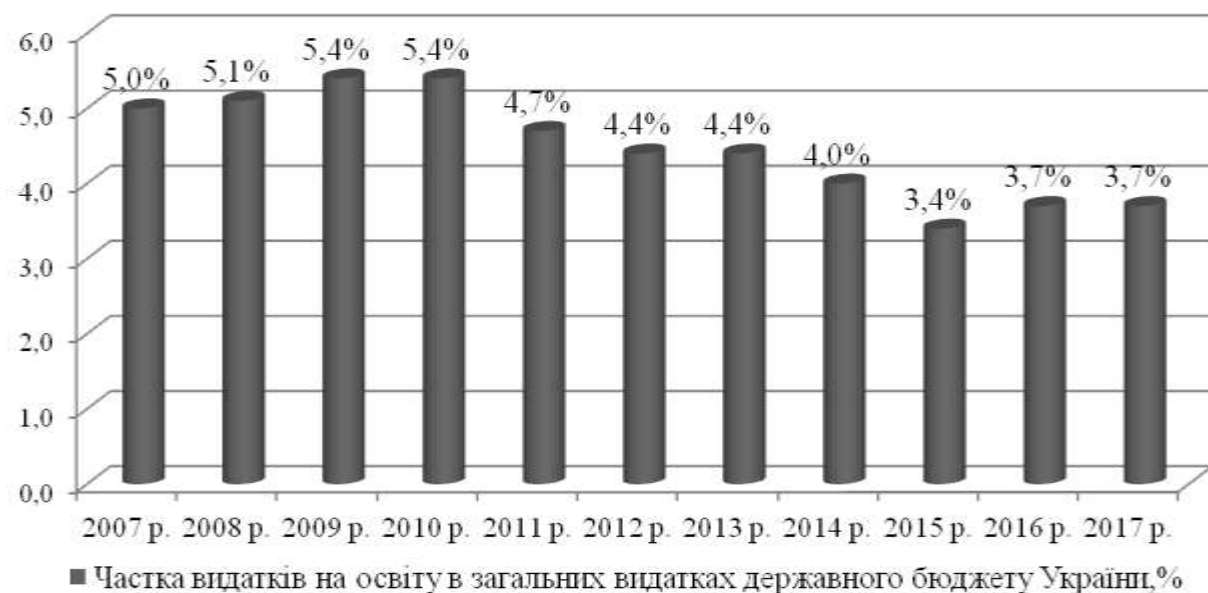

Рисунок 5 – Частка видатків на освіту в загальних видатках державного бюджету України, 2007-2017 рр., %

Джерело: побудовано автором на основі матеріалів [8]

Для поглиблення дослідження, нами було проаналізовано розміри видатків на освіту в зарубіжних країнах (рис. 6). В результаті чого було встановлено, що найбільше коштів в освіту виділяється в Молдові, що у 2016 р. становило 9,1%, а найменше в Індії (3,1%).

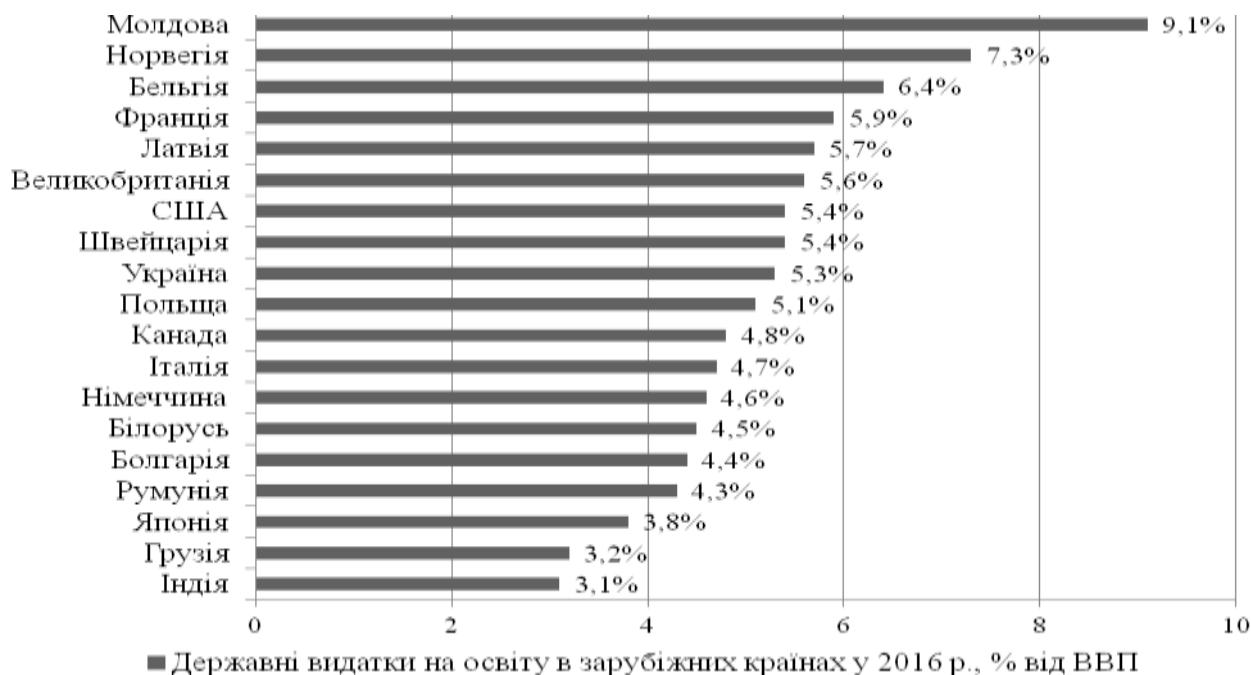

Рисунок 6 – Державні видатки на освіту в зарубіжних країнах у 2016 р., % від ВВП

Джерело: побудовано автором на основі матеріалів [9]

Під час дослідження, нами було визначено основні джерела фінансування соціалізації освіти в Україні. Серед них:

- кошти державного та місцевих бюджетів;
- кошти юридичних і фізичних осіб, громадських організацій та фондів, у тому числі благодійні внески і пожертвування;
- кошти від надання навчальними закладами додаткових освітніх та інших послуг;
- гранти;
- кредити на розвиток навчальних закладів усіх рівнів та здобуття освіти;
- кошти від здійснення навчальними закладами економічної діяльності, регламентованої державою.

Основною метою сучасної освіти як основи динамічного економічного зростання та соціального розвитку суспільства, фактора благополуччя громадян і безпеки країни є не лише забезпечення учнів та здобувачів вищої освіти глибокими професійними знаннями, а й виховання в них почуття соціальної відповідальності за результати своєї діяльності. На рис. 7, наведена модель, що відображає результативність реалізації навчальними закладами принципів соціальної відповідальності та ілюструє цінність соціальної освіти для окремого індивідуума зокрема і для суспільства в цілому [10, с. 164].

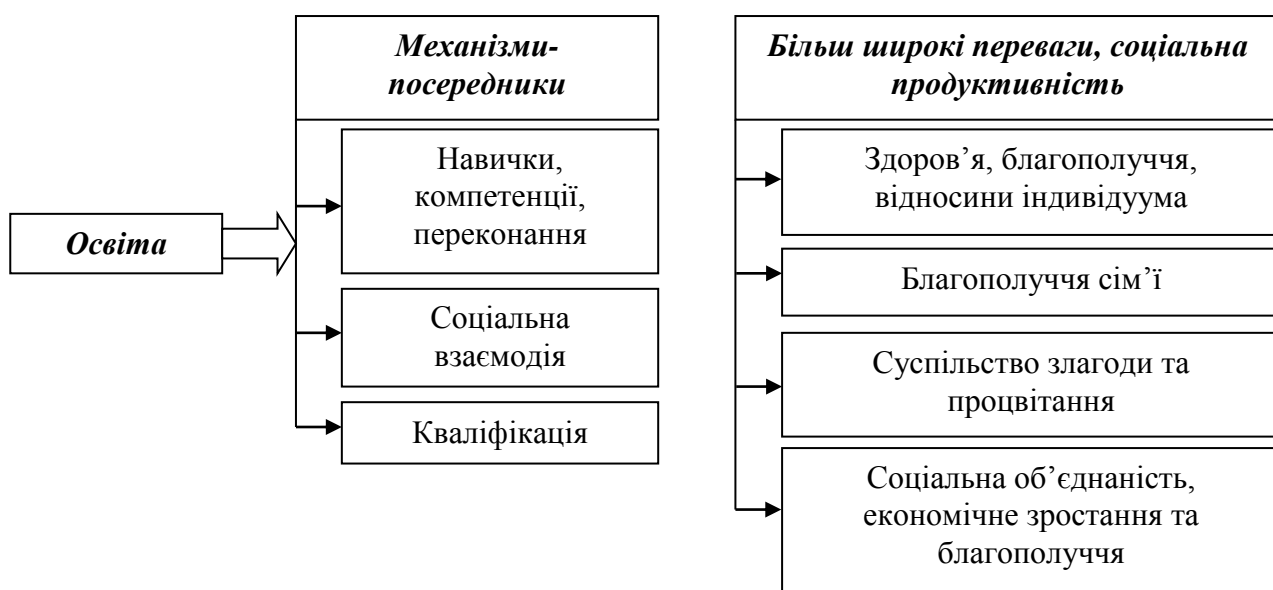

Рисунок 7 – Результат фінансування соціалізації освіти
Джерело: побудовано автором на основі матеріалів [10, с. 165]

Під час дослідження, нами було проведено SWOT-аналіз (табл. 1), в результаті чого, визначено сильні, слабкі сторони, можливості та загрози фінансування соціалізації освіти.

Матриця SWOT-аналізу фінансування соціалізації освіти в Україні

S-сильні сторони	W – слабкі сторони
1. Підвищення іміджу закладів освіти 2. Виховання соціально-відповідальної особистості 3. Усвідомлення місця в соціумі та відповідальність за результати своєї діяльності 4. Підвищення культури населення 5. Підвищення якості викладання в закладах освіти	1. Недосконалість законодавчо-нормативного забезпечення 2. Недостатнє фінансування соціалізації освіти 3. Низький рівень державної підтримки
О – можливості	T – загрози
1. Забезпечення соціально-відповідального ставлення нащадків 2. Покращення інвестиційної привабливості регіонів 3. Розробка інноваційних проектів 4. Мотивація для отримання освіти 5. Доступність освіти для всіх верств населення та різних вікових груп	1. Скорочення державних видатків 2. Постійне зменшення ролі сім'ї у вихованні дитини 3. Пріоритетність отримання освіти за кордоном

Джерело: розробка автора

Підводячи підсумки проведеного дослідження, можна зазначити, що соціалізація освіти полягає в: розвитку соціальної держави і соціально відповідального бізнесу за допомогою виконання виховальної та наукової функцій та сприянні формуванню у здобувачів вищої освіти розуміння соціальної відповідальності як базової особистісної цінності в суспільстві.

Висновки. Отже, провівши аналіз фінансування соціалізації освіти в Україні, можемо зробити наступні висновки: соціалізація – це процес накопичення особистістю соціального досвіду та відтворення його у власній життєдіяльності; видатки державного та місцевих бюджетів на розвиток освіти з 2014 р. мали тенденцію до зростання; проведений SWOT-аналіз виявив сильні та слабкі сторони, можливості і загрози фінансування соціалізації освіти.

Список використаних джерел

1. Про освіту [Електронний ресурс] : Закон України від 23.05.1991 р № 2145-VIII. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
2. Про дошкільну освіту [Електронний ресурс] : Закон України від 11.07.2001 р. № 2628-III. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2628-14>.
3. Про позашкільну освіту [Електронний ресурс]: Закон України від 22.06.2000 р. № 1841-III. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1841-14>.
4. Про професійно-технічну освіту [Електронний ресурс] : Закон України від 10.02.1998 р № 103/98-ВР. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/103/98-%D0%B2%D1%80>.
5. Про вищу освіту [Електронний ресурс].: Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.

6. Настанова по соціальній відповідальності : Міжнародний стандарт із соціальної відповідальності ISO 26000 від 2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>. – Дата останнього доступу: 04.12.2017 р.

7. Освітні стратегії соціалізації особистості громадського суспільства [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://osvita-verh.dp.ua/files/2015/metod_visnyk.pdf.

8. Ціна держави : офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://cost.ua/budget/expenditure/>.

9. Рейтинг країн світу за рівнем видатків на освіту [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://gtmarket.ru/ratings/expenditure-on-education/info>.

10. Кравченко А. А. “Дискурсивна етика” як принцип організації відповідального вчителюства / А. А. Кравченко // Філософські обрії. – 2013. – № 29. – С. 162-169.

D. Ustinovich. Funding the socialization of education in Ukraine.

The article examines the funding issues of socialization of education in Ukraine. It is established that socialization is a process of accumulation of personality social experience and play it in their own life. Analyzed regulatory support in the field of education. The characteristic main components of the process of socialization. Systematic institutions of socialization. The dynamics of expenditures on education in Ukraine for 2007-2017. Define the share of education expenditure in total expenditure of the state budget of Ukraine. Analyzes the size of spending on education in foreign countries. A list of the basic sources of financing of the socialization of education in Ukraine.. Conducted a SWOT-analysis of the financing of the socialization of education in Ukraine.

Key words: socialization, legal services, education, state budget, expenditure, sources of funding the socialization of education, social responsibility, SWOT-analysis.

Науковий керівник – асистент кафедри фінансів, банківської справи та страхування Боднар О. А.

Миколаївський національний аграрний університет

ЗМІСТ

КАФЕДРА ОБЛІКУ І ОПОДАТКУВАННЯ

<i>А. В. Бараненко</i> Зарубіжний досвід обліку грошових коштів сільськогосподарських підприємств	3
<i>В. С. Богданов</i> Грошовий потік: визначення та оцінка	9
<i>Д. О. Кіц</i> Особливості обліку витрат у виноградарстві	12

КАФЕДРА ФІНАНСІВ, БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ ТА СТРАХУВАННЯ

<i>О. Є. Драгомирова</i> Основні аспекти обліку фінансових результатів діяльності сільськогосподарських підприємств.....	15
<i>О. В. Буганов</i> Інформаційне забезпечення системи управління підприємством.....	22
<i>І. О. Варзар</i> Аналіз сучасних податково-боргових загроз у сфері фінансової безпеки України.....	26
<i>І. С. Ковальчук</i> Аналіз економічного розвитку малого підприємництва в Україні.....	32
<i>В. І. Мотчаній</i> Оцінка формування дохідної частини державного бюджету України.....	41
<i>О. В. Богатий, Ю. В. Гринчук</i> Економічна природа та сутність державного боргу.....	48
<i>А. О. Іванов, Ю. В. Вербовенко</i> Тренди інноваційних технологій та їх розвиток у страхуванні.....	54
<i>Г. Ю. Іваненко, А. А. Сіліна</i> Функціонування системи міжбюджетних трансфертів.....	60
<i>А. В. Камашев, С. О. Селезньов</i> Децентралізація в Україні: сучасний стан та перспективи.....	66
<i>Т. А. Костенко</i> Міжбюджетні трансферти як форма бюджетного регулювання.....	73
<i>Т. С. Онуфрак, В. В. Шаповалова</i> страховий ринок України: проблеми та перспективи розвитку.....	78
<i>Ю. С. Сердечна</i> Фактори впливу на формування страхового портфеля та управління ним.....	85
<i>Т. В. Шкарлет</i> Теоретичне обґрунтування фінансової діяльності страхових компаній України.....	90
<i>О. Васильєва</i> Фінансова політика забезпечення підтримки інноваційного розвитку України.....	97
<i>К. А. Дичко</i> Європейський досвід підтримки сільськогосподарських товаровиробників.....	100
<i>М. П. Захиров</i> ВІТСОІN – альтернативна платіжна система.....	105
<i>М. В. Сологуб</i> Вища освіта в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку..	110
<i>Д. В. Устінович</i> Фінансування соціалізації освіти в Україні.....	117

Вимоги до оформлення статей

До публікації приймаються статті, що відповідають вимогам ВАК (Бюлетень ВАК України. – 2003. – № 12), і які мають такі необхідні елементи: постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями; аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які опирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується дана стаття; формулювання цілей статті (постановка завдання); виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням наукових результатів; висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку.

подається примірник тексту статті, підписаний авторами, надрукований на папері форматом А4, а також електронний варіант на CD-ROM.

Обсяг статті – до 8 повних сторінок. Розміри полів: ліве – 20 мм, праве – 20 мм, верхнє – 20 мм, нижнє – 20 мм.

Статті необхідно готувати за допомогою текстового редактора Microsoft Word. Шрифт статті – Times New Roman Сур, через інтервал 1,0, розмір – 14 pt, лапки по тексту і в списку використаних джерел - “”.

Назва статті має бути короткою (5-9 слів), адекватно відбивати її зміст, відповідати суті досліджуваної наукової проблеми. При цьому слід уникати назв, що починаються зі слів: “Дослідження питання...”, “Деякі питання...”, “Проблеми...”, “Шляхи...”, в яких не відбито суть проблеми.

Анотації (українською, російською та англійською) набирати курсивом 12 кеглем. Виклад матеріалу в анотації має бути стислим і точним (близько 50 слів). Слід застосовувати синтаксичні конструкції безособового речення, наприклад: “Досліджено...”, “Розглянуто...”, “Установлено...” (наприклад, “Досліджено генетичні мінливості... Отримано задовільні результати...”).

Посилання в тексті подавати тільки у квадратних дужках, наприклад [1], [1, 6]. Посилання на конкретні сторінки наводити після номера джерела, потім через кому сторінку (маленьке с.), далі її номер (наприклад: [1, с. 5]). Якщо далі йде інше джерело, то ставити його номер через крапку з комою в тих самих дужках (наприклад, [4, 8,]). Не подавати в тексті розгорнутих посилань, таких як (Іванов А. П. Вступ до мовознавства. – К., 2000. – С. 54) (ГОСТ 7.1-84).

Усі цитати, мова оригіналу яких є іншою, подавати мовою Вісника й обов'язково супроводжувати їх посиланнями на джерело і конкретну сторінку.

Не робити посторінкових посилань, а подавати їх у дужках безпосередньо в тексті. На всі рисунки й таблиці давати посилання в тексті. Усі рисунки мають супроводжуватися підписами, а таблиці повинні мати заголовки.

Рисунки виконувати у редакторі Microsoft Word 7.0 за допомогою функції “Створити рисунок”, а не виконувати рисунок поверх тексту. Написи на рисунках виконувати засобами Microsoft Word з тим, щоб редактор мав можливість зробити в них необхідні виправлення.

Рисунки треба розміщувати у роботі безпосередньо після тексту, де вони згадуються вперше, або на наступній сторінці. На всі ілюстрації повинні бути посилання у роботі.

Якщо ілюстрації створені не автором роботи, то, подаючи їх, треба дотримуватися вимог чинного законодавства про авторські права.

Ілюстрації можуть мати назву, яку розташовують під ілюстрацією після пояснювальних даних (підрисункового тексту).

Ілюстрація позначається словом “Рисунок ___”, яке разом з назвою ілюстрації розміщують після пояснювальних даних, наприклад, “Рисунок 1 – Назва рисунку”.

Ілюстрації треба нумерувати арабськими цифрами.

Номер ілюстрації складається з порядкової нумерації ілюстрації.

Таблиці виконувати у редакторі Microsoft Word 7.0 за допомогою функції “Додати таблицю”. Кожна таблиця повинна займати не більше одного аркуша при розмірі шрифту TIMES тексту таблиці не менш ніж 12 кегль.

Цифровий матеріал, здебільшого, оформляють у вигляді таблиць відповідно до рис. 1.

Таблиця 1

Назва таблиці						
Головка					Заголовки	
					граф	
						Підзаголовки
						граф
					Рядки	
				(горизонтальні рядки)		
					Боковик	
					Графи (колонки)	

Рисунок 1 – Оформлення таблиці

Горизонтальні та вертикальні лінії, які розмежовують рядки таблиці, а також лінії зліва, справа і внизу, що обмежують таблицю, можна не проводити, якщо їхня відсутність не утруднює користування таблицею.

Таблиці, так само як і ілюстрації, слід розміщувати у роботі

безпосередньо після тексту, де вони згадуються вперше, або на наступній сторінці (коли на даній сторінці недостатньо місця). Якщо таблиці не є результатом дослідження автора, то при використанні їх у роботі необхідно дотримуватися вимог чинного законодавства про авторські права (робити посилання на джерело).

Таблиці слід нумерувати арабськими цифрами. Таблиця повинна мати назву, яку друкують малими літерами (крім першої великої), жирним шрифтом і розміщують симетрично над власне самою таблицею. Назва повинна точно і стисло відображати зміст таблиці, період (якщо роки/місяці не відображені в таблиці) і об'єкт (підприємство, галузь) дослідження. Слово таблиця і її номер друкують з прописної літери з правого боку над її назвою, без крапки в кінці, наприклад:

Таблиця 2

Назва таблиці (вирівнювання по ширині листа)

Якщо в роботі лише одна таблиця, її не нумерують. На всі таблиці мають бути посилання в тексті, при цьому по тексту слово “таблиця” пишуть скорочено, із зазначенням її номера, наприклад: ... у табл. 2; ... відповідно до табл. 2; ... згідно з даними табл. 2 і т. д. У повторних посиланнях на таблиці та ілюстрації скорочено пишуть слово “дивись”, наприклад: див. табл. 2.

Якщо рядки або графи таблиці виходять за межі формату сторінки, таблицю розбивають на частини, переносючи частину таблиці на наступну сторінку, повторюючи при цьому її головку та боковик. При поділі таблиці на частини допускається її головку або боковик замінити відповідно номерами граф або рядків, нумеруючи їх арабськими цифрами у першій частині таблиці. Над частиною таблиці, яка перенесена на наступну сторінку, з прописної літери пишуть слова: “Продовження таблиці” або “Закінчення таблиці” із зазначенням її порядкового номера, а саме: Продовження таблиці 3.

Заголовки граф таблиці друкують з великої літери, а підзаголовки – з малої, якщо вони складають одне речення з заголовком. Підзаголовки, що мають самостійне значення, пишуть з великої літери. В кінці заголовків і підзаголовків таблиць крапки не ставлять. Заголовки і підзаголовки граф вказують в однині.

Одиниці вимірювання показників таблиць відокремлюються комою. Якщо всі дані таблиць мають одну одиницю вимірювання, її вказують один раз, відокремлюючи комою в кінці назви (заголовка) таблиці. Розділяти заголовки і підзаголовки боковика і граф діагональними лініями не допускається. Горизонтальні і вертикальні лінії, що розмежовують рядки таблиці, можна не проводити, якщо їх відсутність не ускладнює користування таблицею.

Розташовують таблиці на сторінці зазвичай вертикально, проте розміщені на окремій сторінці таблиці можуть бути розташовані і горизонтально, при цьому головка таблиці повинна знаходитися з лівого боку

сторінки. Як правило, таблиці зліва, справа і знизу обмежують лініями. Для скорочення тексту заголовків і підзаголовків граф окремі поняття дозволяється замінювати літерними позначеннями, встановленими стандартами, або іншими позначеннями, якщо на це є пояснення в тексті або вони наведені на ілюстраціях, наприклад: L – довжина; d – діаметр.

Якщо текст, який повторюється в різних рядках однієї й тієї ж графи, складається з одного слова, його після першого написання допускається замінити лапками, якщо з двох і більше слів, то при першому повторенні його замінюють словами “Те ж”, а далі – лапками. Замінити лапками повторювані в таблиці цифри, математичні знаки, знаки відсотка і номери, позначення марок матеріалів продукції, позначення нормативних документів не допускається.

При відсутності окремих даних у таблиці слід ставити прочерк (тире). Цифри в графах таблиць повинні проставлятися так, щоб розряди чисел у всій графі були розташовані один під іншим, якщо вони відносяться до одного показника. В одній графі повинно бути дотримано, як правило, однакоvu кількість десяткових знаків для всіх значень величин.

Формули у статтях по всьому тексту набирати у формульному редакторі MS Equation – 3.0, шрифт TIMES, 10 кегль.

Терміни по всій роботі мають бути уніфікованими.

Між цифрами й назвами одиниць (грошових, метричних тощо) ставити нерозривний пробіл.

Скорочення грошових та метричних одиниць, а також скорочення млн, млрд, метричних (грн, т, ц, м, км тощо) писати без крапки.

Якщо в тексті є аббревіатура, то подавати її в дужках при першому згадуванні.

Переліки

Переліки, в разі потреби, можна подавати всередині пунктів або підпунктів. Перед переліком ставлять двокрапку.

Перед кожною позицією переліку треба ставити малу літеру української абетки з дужкою або, не нумеруючи, - дефіс (перший рівень деталізації).

Для подальшої деталізації переліку треба використовувати арабські цифри з дужкою (другий рівень деталізації).

Приклад

- а) форма і розмір клітин;
- б) живий склад клітин:
  - 1) частини клітин;
  - 2) неживі включення протопластів;
- в) утворення тканини.

Переліки першого рівня деталізації друкують малими літерами з абзацу, другого рівня – з відступом щодо місця розташування переліків першого рівня.

Джерела, що наводяться наприкінці публікації, повинні розташовуватися в порядку першого згадування в тексті статті й бути оформленими відповідно до ДСТУ ГОСТ 7.1:2006. (Приклади оформлення бібліографічного опису у списку джерел). Номер у списку літератури має відповідати лише одному джерелу.

На диску повинен бути 1 файл з текстом статті, названий прізвищем автора (Стаття_Прізвище).

Редакційна колегія залишає за собою право на редакційні виправлення.

Примітки до ілюстрацій та таблиць

Примітки до ілюстрацій та таблиць розміщують безпосередньо під ілюстраціями (таблицями), яких вони стосуються. Одну примітку не нумерують. Примітки до ілюстрацій та матеріалів таблиць позначають зірочкою (*).

Цей текст починають з абзацного відступу і друкують з мінімальним (одинарним) міжрядковим інтервалом зі шрифтом Times New Roman Cyr, розмір – 12 pt.

Загальну примітку до всієї таблиці не пов'язують із знаком виноски, а поміщують під таблицею після слова “Примітка” або “Примітки:” і оформлюють у вигляді звичайного тексту.

Зразок оформлення статті

УДК (номер УДК)

НАЗВА СТАТТІ

Л. С. Прокопенко, здобувач вищої освіти обліково-фінансового факультету,

*Науковий керівник – д-р екон. наук, професор Вишневська О. М.
Миколаївський національний аграрний університет*

**Текст анотації* українською мовою
Ключові слова: слово, словосполучення, ...*

Текст статті

Список використаних джерел

1. Матяш І. Б. Діяльність Надзвичайної дипломатичної місії УНР в Угорщині : історія, спогади, арх. док. / І. Матяш, Ю. Мушка. – К. : Києво-Могилян. акад., 2005. – 397, [1] с. – (Бібліотека наукового щорічника “Україна дипломатична”; вип. 1).

2. Ризикологія в економіці та підприємстві : зб. наук. праць за матеріалами міжнар. наук.-практ. конф., 27-28 берез. 2001 р. / М-во освіти і науки України, Держ податк. адмін. України [та ін.]. – К. : КНЕУ : Акад. ДПС України, 2001. – 452 с.

N. Soname. Name of article.

**Summary* англійською мовою
Key words*

Наукове видання

СТУДЕНТСЬКИЙ НАУКОВИЙ ВІСНИК

Випуск 1 (16) – 2017. Частина 1. Економічні науки

Технічний редактор: І.В. Ксьонжик
Комп'ютерна верстка: С.О. Горбач